

'Since global warming, Eskimos now have twenty different words for water.'

John O'Farrell - This Is Your Life, 2001

'You are never dedicated to something you have complete confidence in. No one is fanatically shouting that the sun is going to rise tomorrow. They know it's going to rise tomorrow. When people are fanatically dedicated to political or religious faiths or any other kinds of dogmas or goals, it's always because these dogmas or goals are in doubt.'

Robert M. Pirsig – Zen and The Art of Motorcycle Maintenance (1974)

Voorwoord

Mijn scriptie is een project in fasen geweest. Fasen waarin ik in korte tijd veel produceerde, maar vooral lange fasen waarin ik niet echt met mijn scriptie bezig was: meestal door mijn werk, soms door een gebrek aan discipline. Waar ik bij mijn vorige masterscriptie de drang voelde om mijn studie af te ronden, had deze scriptie te vaak geen prioriteit. Dat ik hem nu alsnog heb afgerond, is dan ook een enorme opluchting. Mijn dank gaat daarom uit naar Rob Leurs, die bereid was deze scriptie toch nog te lezen en te beoordelen en naar Laura voor de aansporingen om mijn scriptie af te maken.

Aan het onderwerp heeft het niet gelegen. Niet alleen vind ik de discussie rond klimaatverandering interessant, maar vooral de discoursanalyse en het uitpluizen van nieuwsberichtgeving maakten dit onderzoek boeiend, zeker ná mijn stage en werk bij de NOS. Het onderzoek was een goede aanleiding om nog kritischer te kijken naar hoe nieuws gebracht wordt en welk maatschappijbeeld in nieuws naar voren komt.

Als ik met mensen over mijn scriptie praatte, kwam vroeg of laat de vraag hoe ik zelf over klimaatverandering denk. Een logisch gevolg van de keuze voor een actueel onderwerp: iedereen heeft er wel een mening over. En terwijl die mening misschien los zou moeten staan van deze scriptie, raakt het tegelijkertijd aan de kern van discoursanalyse: als interpretatieve onderzoeksmethode is voor discoursanalyse je eigen opvatting over het onderwerp wel degelijk relevant. Ook al heb ik geprobeerd enige afstand te bewaren in de analyse en ga ik er van uit dat mijn opvattingen niet direct van invloed op of bepalend voor de resultaten zijn geweest, denk ik dat openheid hierover alleen maar goed is voor de kwaliteit van het onderzoek.

Naar mijn mening is er, zoals ook de meeste wetenschappers stellen, wel degelijk sprake van klimaatverandering en een deel daarvan wordt veroorzaakt door de mens. Maar hoe groot dat deel is en welke gevolgen dat heeft, daar durf ik als leek geen uitspraak over te doen. Toch denk ik dat de aandacht voor het thema alleen maar goed is. Als die aandacht een aansporing is om vervuiling te verminderen en op zoek te gaan naar efficiëntere technologie en duurzame energiebronnen dan is het milieu daar in elk geval al bij gebaat.

Afgezien van die mening ben ik nog steeds verbaasd over de snelheid en de omvang waarmee het onderwerp klimaatverandering de media veroverde. Uit het niets leek de aandacht voor het klimaat in 2006 te ontstaan, om daarna niet meer te verdwijnen. Ook anno 2010 is klimaatverandering nog even belangrijk én onderwerp van discussie, zeker na fraude binnen klimaatonderzoek. Deze verwondering over dit nieuwsthema was voor mij de aanleiding voor deze scriptie.

David Hulshuis

Inhoudsopgave

1 Inleiding en vraagstelling	1
1.1 Klimaatverandering als nieuwsthema	1
1.2 Vraagstelling	2
2 Klimaatverandering op televisie	4
2.1 Het klimaat in het kort	4
2.2 Televisienieuws	4
2.3 Klimaatverandering in het televisienieuws	7
3 Discourstheorie en analyse	9
3.1 Discours als theorie en methode	9
3.2 De kern van discoursanalyse	9
3.3 De discourstheorie van Laclau en Mouffe	12
4 Casus: het NOS Journaal	15
4.1 Onderzoeksmateriaal	15
4.2 Toegepaste discoursanalyse	18
5 Analyse	20
5.1 Najaar 2006	20
5.1.1 Materiaal	20
5.1.2 Groepen, identiteiten en maatschappelijke verhoudingen	22
5.1.3 Knooppunten, elementen en momenten	25
5.1.4 Lege betekenaars	29
5.1.5 De politieke en technologische mythe	29
5.1.6 Discours	31
5.2 Voorjaar 2007	32
5.2.1 Materiaal	32
5.2.2 Groepen, identiteiten en maatschappelijke verhoudingen	33
5.2.3 Knooppunten, elementen en momenten	35
5.2.4 Lege betekenaars	36
5.2.5 De politieke en technologische mythe	36
5.2.6 Discours	37
6 Discussie en conclusie	38
Literatuur	
Bijlage 1 – Klimaatverandering: wat weten we?	
Bijlage 2 – Transcripties items NOS Journaal	

1 Inleiding en vraagstelling

"Ja Ron, er is veel aandacht voor deze film. Wáár komt die aandacht nou precies vandaán?"
(Sacha de Boer, nieuwslezer)

"Nou, je ziet het hier achter mij al. Heel veel belangstelling. Het is absoluut geen normale filmpremière hier. Het is ook een film van de oud vice-president van de Verenigde Staten Al Gore. Hij is er in geslaagd om iets wat heel ver van het bed is van veel mensen - het klimaatprobleem - echt de huiskamer in te laten knallen, met een gelikte productie. En hij is ook nog iemand die heel gezaghebbend is op het gebied van klimaat, want hij was toen hij vice-president was van Amerika ook al met dat probleem bezig.

(Ron Frezen, verslaggever)

NOS Journaal, 6 oktober 2006

"Ik ben zo verschrikkelijk verbaasd over dat iedereen maar zegt: 'Ja, maar we weten het nog maar zo kort en we kunnen niks doen'. Ik kan me herinneren in 1974 hè, en toen werkte ik al bij het KNMI, dat wij tijdens de lunchpauze bij elkaar zaten en dan waren we aan het praten over het gat in de ozonlaag en over het opwarmen van de aarde..."

(Erwin Kroll, meteoroloog)

NOS Journaal, 19 november 2006

1.1 Klimaatverandering als nieuwsthema

Onze leefomgeving is van direct belang voor ons welzijn en onze welvaart. Het is dan ook niet vreemd dat in de laatste decennia, met een explosieve toename van de wereldbevolking, industrialisering en soms vergaande vervuiling en uitputting van het milieu, de kwaliteit van onze leefomgeving steeds meer op de agenda is gekomen in het maatschappelijke debat en in de media. Door de jaren heen zijn daarbij verschillende thema's benadrukt. Sinds 2006 is vooral het debat rond klimaatverandering in een stroomversnelling terecht gekomen. In de jaren daarvoor verschenen af en toe berichten in de media over de oorzaken en eventuele gevaren van klimaatverandering, die doorgaans werden afgedaan als pessimistisch en slechts de mening van enkele wetenschappers of activisten. Het geluid dat de laatste jaren te horen is, is van een heel andere orde: niet alleen wordt meestal erkend dat er sprake is van klimaatverandering, maar ook wordt gesteld dat de veranderingen extreem zijn en niet zelden wordt de mens aangewezen de belangrijkste oorzaak.

Berichten over abstracte onderwerpen als klimaatverandering bereiken ons als burger vooral via de verschillende nieuwsmedia. Daarmee zijn de media niet alleen belangrijke bronnen van feitelijke informatie, maar ook kanalen om snel nieuwe ideeën te verspreiden. Voor de meeste mensen is televisienieuws nog altijd een van de belangrijkste nieuwsbronnen. Bovendien wordt het als een betrouwbaar nieuwsmedium gezien. Het televisienieuws reflecteert hoe er gedacht wordt over klimaat en klimaatverandering, maar heeft op haar beurt ook een rol in dat debat; het kan zelf een actor zijn door de onderwerpkeuze en de aandacht die het al dan niet besteed aan gebeurtenissen en opvattingen. De manier waarop en het perspectief van waaruit nieuws over klimaatverandering gebracht wordt, bepaalt mede welke boodschap precies gecommuniceerd wordt, bijvoorbeeld of het een politiek, economisch of maatschappelijk probleem is. Hoe over klimaatverandering bericht wordt in het nieuws, geeft in belangrijke mate weer hoe over het onderwerp gesproken en gedacht wordt. Welke argumenten wel of juist niet belicht worden, de gebruikte omschrijvingen en het gehanteerde

perspectief kunnen veelzeggend zijn over de dominante opvattingen over het onderwerp die leven in de samenleving en mogelijke alternatieve opvattingen. Bovendien geeft het nieuws ook op een specifieke manier de machtsverhoudingen weer tussen politiek, burgers, wetenschap en bedrijfsleven. Met een zo belangrijke rol weggelegd voor televisienieuws is een onderzoek naar hoe zij onderwerpen representeert interessant en nuttig.

1.2 Vraagstelling

Klimaatverandering leek als groot nieuwsthema in 2006 vrij plotseling te ontstaan. Die observatie is de directe aanleiding voor dit onderzoek en bepaalde ook de periode waar de analyse zich op richt. De plotselinge, uitgebreide aandacht – een omslag in het nieuws - roept immers interessante vragen. Hoe kan het dat een onderwerp schijnbaar vanuit het niets zo uitgebreid behandeld wordt in het nieuws? En vooral: hóe wordt het onderwerp vanaf dat moment precies besproken? Een inventarisatie van nieuwsitems in de 20:00 uur uitzendingen van het NOS Journaal van september 2005 tot en met augustus 2007 (zie ook hoofdstuk 3.2) laat zien dat het onderwerp klimaatverandering vanaf september 2006 plotseling enorm onder de aandacht kwam en sindsdien in het nieuws is gebleven. Klimaatverandering is een breed, complex onderwerp waarbij vele invalshoeken en argumentaties denkbaar zijn. In hoeverre die verscheidenheid aan perspectieven aan bod komt is een relevante vraag, want op het eerste gezicht lijkt de nadruk te liggen op sensationele verhalen over extreme zeespiegel- en temperatuurstijgingen. Waar er eerst sprake leek te zijn van een sceptische houding ten opzichte van klimaatverandering was vanaf 2006 een tegenovergesteld geluid te horen. Wellicht waren dit slechts nieuwe inzichten waar het nieuws over berichtte, maar het lijkt er op dat er met het op de agenda zetten van klimaatverandering ook een andere visie naar voren is gekomen. Bovendien kregen veel mensen de indruk dat er de afgelopen jaren eerder sprake was van een hype, een “media event”, dan van een nieuwsverhaal. Tenslotte kun je je afvragen welk beeld van de maatschappij in de berichtgeving naar voren komt.

Klimaatverandering is een onderwerp dat de afgelopen jaren flink heeft bezig gehouden. Nog steeds zijn mensen verbaasd over de hoeveelheid aandacht voor het onderwerp en hoe de publieke opinie plotseling lijkt te zijn omgeslagen. Ondertussen is het thema overgenomen door politici (van linkse, maar ook van rechtse signatuur), grote bedrijven en de diverse media en bereiken nieuws, besparingstips, oplossingen en waarschuwingen je van alle kanten. Er wordt zelfs zo veel aandacht aan het onderwerp besteedt dat mensen al “klimaatmoe” zouden zijn. Ondanks de aandacht voor dit actuele onderwerp is het wetenschappelijke onderzoek op dit vlak vooral gericht op de feitelijke onderbouwing van de problematiek en de discussie over de ernst er van. Hoe er bericht en gedacht wordt over klimaatverandering komt in het wetenschappelijk onderzoek nauwelijks aan het licht. De casus van klimaatverandering die in deze scriptie aan bod komt vormt een interessant voorbeeld van hoe een debat rond zulke abstracte, complexe problematiek in de media kan verlopen.

Door de gebruikte taal en beelden in televisienieuws over klimaatverandering te bestuderen is het mogelijk meer inzicht te krijgen in de manier waarop het Nederlands televisienieuws, specifiek het

NOS Journaal, met zulke "lastige" onderwerpen omgaat en welke boodschap daarbij uitgedragen wordt. De argumenten die in het nieuws al dan niet aan bod komen, de veranderingen daarin en de gekozen invalshoeken kunnen inzicht geven in het dominante discours en alternatieve discourses. Zo geeft dit onderzoek inzicht in hoe televisienieuws politieke en wetenschappelijke onderwerpen en ideeën weergeeft, welke invalshoeken daarbij gehanteerd worden en hoe het televisienieuws, politiek, wetenschap en andere maatschappelijke krachten zich wat betreft dit thema tot elkaar verhouden.

De hoofdvraag die ik in dit onderzoek wil beantwoorden is de volgende:

Hoe is klimaatverandering in de periode tussen september 2005 en augustus 2007 gerepresenteerd in het NOS Journaal?

Naast deze hoofdvraag stel ik de volgende onderliggende vragen:

- *Welke dominante en alternatieve (tegen)discourses komen naar voren in NOS Journaal items over klimaatverandering?*
- *Zijn er veranderingen waarneembaar in het klimaatdiscours in de nieuwsberichtgeving van het NOS Journaal?*

Het onderzoek richt zich op het tijdvak van september 2005 tot augustus 2007, omdat halverwege deze periode een verandering plaats vond in het nieuws. Door een langere periode te onderzoeken wordt inzichtelijk of er inderdaad een plotselinge omslag merkbaar was en kan de ontwikkeling van het nieuwsthema beter in kaart gebracht worden. In de analyse zal de nadruk liggen op de meest relevante periodes binnen dit tijdvak.

Hoe een onderwerp in televisienieuws gepresenteerd wordt, kan bij uitstek onderzocht worden aan de hand van discoursanalyse. Deze benadering gaat er van uit dat taal onze toegang is tot de realiteit. Die realiteit krijgt betekenis door hoe we er over denken en spreken. Daardoor is taal mede verantwoordelijk voor de constructie van de sociale realiteit. Discours kan beschouwd worden als de specifieke manier waarop de samenleving, de wereld of bepaalde aspecten daarvan, gezien worden en hoe er over gesproken wordt (Jørgensen & Phillips 2002). Door de taal in het klimaatdebat te bestuderen kunnen patronen blootgelegd worden, waaruit het gebezigde discours naar voren komt. Dit onderzoek heeft een beschrijvend en verklarend karakter, waarbij de dominante argumenten en redeneringen in kaart worden gebracht en de eventuele veranderingen daarin. Het gaat daarbij niet om het vinden van een "objectieve waarheid"; het doel is te achterhalen hoe en welke waarheid geconstrueerd wordt in het nieuws.

2. Klimaatverandering op televisie

2.1 Het klimaat in het kort

Voor ik in ga op nieuwsberichtgeving is het zinnig om stil te staan bij wat er bekend is over klimaatverandering. Een uitgebreidere toelichting is opgenomen in Bijlage 1. Het klimaat, oftewel het gemiddelde weer, is voortdurend aan verandering onderhevig, al verlopen die veranderingen in mensenogen langzaam. Klimaatverandering is daarmee een feit. Of de mens daar een rol in speelt en in welke mate is onderwerp van de wetenschappelijke en maatschappelijke discussie. In het rapport over klimaatverandering van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) uit 2007 concludeerde een groot team van internationale wetenschappers dat de mens met 90 procent zekerheid bijdraagt aan klimaatverandering. Volgens het IPCC heeft de mens nu al onmiskenbare en langdurige veranderingen te weeg gebracht. Dat lijkt ook de wetenschappelijke consensus te zijn, al zijn er natuurlijk criticasters.

De meeste wetenschappers zijn er dus van overtuigd dat mensen invloed hebben op het klimaat. Een gevolg van die opvatting is dat het ook mogelijk zou moeten zijn om maatregelen te ondernemen die klimaatverandering, of in ieder geval versnelde opwarming van de aarde, tegen te gaan. Op deze punten ontstaat een spanningsveld binnen en tussen de wetenschap en de politiek, maar ook het bedrijfsleven en burgers. De verschillende opinies en soms botsende belangen binnen die groepen zijn waarschijnlijk een gedeeltelijke verklaring voor de grote media-aandacht voor het onderwerp. Ook de film *An Inconvenient Truth* van Al Gore over het opwarmende klimaat is onmiskenbaar een katalysator geweest voor het onderwerp in de media, zoals ook blijkt uit de nieuwsinventarisatie in hoofdstuk 3.2.

2.2 Televisienieuws

Televisienieuws is een van de belangrijkste genres op televisie. Het is binnen het medium televisie een genre waar een erg groot deel van budget naar toe gaat (Burton 119), met name omdat het veel redacteuren, correspondenten en technische medewerkers vereist. Televisienieuws is tevens een genre waar een groot deel van de programmering aan gewijd is. Zelfs in een klein land als Nederland zijn er vele dagelijkse actualiteitenprogramma's en nieuwsbulletins en zijn er naast de diverse buitenlandse 24-uurs nieuwszenders als CNN, NBC, BBC World News en Al Jazeera International twee digitale 24-uurskanalen (Journaal24 en Politiek24). Alleen van het NOS Journaal zijn er al circa 85 uitzendingen per week en ook van de verschillende RTL Nieuws programma's zijn er wekelijks tientallen uitzendingen. Ook sinds de komst van internet is televisie nog altijd een van de belangrijkste nieuwsbronnen, hoewel internet wel een steeds grotere plek in neemt. Een deel van het aanbod op internet bestaat overigens uit herhalingen of alternatieve versies van de televisie-uitzendingen. Je kan met recht zeggen dat televisienieuws een belangrijk cultureel verschijnsel is.

Televisienieuws heeft evenals andere nieuwsmedia bepaalde journalistieke functies, die essentieel en kenmerkend zijn voor journalistiek in een democratische samenleving. Vasterman (2004) onderscheidt drie functies, te weten de nieuwsfunctie, de platformfunctie en de waakhondfunctie. In de eerste plaats bericht nieuws over nieuwswaardige gebeurtenissen, waarbij redacties zich baseren op (pers)berichten en onderzoeksrapporten van persbureaus en organisaties of op eigen verslaggevers en onderzoek. In de tweede plaats vervullen ze een platformfunctie: ze zijn als het ware een doorgeefluik, een verspreider van ideeën van verschillende actoren (overheid, organisaties en personen) en daarmee een plek voor debat. Tenslotte vervullen ze een functie als waakhond, door het functioneren van overheid en belangrijke organisaties en instituten nauw te volgen.

Als gevestigd cultureel verschijnsel is het televisienieuws sterk gebonden aan conventies, tradities en verwachtingen, al zijn er natuurlijk verschuivingen door de tijd heen. Enerzijds zijn er conventies en verwachtingen wat betreft terugkerende elementen zoals de nieuwslezer, de verslaggever ter plaatse, experts in diverse onderwerpen, de typische locaties als persconferenties of ramp- en oorlogsgebieden, het gebruik van recent en live beeldmateriaal, aandacht voor politici en bekende personen, enzovoorts. Anderzijds zijn het (nieuws)waarden en de nieuwswaarde die een belangrijke rol spelen in de constructie van het genre. Briggs en Cobley (Burton 2001) geven een overzicht van belangrijke nieuwswaarden (die iets zeggen over de nieuwswaarde van een onderwerp, en daarmee de relevantie voor de samenleving): recentere gebeurtenissen zijn interessanter en meer nieuwswaardig, evenals "hard" nieuws zoals rampen, oorlogen of belangrijke politieke gebeurtenissen. Het "softe" nieuws krijgt minder aandacht of wordt gebruikt als vulling of tegenhanger voor het "serieuze" nieuws. Onderwerpen die in cultureel of geografisch opzicht als dichterbij worden ervaren, zijn belangrijker dan gebeurtenissen in bijvoorbeeld Azië of Afrika. Gebeurtenissen die in individueel opzicht te behandelen zijn, zijn interessanter dan abstracte zaken. Er is een voorkeur voor negatieve onderwerpen. Berichten moeten vernieuwend zijn, iets verrassends brengen, maar tegelijkertijd aansluiten bij wat al bekend is. Tenslotte moeten berichten een minimale omvang of impact hebben en zich liefst lenen voor terugkerende berichtgeving voor het als nieuws geschikt is. Niet alles is dus zomaar nieuws, of geschikt voor het televisienieuws. Nieuwwaarden zijn niet universeel of vanzelfsprekend, maar cultuurhistorisch bepaald en veranderen over de jaren. De laatste twee decennia is er bijvoorbeeld een trend naar meer sensationele en emotionele berichtgeving en meer aandacht voor onbekende mensen, vooral als zij slachtoffers zijn (Nuijten, Vettehen & Storms 117). Ook per medium en programma kunnen nieuwswaarden verschillen: het NOS Journaal is bijvoorbeeld gematigder wat betreft sensationisme (Nuijten, Vettehen & Storms 123).

Een belangrijke waarde die nagestreefd wordt door nieuwsredacties is die van neutraliteit of objectiviteit. Daardoor wordt ons bij nieuws een beeld voorgespiegeld van hoe de wereld zou zijn, of wat als normaal beschouwd wordt. Hoewel geen enkel programma objectief, neutraal of onafhankelijk is, heeft het genre van televisienieuws wel de connotaties van objectiviteit en feitelijkheid. Het televisienieuws als "window on the world" lijkt actuele zaken te tonen zoals ze zijn, waarbij feitelijke informatie voorop staat. Bij films als de klimaatfilm *An Inconvenient Truth* of de "anti-Gore" film *The Great Global Warming Swindle* is niet alleen duidelijk, maar verwachten kijkers ook, dat het politiek

gekleurde teksten zijn, zelfs al worden ze gecategoriseerd als documentaire. Bij televisienieuws is dat minder het geval. Al worden nieuwsbulletins soms bekritiseerd, omdat ze gekleurd of eenzijdig zouden zijn in hun berichtgeving (het NOS Journaal wordt bijvoorbeeld geregeld als progressief of politiek links beoordeeld), ze worden wel gemaakt vanuit een idee van objectiviteit, en ook bekeken vanuit dat perspectief. Ook in het programmastatuut van de NOS (2008), dat ook geldt voor het NOS Journaal, vormt deze benadering de basis voor de journalistieke principes:

"geen vakmatige bindingen met politieke stromingen, levensbeschouwelijke opvattingen en/of maatschappelijke visies; feitelijke berichtgeving zonder commentaar en/of oordeelsvorming met uitzondering van de programma's waarbij dat in het format is vastgelegd; onafhankelijk opereren van welk particulier en/of groepsbelang dan ook; onafhankelijkheid van sponsors en/of andere commerciële invloeden; zorgvuldig in de nieuwsgaring en -verwerking; streven naar volledigheid en evenwicht bij de selectie uit relevante bronnen; toepassen van hoor en wederhoor; zorgvuldig afwegen van het belang van het respecteren van de persoonlijke levenssfeer van het individu enerzijds tegen het belang van openbaarmaking anderzijds."

Tegelijkertijd zijn het juist de conventies van het genre en ook de werkwijze van nieuwsredacties die er voor zorgen dat televisienieuws verre van objectief is – voor zover dat al mogelijk zou zijn. Objectiviteit is eerder een stijl, een verzameling van conventies, dan een realistisch doel. De connotatie van feitelijke maakt televisienieuws erg interessant als onderzoeksobject, omdat het laat zien welke ideeën en visies als gangbaar en normaal gezien worden - of zo worden gepresenteerd - en welke als afwijkend.

Nieuws op televisie wordt gezien als non-fictie en dus als tegenhanger van fictie en drama. Toch verschilt nieuws feitelijk niet heel veel van drama. Ook televisienieuws draait om het vertellen van verhalen, waarbij verschillende narratieve technieken toegepast worden om het nieuws aantrekkelijk en begrijpelijk te maken, zoals de dramatische opening met een pakkend onderwerp, bruggetjes tussen onderwerpen door middel van studiobeelden, de introductie en terugkeer van vaste personages en vooruitblikken aan het begin van de uitzending. Door de noodzakelijke selectie en uitsluiting van onderwerpen in het productieproces vormen de verhalen een beeld over onze maatschappij en over de wereld. Door de nadruk op specifieke verhalen, invalshoeken en personen worden bepaalde nieuwsverhalen verteld, die bovendien geregeld terugkeren. Zo heeft televisienieuws in het algemeen, maar het NOS Journaal in het bijzonder, een voorkeur voor politieke en institutionele onderwerpen. Omdat bepaalde gebeurtenissen zich beter lenen voor een visuele weergave of goede verslaggeving en nieuwsredacties werken volgens agendajournalistiek kent het genre een sterk herhalend karakter, waarbij de nadruk vaker ligt op incidenten dan op achtergronden en grotere thema's. Het zorgt er voor dat programma's voldoen aan verwachtingen van de kijker, terwijl de makers een zekere routine kunnen aanhouden waarmee ze in kunnen spelen op het publiek. Tegelijkertijd heeft dit gevolgen voor de inhoud. Het nieuws van de ene week lijkt veel op dat van de week erna: het zijn voortdurend dezelfde soort verhalen die verteld worden. Door de herhaling en de

nieuwsselectie in de productie van het nieuws worden sommige verhalen versterkt terwijl andere niet of nauwelijks aan bod komen.

Nieuws is dus zowel selectief in de keuze van onderwerpen waarover het verslag legt, alsook vertekenend in de manier waarop het verslag legt. Hoewel er waarschijnlijk doorgaans geen bewuste intentie achter schuil gaat, betekent het dat op de lange termijn bepaalde ideeën over de maatschappij en de wereld als normaal worden weergegeven. De kans is met andere woorden groot dat het dominante discours, of een bepaalde ideologie wordt bevestigd. Dat wordt ons deels opgelegd, maar we verwachten het ook als kijker, omdat we bepaalde verwachtingen over het nieuws hebben. Dat televisienieuws een eenzijdig beeld of een bevestigend beeld van gebeurtenissen en onze samenleving biedt, betekent niet dat de kijker klakkeloos alles aanneemt wat hij ziet. Zoals mediawetenschappers als Stuart Hall en John Fiske overtuigend stellen, lezen mensen mediateksten (in de brede zin van het woord) op hun eigen manier. Volgens Hall bevatten de meeste teksten wel een dominante boodschap of betekenis, maar zijn ze altijd polysemisch en open voor interpretatie. Zijn encoding/decoding model laat zien dat mediagebruikers zelf (onbedoelde) betekenissen kunnen toekennen aan een tekst (Hall 1980). Hun lezing van een tekst is daarom niet altijd de dominante of gewenste lezing, maar vaak een onderhandelende lezing, een eigen interpretatie, of zelfs een oppositionele lezing die ingaat tegen de dominante boodschap van de makers. Daarbij moet wel opgemerkt worden dat niet alle soorten teksten even open zijn voor interpretaties. Het aanbod in meningen, perspectieven en onderwerpen in nieuws is door het format doorgaans beperkt en zal minder ruimte bieden voor alternatieve interpretaties dan bijvoorbeeld een dramaserie.

Voor dit onderzoek is het belangrijk te bedenken dat (de selectie van) nieuwsonderwerpen en de specifieke behandeling ervan allerm minst vanzelfsprekend zijn, evenals het resulterende maatschappijbeeld dat in het nieuws gerepresenteerd wordt. Het is een constructie die de samenleving niet alleen weerspiegelt, maar het beeld ervan ook transformeert en bepaalde opvattingen versterkt en andere verzwakt.

2.3 Klimaatverandering in het televisienieuws

Klimaatverandering komt in alle media uitgebreid aan bod en ook op televisie zijn er verschillende genres en programma's waarin aandacht aan het thema besteed wordt. Toch is klimaatverandering niet een voor de hand liggend onderwerp voor televisienieuws als we de eerder genoemde nieuwswaarden van Briggs en Coble in gedachten nemen, zeker niet voor korte journaalitems. In de eerste plaats omvat klimaatverandering complexe problematiek, waar ook wetenschappers nog niet alles van afweten. Om een dergelijk onderwerp op een begrijpelijke manier in de huiskamer te brengen is een lastige opgave. Een tweede, groter "probleem" is dat klimaatverandering een abstract onderwerp is, dat ver van de belevingswereld van mensen staat en niet of nauwelijks aan personen gekoppeld is. Als nieuws lijkt het daarom niet direct relevant en interessant voor het kijkerspubliek. Ten derde is klimaatverandering zelf een geleidelijk proces waarin niet van de ene op de andere dag nieuwswaardige gebeurtenissen plaats vinden. Het zijn daardoor waarschijnlijk eerder gerelateerde

onderwerpen die het nieuws vormen. Het onderwerp klimaatverandering zal dus bijvoorbeeld besproken worden in termen als uitspraken van politici, onderzoeksrapporten, uitzonderlijk weer en eventuele gevolgen voor gewone burgers.

Gezien de gangbare waarden bij nieuwsproductie zullen complexe, langdurige, abstracte processen niet snel in het televisienieuws komen. Wanneer dat wel het geval is, dan vormt dat een interessante casus. Wat is de aanleiding om opeens toch nieuws te brengen over een onderwerp en hoe wordt dat onderwerp gebracht? Mijn verwachting is dat televisienieuws deze onderwerpen zo presenteert dat ze wél voldoen aan de eigen nieuwswaarden. Met andere woorden, onderwerpen worden bewust eenvoudiger neergezet, gekoppeld aan personen en persoonlijk relevant gemaakt voor de kijker. Of dat bij het thema klimaatverandering ook het geval is zal dit onderzoek moeten uitwijzen. Vooral interessant is daarbij de vraag welke gevolgen die resulterende representatie heeft en welke machtsverhoudingen rond het thema naar voren komen.

3 Discourstheorie en analyse

3.1 Discours als theorie en methode

Voor de analyse van het NOS Journaal maak ik in dit onderzoek gebruik van discoursanalyse. De keuze voor deze benadering, waarbij theorie en methode nauw met elkaar verweven zijn, heb ik gebaseerd op twee aspecten van discoursanalyse.

Allereerst biedt discoursanalyse de mogelijkheid om grotere structuren en patronen bloot te leggen in het denken en praten over "grote" onderwerpen, zoals klimaatverandering. Door discoursanalyse wordt duidelijk hoe een thema besproken en getoond wordt, wat voor perspectief op de werkelijkheid die weergave weerspiegelt en welke consequenties voor de sociale realiteit daaraan verbonden zijn. Zo is het mogelijk om boven het concrete tekstniveau uit te stijgen en iets te zeggen over hoe klimaatverandering in het NOS Journaal en wellicht in Nederland geconstrueerd wordt.

Ten tweede is discoursanalyse een benadering waarbij in de eerste plaats van het bronmateriaal uitgegaan wordt, zonder de noodzaak van een uitgebreid theoretisch model - afgezien van discourstheoretische ideeën over de sociale realiteit. Het is daardoor niet zozeer een vooraf opgesteld theoretisch model dat toegepast wordt, maar op basis van de data wordt nieuwe theorie gevormd of een koppeling gemaakt naar bestaande theorieën. Dit is naar mijn mening een betere methode om na te gaan hoe een onderwerp gerepresenteerd wordt, doordat het de onderzoeker dwingt aandacht te besteden aan alles dat relevant lijkt en niet slechts die aspecten die de gebruikte theorie reeds verwacht en benadrukt. Zeker bij een politiek onderwerp lijkt uit gaan van het bronmateriaal een goede keuze.

Maar wat is nu precies discoursanalyse? Deze vraag is niet eenvoudig te beantwoorden, omdat er niet sprake is van een eenduidige discourstheorie. De benadering wordt gebruikt in verschillende vakgebieden van linguïstiek tot mediastudies en voor verschillende toepassingen, variërend van gespreksanalyse tot ideologische analyse. Er zijn zodoende meerdere stromingen binnen de discourstheorie die verschillen in hun toepassing, aannames en reikwijdte. Bovendien gaan veel onderzoekers op het gebied van discoursanalyse interdisciplinair te werk. Tenslotte zijn theorie en methode bij discoursanalyse sterk met elkaar verweven. Kortweg zou je discours kunnen omschrijven als "een specifieke manier van praten over en het begrijpen van de wereld (of een aspect van de wereld)". Discoursanalyse is dan het bestuderen van teksten (zowel taal als andere vormen van representatie) met het doel die discourses te identificeren. Met discoursanalyse zoek je niet een antwoord op een toetsende vraag, maar zet je vooral uiteen hoe problemen en oplossingen geconstrueerd worden.

3.2 De kern van discourstheorie

Ondanks de verschillende stromingen zijn er belangrijke overeenkomsten tussen de meer gangbare discourstheorieën. Het vertrekpunt in vrijwel alle discourstheorieën is het besef dat onze taal geen

neutrale beschrijving van de werkelijkheid is (Gee 10; Jørgensen & Phillips 8). Er zijn verschillende manieren en patronen om de werkelijkheid te representeren en te benoemen. Door middel van taal categoriseren en structureren we onze wereld en geven daarmee betekenis aan de werkelijkheid. Dat betekent niet dat er geen werkelijkheid buiten taal bestaat, maar we kunnen de sociale werkelijkheid alléén waarnemen en begrijpen door middel van taal - waarbij ik onder taal niet alleen woorden worden versta, maar ook andere vormen van representatie, zoals visuele beelden en non-verbale communicatie. Ons taalgebruik weerspiegelt en bevestigt niet alleen de sociale realiteit, maar tegelijkertijd creëren we die daarmee ook. Door taal construeren en veranderen we actief onze wereld, identiteiten en sociale relaties. Het uitgangspunt dat wij zelf actief onze (sociale) wereld vormen en er betekenis aan geven vormt de basis van het sociaal constructivisme.

Volgens het sociaal constructivisme zijn onze identiteit, onze kennis en onze manier van kijken naar de wereld om ons heen zowel historisch als cultureel bepaald. Dat betekent niet alleen dat de wereld zoals wij die kennen veranderlijk is, maar ook dat objectieve waarheden niet bestaan en dat wat wij als waarheid zien in feite een consequentie is van hoe wij de wereld structureren, of met andere woorden, welke discoursen we gebruiken voor het omschrijven van de wereld (Jørgensen & Phillips 5). Kennis en waarheid worden dus bepaald en uitgewisseld door sociale handelingen. Door kennis te delen worden gedeelde waarheden gevormd. Wanneer bepaalde zo gevormde waarheden gangbaar zijn, dan betekent dat ook dat andere dat niet zijn. Daarmee komen we aan de kern van sociaal constructivisme, en ook van discours theorie in mijn optiek: binnen een wereldbeeld of een gecreëerde waarheid, binnen een discours, worden bepaalde handelingen, ideeën en opvattingen normaal en logisch gevonden, maar andere juist niet. Discours is zo een proces van in- en uitsluiting. Een belangrijke conclusie van de sociaal-constructivistische aannames is dat de manier waarop we de wereld om ons heen construeren en hoe wij zodoende kennis creëren ook resulteert in een bepaalde manier van handelen. Taal, kennis en waarheid zijn zo gekoppeld aan ons sociale handelingsvermogen.

Een voorbeeld illustreert dit: als wij de aarde, de atmosfeer en het klimaat beschouwen als abstracte, onaantastbare processen of als het werk van een goddelijke macht waarbij mensen in het niet vallen, dan is klimaatverandering wellicht niet iets om je druk over te maken of een proces waar je actie tegen zou kunnen ondernemen. Het resultaat zou dus een meer afwachtende, bijna fatalistische houding kunnen zijn. Maar als we als waarheid delen dat de mens een belangrijke actor is en wel degelijk invloed heeft op de veranderingen van de aarde en het klimaat, dan is het veel logischer om stappen te ondernemen en is het misschien zelfs zo, dat actie ondernemen tegen klimaatverandering als de ethische verantwoordelijkheid van de mens beschouwd wordt, een morele verplichting. Hoe wij de werkelijkheid structureren leidt zo tot verschillend handelen.

De rol van taal, zo mag duidelijk zijn, is een vlak waarop discours theorieën veel overeenkomsten tonen. De verschillende theorieën zijn allemaal in meer of mindere mate gebaseerd op structuralistische en poststructuralistische ideeën over taal. Voor structuralisten is taal een systeem dat weliswaar verwijst naar de werkelijkheid, maar er niet mee verbonden is. Het is een arbitrair systeem waarbij woorden en tekens hun betekenis niet krijgen op basis van hun relatie tot de

werkelijkheid maar door de verhouding tot andere tekens. Deze structuur is volgens het structuralisme in principe onveranderlijk. De taalwetenschapper en structuralist Ferdinand de Saussure maakte een onderscheid tussen enerzijds de vastliggende structuur en vorm van taal (*langue*) en anderzijds de veranderlijke, maar willekeurige taal zoals het door mensen concreet gebruikt wordt, de inhoud (*parole*) (Culler 39). Het grote verschil tussen structuralisme en poststructuralisme berust op het feit dat poststructuralisten juist van mening zijn dat taal veranderlijk is en betekenissen en structuren kunnen veranderen afhankelijk van de context en door de tijd heen. Terwijl structuralisten zich vooral richtten op de *langue*, ligt de nadruk bij poststructuralisten juist op de concrete toepassing van taal. De veranderlijkheid van taal en het feit dat taal volgens het poststructuralisme niet altijd consequent en eenduidig is, vormen een belangrijke basis voor discoursanalyse. Aangezien taal geen weergave van de werkelijkheid is, laten juist veranderingen en betwiste betekenissen de discursieve patronen zien die in een maatschappij bestaan. Sociale handelingen vormen en veranderen die discursieve patronen.

Een laatste overeenkomst tussen de verschillende benaderingen betreft de rol die de mens, en zijn of haar identiteit inneemt. In dit opzicht baseren de meeste benaderingen zich op de ideeën van Foucault, die in de jaren '60 en '70 een van de belangrijke grondleggers was van de discoursanalyse. Volgens Foucault zijn discourses te beschouwen als pakketten met beperkende regels die bepalen wat betekenisvol is en wat gezegd kan worden (Foucault 1972: 117). Kennis en waarheid worden in het discours gecreëerd. Discourses zorgen er daarom (mede) voor dat we zijn wie we zijn en waarover we dingen kunnen weten. Ook de identiteit wordt dus bepaald in het discours. Het lastige concept "power" van Foucault speelt een belangrijke rol in zijn werk. Voor Foucault zorgt deze macht (of kracht) er voor dat onze maatschappij gestructureerd wordt zoals hij is. Dit is niet een onderdrukkende macht van de elite, zoals in klassiek Marxistische theorie, maar een producerende, voorwaarden scheppende kracht in de sociale realiteit, die discourses vormt en relaties tussen objecten en subjecten bepaalt (Foucault 1980).

Ondanks dat de mens een zekere handelingsvrijheid heeft, wordt zijn identiteit in belangrijke mate bepaald en beperkt door het dominante discours. Foucault volgt hierin de Marxist Louis Althusser, die van mening was dat de werkelijke relaties in de samenleving vervormd worden door ideologie. De sociale realiteit wordt volgens hem beheerst door ideologie, die zich onder andere uit door middel van repressieve staatsapparaten (politie, leger, politiek) en ideologische staatsapparaten zoals het onderwijs, de kerk en de massamedia. De mens wordt door deze apparaten en taal gemaakt tot een ideologisch subject, een proces dat hij interpellatie noemt. Hierbij is volgens Althusser en Foucault sprake van een dominante ideologie of een dominant discours.

De verschillende benaderingen hanteren doorgaans wel Foucault's idee van het subject als product van discours, maar verschillen over de precieze invulling en de mate van vrijheid die het individu heeft. De critical discours analysis (CDA) van Fairclough bijvoorbeeld, ziet individuen als product én als producent van discours, terwijl Laclau en Mouffe een visie hanteren die dichter bij Foucault ligt (Jørgensen & Phillips 62). De meeste discours theorieën wijken af van Foucault als het gaat om zijn idee van één dominant discours (binnen een bepaald terrein). In de verschillende

discourstheorieën wordt er van uit gegaan dat er doorgaans meerdere discoursen zijn die met elkaar strijden om dominantie, waarbij sprake kan zijn van dominante en minderheids- of tegendiscoursen.

Ten slotte verschilt de rol van ideologie in de verschillende theorieën. Laclau en Mouffe zijn net als Foucault van mening dat alle discoursen ideologisch zijn; we kunnen ons niet ontdoen van ideologie en daarom is het concept niet echt bruikbaar in discourstheorie (Jørgensen & Phillips 37). In discoursanalyse kan je proberen het discours zo goed mogelijk te beschrijven, maar je kunt niet volledig ontkomen aan het heersende discours of buiten de ideologie treden. Andere benaderingen zoals diverse CDA-theorieën zien sommige discoursen als ideologisch en andere niet. Volgens Fairclough zouden onderzoekers zich deels kunnen ontdoen van ideologie. Die aanname is gewaagd en in mijn ogen vrijwel onmogelijk: het kenmerk van ideologie is volgens de meeste theorieën juist dat het alomvattend is - dat je je vrijwel niet buiten ideologie kunt plaatsen. Bovendien is de scheiding tussen ideologische en niet-ideologische discoursen problematisch. Hoe bepaal je in dat geval wanneer een discours ideologisch is? De opvatting van Fairclough suggereert zo in feite dat er een objectieve beschrijving van discours en ideologie mogelijk is, terwijl juist subjectiviteit een belangrijk kenmerk en tegelijkertijd een beperking is van discourstheorie.

3.3 De discourstheorie van Laclau en Mouffe

Voor de discourstheoretische duiding in dit onderzoek ga ik uit van de discourstheorie van Laclau en Mouffe, al zal ik daarbij soms bruikbare begrippen of methoden van andere auteurs en stromingen betrekken. In dit hoofdstuk zet ik uiteen zetten wat de kenmerken van de theorie van Laclau en Mouffe zijn en waarop mijn keuze voor deze theorie berust.

Laclau en Mouffe richten zich in discoursanalyse op grote, meer abstracte onderwerpen. In tegenstelling tot veel andere theorieën zoals discursieve psychologie en de verschillende kritische discourstheorieën van Van Dijk, Gee en Fairclough is het concrete tekstniveau en het taalgebruik in de alledaagse praktijk minder belangrijk (Jørgensen & Phillips 20). Bovendien richten Laclau en Mouffe zich in hun analyses op politieke onderwerpen en conflictsituaties. Dat betekent dat vooral de strijd tussen discoursen belangrijk is en het de veranderingsmomenten zijn waar de nadruk op ligt (Jørgensen & Phillips 30). Het leent zich daarom goed voor een abstract onderwerp als klimaatverandering. In het kort is de discourstheorie van Laclau en Mouffe te omschrijven als een poststructuralistische theorie, met structuralistische invloeden. Volgens Laclau en Mouffe zijn betekenissen van begrippen veranderlijk, maar zijn sociale processen er voortdurend op gericht om betekenissen te fixeren, vast te leggen, alsóf er een vaste structuur van betekenissen zou bestaan, zoals structuralisten menen (Jørgensen & Phillips 25). Door taal en tekens te gebruiken proberen we voortdurend betekenissen (tijdelijk) te verankeren, al is een uiteindelijk vastliggende structuur van betekenissen onbereikbaar. De voortdurende strijd tussen verschillende discoursen over betekenisgeving en de definitie van identiteit en samenleving zijn het onderwerp van de analyse: hoe vindt die strijd plaats en hoe worden betekenissen geconstrueerd?

In hun model maken Laclau en Mouffe een onderscheid tussen *elementen* en *momenten* (Jørgensen & Phillips 26). Elementen zijn begrippen waarvan de precieze betekenissen nog niet vastliggen. Doordat discoursen bepaalde begrippen met elkaar verbinden krijgen ze een min of meer vaste betekenis in relatie tot elkaar. Dit proces noemen Laclau en Mouffe *articulatie*; de resulterende (tijdelijk) vastliggende betekenissen heten momenten. Momenten ontstaan rond bepaalde knooppunten ("*nodal points*") in het discours, oftewel sleutelbegrippen die bepalend zijn voor gerelateerde begrippen in het discours. Discoursen proberen in feite duidelijkheid te scheppen door sommige betekenissen tijdelijk vast te leggen en andere uit te sluiten. Alle mogelijke betekenissen die uitgesloten worden in een discours behoren tot het zogeheten discursieve veld.

Omdat betekenissen nooit volledig gefixeerd raken is er voortdurend strijd tussen verschillende discoursen over de betekenis van begrippen. Sommige begrippen zijn daarbij extra gevoelig voor polysemie, dit zijn de zwevende begrippen ("*floating signifiers*") (Jørgensen & Phillips 28). Omdat discoursen binnen een veld of domein niet gelijkwaardig zijn introduceren Phillips en Jørgensen het concept "*order of discourse*" van Fairclough in de theorie van Laclau en Mouffe, als term om de discoursen te benoemen die binnen een veld strijdig zijn over bepaalde begrippen (2002:56). Binnen een *order of discourse* strijdt bijvoorbeeld een skeptisch klimaatveranderingsdiscours met een discours dat antropogene klimaatverandering als feit ziet over de betekenis van begrippen als broeikas-effect, politieke verantwoordelijkheid, enzovoorts. Begrippen als gezonde voeding, ziekenhuis of kleuterschool behoren tot het discursieve veld, maar niet tot de *order of discourse* omdat ze geen rol spelen in het klimaatveranderingsdiscours.

De reden dat Laclau en Mouffe minder dan andere benaderingen naar het concrete tekstniveau kijken, ligt in hun brede opvatting van het concept discours. Discours heeft volgens hen niet alleen betrekking op taal, maar op alle sociale fenomenen (Jørgensen & Phillips 33). Laclau en Mouffe onderscheiden zich op dit punt van andere discours-theorieën, die al dan niet expliciet een onderscheid maken tussen het discursieve en het niet-discursieve. Wat in dat geval precies discours is en wat niet, is lastig te definiëren en ook moeilijk te operationaliseren voor een analyse. Doordat het onderscheid in de discours-theorie van Laclau en Mouffe niet wordt gemaakt, is dezelfde theorie ook van toepassing op alle (niet-talige) sociale fenomenen, en leent ze zich voor analyse van uiteenlopende onderwerpen. Voor de sociale realiteit gelden dezelfde principes die voor taal gelden: sociale handelingen krijgen betekenis door hun relatie tot andere sociale handelingen. De betekenis wordt dus door de context bepaald en is veranderlijk.

Volgens Laclau en Mouffe is niet de economie bepalend voor de maatschappelijke structuur, zoals in het klassiek marxisme, maar zijn het discoursen die de orde in de samenleving en (groeps)identiteiten creëren. Niet economie, maar politiek (*politics*) in de brede zin van het woord bepaalt de maatschappij (2002:34). Politiek is de manier waarop wij onze samenleving inrichten en organiseren, waarbij we andere mogelijkheden uitsluiten. Wanneer bepaalde discoursen zo natuurlijk zijn geworden en verankerd zijn door een proces van hegemonie, dan is er sprake van objectieve discoursen. Dit concept van objectiviteit in de theorie van Laclau en Mouffe is enigszins vergelijkbaar met ideologie in andere theorieën: structuren zijn zo vanzelfsprekend geworden dat andere

alternatieven uit beeld verdwijnen. Het is dus niet zo dat een maatschappij objectief omschreven kan worden, maar discourses wekken de suggestie van een objectieve beschrijving. In plaats van een Marxistische opvatting van macht hanteren Laclau en Mouffe het eerder genoemde machtsconcept van Foucault. Macht zorgt voor de productie van groepen, identiteiten, kennis en relaties; het vormt de maatschappelijke structuur. Politiek is slechts de huidige vorm van die structuur.

Omdat Laclau en Mouffe een centrale rol toeschrijven aan "politiek" en niet aan economie of aan een elitaire macht, zijn eventuele groepen en klassen in de samenleving niet een objectief gegeven. Identiteiten en groepen worden immers door macht en in het discours geproduceerd - een identiteit wordt gevormd door de subjectpositie in een discours. Natuurlijk neemt een mens verschillende rollen aan binnen verschillende discourses, waardoor een gefragmenteerd geheel bestaat van posities (bijvoorbeeld als man, vader, werknemer, activist of sportieveling). Ook identiteiten worden zo bepaald rond knooppunten van begrippen en in relatie tot andere begrippen. Door equivalentieketens van bij elkaar horende begrippen worden identiteiten geconstrueerd en tegengesteld aan andere equivalentieketens. De strijd tussen discourses bepaalt welke groepen en identiteiten relevant zijn. In tegenstelling tot meer structuralistische visies van andere discours-theoretici (o.a. Fairclough en van Dijk) erkent de discours-theorie de veranderlijkheid van structuren en identiteiten en legt het de macht niet slechts bij de economie of een superstructuur. CDA in haar verschillende vormen staat kritisch tegenover (ongelijke) machtsrelaties in de wereld en ziet het blootleggen van die ongelijke machtsverdeling als een van de doelen van de analyse. In zekere zin is discours in deze theorieën per definitie iets slechts, aangezien het machtsrelaties maskeert en daardoor in de weg staat van sociale verandering. Voor Laclau en Mouffe daarentegen lijken discourses niet goed of slecht te zijn. Hoewel Laclau en Mouffe ideologie niet ontkennen, zijn ze realistisch wanneer ze stellen dat je als onderzoeker niet buiten ideologie kunt staan en ideologie als zodanig daarom geen wezenlijke rol heeft in discoursanalyse. Het vaststellen of blootleggen van (scheve) machtsrelaties is in hun discours-theorie - en in dit onderzoek - geen doel op zich.

4 Casus: het NOS-Journaal

4.1 Onderzoeksmateriaal

Het lijkt er sterk op dat er vooral een omslag in het denken over het klimaat heeft plaats gevonden in het najaar van 2006. Om die toename in aandacht en eventuele inhoudelijke verandering in perspectief in de nieuwsberichtgeving te kunnen plaatsen moet er een langere periode bestudeerd worden. Pas dan komen verschuivingen en sleutelmomenten duidelijk naar voren. Om de nieuwsitems voor en na deze tijd in kaart te brengen werden nieuwsitems voor een periode van 2 jaar (van september 2005 tot en met augustus 2007) geïnventariseerd. Een langere periode zou niet haalbaar zijn binnen de omvang van dit onderzoek.

Hoewel er verschillende grote nieuwsbulletins en actualiteitenrubrieken op de Nederlandse televisie zijn die berichten over klimaatverandering, zoals RTL Nieuws, het NOS Journaal, Netwerk, EenVandaag en NOVA, beperkt deze studie zich tot het NOS Journaal van 20:00 uur. Waar in deze scriptie over het NOS Journaal gesproken wordt, betreft het dit "achtuurjournaal". Andere uitzendingen blijven buiten beschouwing. Allereerst is er gekozen voor een echt nieuwsbulletin in plaats van een actualiteitenrubriek, omdat het format van korte items programmamakers dwingt om in korte bewoordingen en met beperkt beeldmateriaal over klimaatverandering te berichten. Dat betekent naar alle waarschijnlijkheid dat er vaker een specifieke invalshoek gekozen moet worden, informatie in korte, pakkende zinnen wordt verpakt en simpelweg niet alle nuances en perspectieven aan bod kunnen komen; iets wat in actualiteitenrubrieken, die per uitzending slechts een aantal langere items hebben, in theorie beter mogelijk is. De korte duur van de items maakt het ook mogelijk om meer verschillende items te analyseren. Een tweede reden voor de keuze voor nieuwsbulletins is het feit dat deze in Nederland sinds jaar en dag tot de best bekeken televisieprogramma's behoren (Stichting KijkOnderzoek; NOS 2010). Dit houdt in dat de berichtgeving over klimaatverandering in deze programma's de berichten zijn die het vaakst en door de meeste Nederlanders gezien worden. Tenslotte zijn in dit onderzoek ook om praktische redenen alleen de nieuwsberichten van het NOS Journaal geanalyseerd: de beelden van NOS Journaal uitzendingen worden beter gearcheveerd en geïndexeerd, en zijn publiek beschikbaar. Voor eventueel vervolgonderzoek zou een vergelijking met het RTL Nieuws of met de diverse actualiteitenrubrieken waardevol zijn.

Om de diverse items over klimaatverandering op het NOS Journaal te inventariseren heb ik gebruik gemaakt van het beeldarchief op de website van het NOS Journaal (www.nosjournaal.nl), en het archief van Beeld en Geluid (www.beeldengeluid.nl). Er is van beide archieven gebruik gemaakt aangezien de site van het NOS Journaal alleen het beeldmateriaal van de items bevat, maar niet de tekst van de nieuwslezers, terwijl Beeld en Geluid niet voor alle dagen een volledige of correcte beschrijving van de inhoud van het journaal geeft, waardoor sommige items buiten de selectie zouden kunnen vallen. Bij de items op de website van de NOS wordt een quote of beschrijving van de reportagebeelden gegeven, terwijl Beeld en Geluid titels toekent aan de volledige items. Om te

bepalen welke items aangemerkt kunnen worden als berichten over klimaatverandering werden vooraf enkele criteria opgesteld. Om te voorkomen dat relevante items bij voorbaat uitgesloten zouden worden zijn de criteria bewust ruim gehouden en is de lijst later herzien. Alle items waar een van de volgende relevante woorden of thema's in de titel of omschrijving was opgenomen werd opgenomen in een eerste selectie:

- Alle items die direct spreken over klimaat, klimaatverandering, temperatuurstijging- of daling, opwarming van de aarde, broeikaseffect, zonstraling, stijging van de zeespiegel, CO²-(uitstoot), de film An Inconvenient Truth, klimaatrapporten, Al Gore of het milieu.
- Alle items over en verwijzingen naar (extreme) weersomstandigheden als sneeuwval, droogte, overstromingen, hitte, kou, stormen (orkanen, cyclonen), enzovoort.
- Alle items over verschillende vormen van energie(opwekking), zoals windenergie en windmolens, steenkolencentrales, biobrandstof, energiebedrijven, kernenergie, palmolie, etc.
- Alle items over ijskappen, gletsjers, oerwouden, koraalriffen en andere natuurverschijnselen die aan verandering onderhevig zijn.
- Alle items over luchtvaart, vervuilende industrie, uitstoot, uitbreiding van vliegvelden, vervuilend verkeer (roetfilters), etc.
- Alle items over conferenties, congressen, topontmoetingen en politieke uitspraken met als thema energie en / of vervuiling

Deze voorlopige selectie leverde een lijst op met 372 items. Omdat de criteria er in sommige gevallen toe leidden dat irrelevante items werden opgenomen in de lijst is deze vervolgens herzien. Alle items waarin op basis van de titel, de omschrijving, of het op de website van de NOS beschikbare video's geen directe link met klimaatverandering leek te zijn en waar die ook niet gelegd leek te worden in het nieuws, werden verwijderd. Dit resulteerde in een corpus van 132 items.

De nieuwsitems vertonen een grote diversiteit in lengte, toon en stijl. Een aantal items bestaat uit korte beelden begeleid door een tekst van de nieuwslezer, terwijl andere items vele minuten duurden en beeldmateriaal, grafieken en modellen en interviews bevatten, toegelicht door een verslaggever. Het merendeel van de items behandelde het onderwerp klimaatverandering naar aanleiding van een recente of aanstaande gebeurtenis die direct in verband wordt gebracht met het klimaat. Een paar belangrijke gebeurtenissen waren bijvoorbeeld de volgende:

- De premiere van An Inconvenient Truth, de klimaatfilm van Al Gore in oktober 2006.
- De klimaattop van de VN in Nairobi in november 2006.
- De publicatie van het VN-klimaatrapport door het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) in februari 2007.
- De EU-top in maart 2007 waar klimaatplannen centraal stonden.
- Het wereldwijde klimaat-muziekevenement Live Earth in juli 2007.

Naast deze gebeurtenissen waren er ook items over technologische ontwikkelingen op het gebied van groene energie, maatregelen voor vermindering van CO₂ uitstoot, verkiezingscampagnes voor de Tweede Kamer verkiezingen, bijzondere weersomstandigheden, plannen en voorstellen van politici, de AutoRAI, problemen en maatregelen in het buitenland en berichten en onderzoeken van

milieuorganisaties. Tenslotte waren er ook items die geen directe aanleiding leken te hebben, waaronder een dossier over de gevolgen van klimaatverandering voor Nederland dat in delen verspreid over enkele uitzendingen vertoond werd. Het overzicht van nieuwsitems lijkt soms niet continu en incompleet. Dat wordt veroorzaakt door het grote aantal journaalbulletins dat het NOS dagelijks uitzendt. Meestal zijn er 10 tot 13 uitzendingen per dag, wat betekent dat onderwerpen die 's ochtends of 's middags al behandeld zijn niet altijd in het acht uur journaal terugkeren. In enkele gevallen betekent dit dat relatief belangrijke onderwerpen niet of nauwelijks in het acht uur journaal voorkomen.

Juist sleutelmomenten, crisismomenten, veranderingen laten vaak zien waar partijen staan, waar discoursen botsen, waar onderhandeld wordt over de inhoud van het discours en de richting. De discours­theorie van Laclau en Mouffe richt zich daarom op deze verandermomenten. Omdat het in het kader van dit onderzoek onmogelijk was alle items te analyseren richt deze analyse zich op die periodes binnen de selectie van twee jaar die het meest relevant zijn. Zoals de lijst met journaalitems laat zien waren er eind 2005 en in de eerste helft van 2006 maar weinig berichten over klimaatverandering op het NOS Journaal. Met uitzondering van de maand mei werd er slechts sporadisch aandacht aan het onderwerp besteed: in de zomermaanden van 2006 was er zelfs geen enkel nieuwsitem over klimaatverandering in het NOS Journaal van 20.00 uur. Daar kwam verandering in toen de klimaatfilm *An Inconvenient Truth* van Al Gore verscheen. Vanaf het moment dat de film in Amerika enig succes had, werd klimaatverandering een belangrijk thema in het Nederlandse televisienieuws, en dat is het sindsdien gebleven. De periode vanaf het verschijnen van *An Inconvenient Truth* is daarom een belangrijke fase in het debat en de nieuwsberichtgeving. In de zomer van 2006 verscheen de film in de Verenigde Staten en vanaf september kreeg het de eerste aandacht. Bovendien verschenen tegelijkertijd andere items over klimaatverandering. De Nederlandse première van *An Inconvenient Truth* vond plaats in oktober. In november waren er tenslotte berichten over een klimaat­top van de VN en over hoge temperaturen. Om een goed beeld te vormen van deze periode zijn de items uit de maanden september, oktober en november geanalyseerd.

Een tweede moment binnen de selectie dat opvalt is de verschijning van het klimaatrapport van de IPCC in opdracht van de Verenigde Naties, in februari 2007. Na de populair-wetenschappelijke aandacht voor het onderwerp middels de film van Al Gore was dit een belangrijk moment waarop de problematiek wereldwijd ook meer politieke aandacht en erkenning kreeg, gekoppeld aan een meer neutrale, wetenschappelijke onderbouwing. Omdat ook op deze publicatie een periode met veel berichtgeving over klimaatverandering volgde en de serieuzere onderbouwing van de problematiek door het klimaatrapport misschien tot een andere berichtgeving leidde worden alle items uit de maanden februari en maart geanalyseerd.

4.2 Toegepaste discoursanalyse

Het analytische kader van dit onderzoek wordt gevormd door de *order of discourse* van klimaat(verandering). Oftewel, de analyse richt zich op de diverse discoursen over klimaatverandering

die strijden naar dominantie. De brede opvatting van discours van Laclau en Mouffe en de bijbehorende ideeën over de samenleving hebben gevolgen voor deze analyse. Waar Gee, Van Dijk, Fairclough en anderen concrete, toepasbare methoden hebben ontwikkeld voor analyse op woord- en tekstniveau, daar zijn Laclau en Mouffe niet erg duidelijk over de te gebruiken methoden. Het mag duidelijk zijn dat minutieuze studies van woordgebruik, nadruk, zinsconstructie en dergelijke zoals die in andere benaderingen voorkomen niet passen binnen het meer abstracte, bredere karakter van de discoursstheorie van Laclau en Mouffe. Een te gedetailleerde aanpak betekent in de eerste plaats dat het vrijwel onmogelijk wordt om grotere hoeveelheden teksten te analyseren, terwijl in mijn ogen daarin juist de kracht schuilt van discoursanalyse. Bovendien blijft de analyse met een zo gedetailleerde aanpak mogelijk te dicht bij de tekst zelf. Juist de vertaalslag naar discours op een hoger niveau zou de kracht moeten zijn van een goede analyse, niet de minutieuze omschrijving van de data. Dit onderzoek beoogt een goede tussenweg te zijn.

Ondanks de beperkte methodologische hulpmiddelen in de discoursstheorie van Laclau en Mouffe biedt hun model wel een aantal handreikingen voor de analyse. Bij een tekst (artikel, journaalitem, afbeeldingen) moet de vraag gesteld worden welk discours er uit naar voren komt en welke discourses mogelijk uitgesloten worden. De knooppunten van discourses die naar voren komen en de relaties die gelegd worden met andere (hoofd)begrippen ("master signifiers", Jørgensen & Phillips 42) geven daarvoor aanwijzingen. De equivalentieketens van bij elkaar horende begrippen en tegengestelde equivalentieketens helpen om discourses te herkennen. Vooral wanneer begrippen in verschillende betekenissen gebruikt worden ("floating signifiers") verdient dit de aandacht, omdat dit kan wijzen op betekenisverschillen tussen discourses. Ik probeer in dit onderzoek de netwerken van betekenis bloot te leggen. Daarbij volgt de analyse drie stappen, volgens de aanpak zoals Fairclough (1992:73) die voorstelt: beschrijven, interpreteren en verklaren. Hoewel de discoursstheorie die Fairclough aanhangt verschilt, is Fairclough concreter over de algemene aanpak van de analyse. Voor de discoursstheoretische interpretatie en duiding van het materiaal baseer ik me desondanks op de ideeën van Laclau en Mouffe.

In de eerste plaats bekijk ik de journaalitems uitgebreid om bekend te worden met het onderwerp en de manier waarop het globaal gerepresenteerd wordt en beschrijf ik de journaalbeelden en transcribeer ik de tekst van de items, omdat het zo eenvoudiger is om woorden, betekenissen, identiteiten en uitingen in verschillende items te vergelijken. In de tweede stap vindt de daadwerkelijke analyse plaats waarbij per item de betekenissen van beelden en tekst geïnterpreteerd worden. In de derde en laatste stap worden verbanden gelegd en verklaringen gezocht voor de betekenissen in de items.

Zowel Jørgensen & Phillips (21) als Gee (94) wijzen ook op de beperkingen van discoursanalyse. De validiteit van de analyse kan juist door de achterliggende theorie in het geding komen. De onderzoeker is zelf immers onderdeel van het discours en de samenleving waar hij onderzoek naar doet. Dat betekent dat de onderzoeker nooit geheel blanco naar het onderzoeksobject kan kijken. Veel van de opvattingen die als feitelijk of als vanzelfsprekend worden beschouwd in het onderzochte materiaal zullen dat ook zijn voor de onderzoeker. Als

onderzoeker moet je daarom afstand bewaren ten opzichte van het onderwerp en alles in twijfel trekken. Een ander probleem vormen de resultaten van het onderzoek. Als we op basis van het sociaal constructivisme aannemen dat we zelf onze waarheden creëren, dan is een achterliggende waarheid of realiteit niet te achterhalen. Dat betekent ook dat de "waarheden" die uit het onderzoek naar voren niets anders zijn dan een discours over de onderzochte discourses. Hiermee is het onderzoek niet automatisch nutteloos of minder valide. Het vereist wel dat je je als onderzoeker nog bewuster moet zijn van je eigen subjectiviteit. Argumenten en conclusies moeten logische redeneringen volgen en duidelijk gestaafd worden door het materiaal; als een andere onderzoeker vergelijkbare patronen zou herkennen en de beweringen voor de lezers aannemelijk en goed onderbouwd zijn, dan is er sprake van een hoge validiteit.

5 Analyse

Voor de analyse zijn 25 items van het journaal bekeken, getranscribeerd en geanalyseerd. In Bijlage 2 zijn de transcripties en omschrijvingen van het beeldmateriaal opgenomen. Voor de exacte inhoud van de items verwijs ik naar deze bijlage. Hier zal ik vooral ingaan op de identiteiten, de argumenten en het discours dat naar voren komt in de items, ondersteund door voorbeelden uit het materiaal. De twee perioden die geselecteerd zijn voor de analyse worden hieronder apart besproken.

5.1 Najaar 2006

5.1.1 Materiaal

De selectie van onderwerpen van het NOS 20.00 uur Journaal uit het najaar van 2006 bestaat uit 10 items over grofweg 5 deelonderwerpen, variërend in lengte van slechts 28 seconden tot ruim 6 minuten (zie Tabel 1). Twee items gingen over de film *An Inconvenient Truth* van Al Gore, die eerst in Frankrijk en vervolgens in Nederland in première ging.

Nr.	Datum	Titel	Duur	Pos.	In headline
01	04-09-06	Al Gore succesvol in Amerika met film over broeikaseffect	03:06	13	Nee
02	17-09-06	18 gemeenten deden mee aan autovrije dag	01:08	4	Nee
03	06-10-06	Film Al Gore in Nederland in première	04:00	10	Nee
04	20-10-06	Topconferentie EU in Finland	06:08	1/2	Ja
05	21-10-06	Nederland niet voorbereid op overstromingen	02:38	1	Ja
06	31-10-06	Klimaatprobleem moet meer aandacht krijgen	02:48	3	Nee
07	06-11-06	VN-klimaattop in Nairobi van start	00:28	7	Nee
08	10-11-06	Bijzonder zacht herfstweer dit jaar	01:40	13	Nee
09	12-11-06	Grootste groene proefrit van Nederland	02:46	9	Ja
10	19-11-06	Herfst 2006 breekt warmterecord	01:55	10	Nee

Tabel 1. NOS 20 uur Journaal-items najaar 2006

Er waren eveneens twee items over topconferenties, van de EU en de VN, waarbij energie en klimaat belangrijke onderwerpen waren. Het item over de EU was het langste item uit de selectie en bestond feitelijk uit twee onderdelen. In de eerste plaats behandelde het de Europese energiemarkt en de afhankelijkheid van Rusland, terwijl in het tweede deel kernenergie aan bod kwam als alternatief voor de afhankelijkheid. Het item over de VN ging wel in de eerste plaats over klimaatproblematiek en was het kortste item in de selectie. Twee items gaan over de warme herfst van 2006. In een van de items (08) wordt niet gerept over klimaat, maar in het tweede item (10) dat in feite terug grijpt op hetzelfde onderwerp wordt die link wel gelegd. Om die reden is het eerste item ook opgenomen in de selectie. Nog eens twee items behandelen de gebrekkige aandacht voor het klimaatprobleem en de mogelijke gevolgen (overstromingen). Tenslotte waren er twee items over milieuvriendelijke evenementen; een autovrije dag in 18 gemeenten en een "groene proefrit". Het item over de autovrije dag (02) bevat geen directe verwijzing naar het klimaat, maar is toch opgenomen, omdat auto's in overige items een veelgebruikt symbool zijn van CO² uitstoot en klimaatverandering en het item gaat over zuinige, milieuvriendelijke auto's.

5.1.2 Groepen, identiteiten en maatschappelijke verhoudingen

In de berichtgeving over klimaatverandering komen verschillende groepen en identiteiten aan de orde die verschillende subjectposities innemen binnen de discursieve structuur. De identiteit van deze groepen en personen wordt met andere woorden bepaald in relatie tot andere identiteiten en knooppunten in het discours. De belangrijkste identiteiten en groepen binnen de *order of discourse* zijn (in het model aangegeven met rode stippellijnen):

- de politiek,
- milieuorganisaties,
- de wetenschap,
- Al Gore

en in mindere mate:

- de burgers, en
- het bedrijfsleven.

Daarnaast komen op internationaal vlak Nederland, de EU, Amerika en de (Derde) Wereld aan bod. Het zijn deze groepen en identiteiten die binnen de *order of discourse* in relatie tot elkaar en tot knooppunten het discours articuleren. Alvorens in te gaan op die verschillende knooppunten zal ik hier dan ook de identiteiten en verhoudingen daartussen bespreken.

Opvallend genoeg komen er binnen het thema klimaatverandering in deze periode weinig specifieke personen aan bod in het nieuws. Er wordt vooral over groepen gesproken. Wanneer individuele personen een rol spelen, dan handelen of spreken zij doorgaans duidelijk namens een groep waartoe zij behoren. Politici worden wel bij naam en toenaam genoemd, maar hun uitspraken worden gezien in het licht van de (partij)politiek, of in het geval van Balkenende of Bush de wereldpolitiek; burgers geven hun mening over de warme herfst, maar worden niet bij naam genoemd en zijn in die zin representanten van de "gewone burgers" en geen individuen met een eigen identiteit.

Uitzondering is de Amerikaanse ex-vicepresident Al Gore, die een centrale rol in het discours inneemt, mede doordat zijn film aanleiding is voor een deel van de berichtgeving. Enerzijds wordt zijn identiteit gearticuleerd in relatie tot de politiek. Nieuwsitems verwijzen naar zijn verleden als vicepresident van de VS, zijn kandidaatschap voor president van de VS en zijn politieke loopbaan. Tegelijkertijd wordt Gore neergezet als het boegbeeld van de milieubeweging, of althans als voorstander van stevige maatregelen om de volgens hem rampzalige gevolgen van klimaatverandering tegen te gaan. Dit vormt een paradoxaal spanningsveld voor de identiteit van Al Gore. Hij behoort tot twee groepen die traditioneel tegenover elkaar staan in de berichtgeving, zoals ook blijkt uit de vraag van de verslaggever: "bent u activist óf politicus". Zijn antwoord dat hij herstellend politicus is bevestigt de tegenstelling en geeft tegelijkertijd een kwalificatie aan de politiek, waar ik dadelijk op terug zal komen. Eigenlijk is er sprake van een sociaal antagonisme: twee identiteiten die elkaar uitsluiten. Gore's reactie is een actieve rearticulatie van zijn positie als politicus én als activist, volgend op een dislocatie, een verstoring van zijn identiteit. Gore probeert met zijn

boodschap iedereen aan te spreken ("We have to act together") en zet zich daarbij ook neer als bezorgd burger en wordt zo een soort messias. Die eerste invulling van zijn identiteit - als activist - wordt echter ondergesneeuwd in het nieuws, waarin vooral de politieke implicaties van zijn boodschap besproken worden. Waar de autoriteit van Gore lijkt te berusten op zijn politieke verleden, daar wordt zijn boodschap gelijkgesteld aan die van de milieugroeperingen. In die hoedanigheid vormt Al Gore een sleutelrol tussen de politiek en de milieubeweging. De identiteit van Gore fungeert hier mogelijk als een hegemonistische interventie die de opname van betekenissen uit het milieudiscours in het politieke klimaatdiscours mede mogelijk maakt.

Een centrale rol binnen de discursieve structuur is weggelegd voor de politiek, die gepositioneerd is tegenover wetenschap, burgers en de milieubeweging. Waar wetenschap als feitelijk, oninteressant en relatief onbelangrijk wordt gerepresenteerd, daar is politiek het centrale platform waar de maatschappij om lijkt te draaien. Uit het nieuws blijkt dat er binnen de wetenschap al lang consensus is over klimaatverandering. Toch is het onderwerp pas interessant geworden door de politieke aandacht. In de politiek, daar ligt de macht; politici maken de belangrijke keuzes. Dat wat niet "Den Haag" is, daar hoeven we weinig van te verwachten; burgers en bedrijfsleven komen nauwelijks aan bod. Terwijl de politiek gearticuleerd wordt in relatie tot bewustzijn van problemen en maatregelen - en daarmee verwachtingen van de media en de burgers ten opzichte de politiek worden gecreëerd is er tegelijkertijd een wantrouwen in diezelfde politiek, zoals ook blijkt uit de uitspraak van Al Gore: "de" politiek is het nooit eens en forse maatregelen worden niet verwacht. De politiek wordt zo afgeschilderd als één, zij het versplinterde, falende groep. In feite valt die fragmentatie mee: op het gebied van klimaatverandering blijkt uit hetzelfde nieuws dat er eigenlijk maar twee of drie groepen bestaan: enerzijds zijn er de linkse partijen en de CDA die spreken van een ernstig klimaatprobleem en roepen om harde maatregelen. Anderzijds is het eveneens de CDA die meent dat Nederland al genoeg onderneemt en is het de VVD die de problematiek overdreven noemt en de kosten van maatregelen te hoog. De uitvergroting van het politieke conflict lijkt te ontstaan door de voorkeur voor en het belang dat gehecht wordt aan de politiek binnen het bestaande discours. Voor de verkiezingscampagne geldt dit nog meer, omdat het een sleutelmoment is binnen het politieke discours en omdat de media ook van groter belang zijn voor de politiek in deze periode. Doordat de tegengeluiden van rechtse partijen nauwelijks aan bod komen lijkt de onenigheid echter niet erg groot en is er toch sprake van één groep.

De milieubeweging is opvallend aanwezig binnen het discours. Hoewel ze de politiek tot verantwoording roept en stelt dat de politiek weinig doet, liggen de ideeën dicht bij die van de meerderheid van de (centrum)linkse partijen. Dat milieugroeperingen als serieuze gesprekspartner getoond worden in het nieuws, geeft aan dat zij zich dicht bij het politieke centrum bevinden. De roep om verantwoording aan het adres van politici en de acties van de beweging (zoals een autovrije dag) wekken zelfs de indruk dat zij daadkrachtiger zijn dan de politiek. De identiteit van de milieubeweging wordt in dit discours mede gepositioneerd door de wetenschappelijke onderbouwing van de problematiek. Omdat wetenschap als feitelijk en betrouwbaar gezien wordt, zijn milieuorganisaties binnen het klimaatdiscours ook serieus te nemen.

Burgers worden gepositioneerd in tegenstelling tot de politiek en de wetenschap. Waar de politiek daadkrachtig zou moeten zijn, daar zijn de burgers juist afwachtend en pragmatisch. Terwijl de wetenschap zich bezighoudt met de onderbouwing en de mogelijke gevolgen van klimaatverandering is de burger meer geïnteresseerd in het dagelijkse weer. Klimaatverandering is volgens het NOS Journaal letterlijk "ver van hun bed" voor de meeste mensen; het dagelijks weer is interessanter (warm weer is "wel fijn"); en een milieuvriendelijke auto is alleen de moeite waard "als hij niet te veel kost". De ontstane subjectpositie van de burgers bepaalt dat zij nauwelijks een rol van betekenis in het debat hebben. Niet als het gaat om hun inschatting van de problematiek en ook niet als het gaat om de maatregelen die ze zouden kunnen nemen.

Hoewel nieuws doorgaans vaak de nadruk legt op conflict, is er ook geen aandacht voor eventuele sceptische opvattingen van burgers, waarmee hun belang in het debat verder gemarginaliseerd wordt. Op nationaal niveau of zelfs wereldwijd niveau is het standpunt van de burger ondergeschikt en geen nieuws als het gaat om klimaatverandering. Ook maatschappelijke organisaties als de ANWB hebben in deze periode geen rol van betekenis en worden vooral gearticuleerd met betrekking tot wat ze niet zijn (politiek, wetenschap, milieubeweging) of hebben (macht, verantwoordelijkheid). In het item over een groene proefrit lijkt de ANWB weliswaar aandacht te besteden aan klimaatproblematiek, maar even goed wordt de organisaties als hypocriet en afwachtend weggezet in het item. De nadruk ligt in het item op tegenstrijdige activiteiten van de ANWB en op technologische oplossingen voor vermindering van CO²-uitstoot. Dat juist bij dat tweede thema een politicus in beeld en aan het woord komt (staatssecretaris Van Geel, CDA) is geen toeval; de wetenschap en vooral de politiek zijn de groepen waar we verandering en oplossingen van kunnen en moeten verwachten.

Andere groepen die in het journaal gerepresenteerd worden rondom klimaatverandering zijn landen en gebieden. Nederland als natie wordt daarin vrijwel gelijkgesteld aan de nationale politiek en premier Balkenende, en wordt afgezet tegenover de Europese Unie, Amerika en de Derde Wereld. Nederland wordt daarbij vooral gearticuleerd in verband met de maatregelen tegen klimaatverandering die het neemt in tegenstelling tot de EU en met name Amerika. Ook de EU wordt zo tegenover Amerika geplaatst. Het algehele discours benadrukt dat Nederland relatief veel doet als het gaat om milieu- en klimaatproblematiek, terwijl Amerika als land op dat gebied een slechte naam heeft. Amerika wordt zo als totaliteit gepositioneerd in relatie tot een tekort aan maatregelen. Dat sommige staten in de VS zeker zo veel doen tegen klimaatverandering als Nederland blijft daardoor buiten beschouwing. Tegelijkertijd wordt Nederland ook gearticuleerd in verband met de mogelijke gevolgen, omdat Nederland als laag land grote risico's loopt bij stijging van de zeespiegel. Aangezien Nederland echter voldoende maatregelen zou nemen zijn die gevaren maar relatief, zo lijkt het nieuws te zeggen. Wel veel risico lopen Derde Wereldlanden, omdat die de middelen niet hebben om maatregelen te nemen. Dat die problemen minder belangrijk zijn binnen het Nederlandse klimaatdiscours blijkt wel uit het zeer beknopte item over de VN top.

5.1.3 Knooppunten, elementen en momenten

Binnen een discours zijn knooppunten begrippen die bepalend zijn voor de betekenis van andere begrippen. De specifieke combinatie, of articulatie, van deze betekenissen vormt de kern van een discours. Binnen het discours over klimaatverandering dat naar voren komt in het NOS Journaal van najaar 2006 vallen een aantal belangrijke knooppunten op, die ik zal toelichten aan de hand van voorbeelden uit het materiaal.

Klimaat en klimaatverandering

Allereerst is dit het begrip klimaat zelf, dat duidelijk gearticuleerd is in relatie tot de oorzaken en de gevolgen van klimaatverandering. Het klimaat wordt in het NOS Journaal beschouwd als veranderlijk en klimaatverandering wordt gelijkgesteld aan het broeikaseffect en opwarming van de aarde; twee termen die voortdurend als synoniemen voor klimaatverandering worden gebruikt. Hoewel klimaatverandering een complex proces is, waarbij ook andere factoren en processen dan broeikasgassen en het broeikaseffect een rol spelen, wordt hier een beperkte betekenis van klimaatverandering gehanteerd. Waar in andere media in deze periode met enige regelmaat sceptische berichten verschijnen of teksten waarin ook tegengeluiden te horen zijn, wordt klimaatverandering in het journaal als een vaststaand feit beschouwd en is het geen onderwerp van discussie. In het eerste item wordt herhaaldelijk gesproken over de "film over het broeikaseffect" en "een hoofdfilm over het veranderende klimaat". Deze beschrijvingen en de tekst "Al Gore waarschuwt op indringende wijze voor de opwarming van de aarde", worden nergens voorzien van commentaar. Het hele item is doorsneden met fragmenten en citaten uit de film, zonder enig weerwoord. Het interview in het item met Al Gore gaat slechts in op de gevolgen van klimaatverandering, wat suggereert dat die verandering op zich al duidelijk is. Dat klimaatverandering een probleem is, is volgens de berichtgeving een feit, getuige ook de vraag naar aanleiding van de film: "Maar wordt de ernst van het probleem wel genoeg gevoeld? In de verkiezingscampagnes bijvoorbeeld?" In het item over de EU-top in Finland zegt verslaggever Paul Sneijder: "Premier Balkenende heeft de top aangegrepen om te pleiten voor meer actie tegen de opwarming van de aarde." In andere items wordt gesproken over "het wassende water dat onvermijdelijk komt", "het klimaatprobleem", "maatregelen tegen het broeikaseffect", "In Nederland en West-Europa gaat de opwarming van de aarde sneller". In het laatste item over de warme herfst spreekt Erwin Kroll zijn verbazing uit over het idee dat klimaatverandering iets nieuws zou zijn en stelt voice-over Astrid Kersseboom "er is wel degelijk iets aan de hand met ons klimaat en dat is niet iets van de laatste tijd". De warme herfst is voor een gedeelte "gewoon de opwarming van de aarde". Blijkbaar is opwarming van de aarde vanzelfsprekender dan warm weer. Een weerwoord is nauwelijks te horen, maar de maatschappelijke of wetenschappelijke discussie hierover speelde blijkbaar nog wel, getuige de opmerkingen van Erwin Kroll en de verslaggever in hetzelfde item. Ze gaan op deze momenten in tegen de mening van sceptici, ongelovigen en tegenstanders, maar die komen zelf niet aan bod in het NOS Journaal in deze periode. Daarmee lijkt de betekenis van het begrip klimaat en ook klimaatverandering in grote mate

gefixeerd te zijn in het klimaatdiscours in het NOS Journaal. Klimaatverandering als knooppunt is binnen het discours een *moment*.

Oorzaken van klimaatverandering

De betekenis van klimaatverandering staat niet op zichzelf, maar is zoals gezegd gearticuleerd in relatie tot de oorzaken en gevolgen van klimaatverandering. In vrijwel alle uitingen wordt, zonder er aandacht aan te besteden, aangenomen dat de mens dé grote boosdoener is als het gaat om klimaatverandering. Dat klimaatverandering ook een natuurlijk proces is en opwarming naast menselijke invloeden ook andere oorzaken kan hebben, komt nauwelijks aan bod. Alleen in het item over de warme herfst zegt het KNMI dat de opwarming in Nederland van de laatste jaren voor de helft "ook het weer" is. In de meeste gevallen is klimaatverandering voor het NOS dus automatisch antropogene klimaatverandering, wat ook de gelijkstelling van klimaatverandering aan het broeikaseffect deels verklaart. Waar andere media zoals kranten¹, of websites² ruimte laten voor wetenschappelijke twijfel over de (mate van) invloed van de mens of sceptische reacties van burgers een plek geven in de berichtgeving, daar is die inbreng bij het NOS Journaal in deze periode geheel afwezig. In het eerste item wordt het citaat "Scientific consensus is, that we are causing global warming" uit An Inconvenient Truth niet als politiek statement gebracht, maar als een waarheid, door het niet van commentaar te voorzien. De begeleidende beelden van smog, rokende schoorstenen en druk stadsverkeer, die ook in andere items terugkomen versterken dat beeld.

De Nederlandse politici hebben het rond de première van de film alleen over plannen om onze CO₂-uitstoot te verlagen, net als premier Balkenende die in Finland roept om meer aandacht voor schone energie om de opwarming van de aarde tegen te gaan. De uitstootmaatregelen staan met andere woorden centraal, wat telkens duidelijk maakt dat onze vervuiling (die door maatregelen ingeperkt zou moeten worden) de oorzaak is. In samenhang met klimaatverandering is de oorzaak, de vervuiling door de mens, ook gefixeerd. Deze specifieke articulatie zorgt ervoor dat aan klimaatverandering vooral de betekenis van broeikaseffect en opwarming gegeven wordt, omdat dát de gevolgen zijn van de rol van de mens, de oorzaak die de meeste aandacht krijgt. Uitstoot van broeikasgassen is binnen dit discours niet een natuurlijk fenomeen, of een noodzakelijk kwaad, maar bijna een doodzonde, doordat het gedefinieerd wordt in relatie tot klimaatverandering. Deze articulatie heeft dus gevolgen voor de betekenis van beide begrippen. Dat zowel klimaatverandering als de oorzaken zo sterk gefixeerd zijn heeft ongetwijfeld te maken met de bron van onze kennis hierover: de wetenschap.

Zoals ook later in deze studie zal blijken is de wetenschap binnen het discours in het NOS Journaal een belangrijke producent van gedeelde waarheden en kennis en wordt op de wetenschap in zijn algemeenheid een groot vertrouwen gevestigd. Die waarheden worden voor kennis aangenomen; over de wetenschappers wordt in de periode van dit onderzoek weinig gerept. De wetenschap is in zekere zin hegemonistisch en het wetenschappelijk discours heeft een hoge mate van objectiviteit in

¹ Zie bijvoorbeeld Knip in de zomerbijlage 2007 van het NRC Handelsblad.

² Zie bijvoorbeeld Smit, op Sync.nl, 9 mei 2007.

de termen van Laclau en Mouffe: de door wetenschap gecreëerde waarheden en kennis worden nauwelijks in twijfel getrokken. De nadruk die in de huidige samenleving op het belang van wetenschap gelegd wordt, zal er dan ook mede voor zorgen dat klimaatverandering en de oorzaken, gearticuleerd in relatie tot wetenschappelijk onderzoek, als momenten sterk gefixeerd zijn.

Gevolgen van klimaatverandering

De eventuele gevolgen van klimaatverandering vormen ook een knooppunt in het klimaatveranderingsdiscours. Hoewel de gevolgen duidelijk betekenis krijgen in combinatie met de vorige momenten is het als knooppunt niet volledig gefixeerd. Op dit vlak lijkt er strijd te zijn met alternatieve discoursen, al is die strijd ondergeschikt in het nieuws. De klimaatverandering wordt zonder uitzondering in alle items waarin klimaatverandering letterlijk aan bod komt omschreven als "het klimaatprobleem", "dit grote probleem", "een van de grote problemen van de 21^e eeuw" en een "uitdaging". In de enige, enigszins sceptische uitspraak van Mark Rutte (VVD), over de politieke plannen rond klimaatverandering schaarst hij klimaatverandering onder de meer eufemistische noemer "milieuproblemen", die aangepakt kunnen worden "alleen als er economische groei is, als de welvaart toeneemt", maar deze uitspraak valt in het niet bij alle andere uitspraken in hetzelfde item. Elders wordt voortdurend gewezen op "de ernst van de situatie" en "catastrofale" of "mogelijk rampzalige gevolgen". Dit is het geval in uitspraken van nieuwslezers en verslaggevers, maar ook in citaten van Al Gore, linkse politici als Jan Marijnissen (SP) en Diederik Samson (PvdA), alsook de centrum(rechte) premier Jan Peter Balkenende (CDA). Opvallend genoeg wordt er juist door de onderzoekers van het KNMI in het item over de warme herfst niet gerept over de gevolgen van opwarming van de aarde. In de aansluitende tekst van de voice-over wordt echter wederom gesproken van het klimaatprobleem, maar wel wordt er in dit item gesteld dat de gevolgen voor Nederland moeilijk in te schatten zijn. In het item over waterbeheersing wordt daarentegen gezegd dat nu al gevolgen van klimaatverandering merkbaar zijn in Nederland, zoals een verhoogde neerslag. Hierna wordt direct een vergelijking gemaakt met de ramp Katrina in New Orleans, al wordt de link met klimaatverandering niet expliciet gelegd. Wetenschappers stellen echter dat die orkaan niet door klimaatverandering werd veroorzaakt (Klimaatpanel 2008).

De ernst en de mogelijk extreme gevolgen van klimaatverandering worden dus herhaaldelijk benadrukt, ook al zijn de gevolgen volgens het KNMI voor Nederland niet eenduidig. Het beeldmateriaal van de items bevestigt dit vooruitzicht bovendien. In de beide items over de film van Al Gore en de items over de VN-top, de EU-conferentie in Finland, en het item waarin milieuorganisaties politici spreken over het klimaat komen beelden voorbij van smeltend en instortend poolijs, driftende ijsschotsen met zeeleeuwen en ijsberen, woestijnen en uitgedroogde grond en uitgemergeld en dood vee, meestal als ondersteuning bij een uitspraak over de mogelijke gevolgen van klimaatverandering. Ondanks dat zeker voor de meeste kijkers nauwelijks in te schatten is of beelden van ronddobberende ijsschotsen en smeltwater een normaal of een uitzonderlijk natuurlijk proces weergeven, staan beelden van poolgebieden of gletsjers schijnbaar gelijk aan rampzalige

gevolgen. Terugkerend zijn in dat opzicht ook grafieken met temperatuurstijgingen en foto's of animaties van terugtrekkend ijs in het poolgebied.

In het NOS Journaal lijkt de dominante betekenis van de gevolgen van klimaatverandering te zijn dat deze ernstig en mogelijk zelfs catastrofaal zijn. Er worden echter door het KNMI en Mark Rutte ook andere betekenissen aan toegekend, waardoor het als moment niet volledig gefixeerd is en er geen sprake is van een eenduidige betekenis. Verschillende alternatieve discoursen lijken hier strijdig met het dominante antropogene klimaatveranderingsdiscours. De gevolgen van klimaatverandering vervullen hier dus een rol als zwevende betekenaar (*floating signifier*): door verschillende articulaties (onder ander in de vorm van uitspraken van het KNMI en ook Mark Rutte) wordt de ernst en dus de betekenis van deze gevolgen verschillend ingevuld, wat effect heeft op het hele gehanteerde discours. Hier vertonen zich de contouren van een gematigd en een licht sceptisch klimaatveranderingsdiscours.

Maatregelen tegen klimaatverandering

Een ander knooppunt in het discours wordt gevormd door de maatregelen die al dan niet genomen moeten worden tegen klimaatverandering. Evenals de gevolgen zijn ook de maatregelen *floating signifiers* die door de strijdende discoursen verschillend ingevuld worden. Erkenning van antropogene klimaatverandering heeft als direct gevolg het besef dat mensen niet alleen klimaatverandering mede veroorzaken, maar er wellicht ook iets tegen zouden kunnen doen, bijvoorbeeld in de vorm van CO₂-reductie. Daar kunnen los van angst voor de gevolgen ook economische, politieke, ethische of religieuze redenen aan ten grondslag liggen. Dát er actie ondernomen moet worden tegen (de gevolgen van) klimaatverandering wordt in het NOS Journaal als logisch verondersteld. Zo wordt de problematiek geregeld een "uitdaging" genoemd, wordt Al Gore gevraagd of hij niet iets had moeten doen toen hij aan de macht was als vicepresident, en lichten politici hun ideeën en plannen toe waarbij de vraag gesteld wordt of ze wel genoeg doen, of "de ernst van het probleem wel genoeg gevoeld wordt". Niet de vraag of er iets moet gebeuren, maar de vraag of er genoeg gebeurt staat dus voorop. In het NOS Journaal worden de maatregelen als noodzakelijk en hoognodig ingevuld en gearticuleerd in relatie tot een morele verantwoordelijkheid en een noodzaak uit veiligheidsoverwegingen.

Toch zijn er verschillen te zien in betekenis. Zo worden in een enkel citaat van Mark Rutte de maatregelen gerelateerd aan de hoge kosten die ermee gepaard gaan. De invulling van maatregelen is hier dus eerder "kostbaar" en "niet dringend". Ook hier komt een sceptisch discours naar voren dat klimaatverandering als feit ziet, maar de gevolgen niet als ernstig. Maatregelen vormen dan ook geen knooppunt in dat discours. De CDA heeft een standpunt dat tussen de dominante betekenis en de betekenis van de VVD in lijkt te liggen: maatregelen zijn nodig, maar er gebeurt al genoeg. In deze opvatting lijken de maatregelen gearticuleerd te worden in relatie tot zowel de kosten als de morele verantwoordelijkheid.

5.1.4 Lege betekenaars

Morele verantwoordelijkheid en het daarmee samenhangende begrip bewustzijn zijn begrippen die binnen de order of discours als "empty signifiers" fungeren. Zulke lege betekenaars vormen wel knooppunten in het discours, maar zijn begrippen die door verschillende groepen of identiteiten anders ingevuld worden en niet één concrete betekenis hebben. Ze vervullen de rol van een onmogelijk ideaal binnen een discours en vertegenwoordigen zoveel betekenissen dat ze in feite betekenisloos zijn.

Bewustzijn

Vooraf "bewustzijn" lijkt binnen het discours een voorbeeld van een lege betekenaar. De vraag die in de items over het klimaat centraal staat is of men zich wel bewust is van de problematiek. Er lijkt sprake te zijn van een idee dat alles goed komt als iedereen zich maar bewust is van de klimaatproblematiek. Wat onder dat bewustzijn verstaan wordt verschilt nogal. Er is zeker niet één gefixeerde betekenis. Waar voor de linkse partijen, het NOS Journaal zelf, Al Gore en de milieuorganisaties "bewustzijn" een stap lijkt in de richting van maatregelen, daar is bewustzijn voor het CDA een voldoende feit en een reden om aan te geven dat men op nationaal niveau al voldoende doet. Voor de VVD is bewustzijn voldoende; maatregelen volgen ooit wel als er geld is.

Als begrip is bewustzijn ook constitutief: door te spreken van bewustzijn en bewustwording, wordt de onderliggende problematiek niet als theorie maar als feit behandeld, dat we als zodanig zouden moeten erkennen. Bovendien is bewustzijn binnen de discursieve structuur als lege betekenaar een concept waar verschillende groepen zich achter kunnen verenigen in hun strijd om actie te ondernemen tegen klimaatverandering. Het resultaat is een hegemonistisch blok achter de strijd tegen klimaatverandering.

Verantwoordelijkheid

Verantwoordelijkheid wordt niet zozeer benoemd in het nieuws, maar er wordt wel aan gerefereerd binnen het discours. Stappen die genomen moeten worden volgens diverse groepen worden voorgesteld op basis van een verantwoordelijkheid die 'we' zouden hebben. Die kan echter ingegeven zijn door milieuoverwegingen, zoals bij de milieuorganisaties het geval zal zijn, maar ook uit naam van veiligheid, een ethisch-christelijke zorgplicht voor de aarde, of een economische reden. Welke verantwoordelijkheid er gedragen wordt of genomen moet worden is niet geheel duidelijk en wordt door verschillende groepen en identiteiten anders ingevuld (al komt dit in de nieuwsitems niet uitgebreid naar voren). Daardoor vervult het begrip net als bewustzijn een bindende rol voor een hegemonistisch blok van onder andere politieke partijen en milieugroeperingen. Het begrip wordt echter zo divers ingevuld dat er sprake is van een lege betekenaar.

5.1.5 De politieke en de technologische mythe

Lege betekenaars kunnen ook een meer concrete vorm aannemen, als mythen. Ze verwijzen ook dan naar onbereikbare idealen, verbeelde totaliteiten, maar hebben wel een meer afgebakende,

gefixeerde betekenis. Ze vormen een vertekende, ideale representatie van de werkelijkheid, maar geven tegelijkertijd vorm aan onze samenleving en handelingen. Een duidelijk voorbeeld binnen het klimaatdiscours in het NOS Journaal is de rol en betekenis van 'de politiek'.

De politieke mythe

In deze eerste periode lijkt de politiek bij uitstek de groep te zijn die iets te zeggen heeft over klimaatproblemen en die oplossingen zal (moeten) brengen. Ze wordt als een totaliteit, als één groep gedefinieerd. In werkelijkheid is er natuurlijk sprake van verschillende partijen die uiteenlopende visies, belangen en prioriteiten hebben. Daarnaast zijn er (milieu)groeperingen, lobbygroepen, allerlei overlegorganen en werkvormen en andere groepen in de samenleving zoals bedrijven en burgers die ook een rol spelen. Toch maakt deze ingebeelde totaliteit tegelijkertijd diezelfde politiek mogelijk: de macht lijkt gecentreerd en daadkrachtig te zijn, aan die macht wordt de mogelijkheid voor oplossingen van problemen toegeschreven, en problematiek wordt op nationaal of globaal niveau benaderd. Belangrijker nog is dat door de nadruk op de politiek als geheel, de burgers, het bedrijfsleven of andere groepen een ondergeschikte rol lijken te hebben in de klimaatproblematiek. Het discours in het NOS Journaal lijkt dan ook te benadrukken dat de politiek oplossingen moet verzinnen; bij hen ligt immers de macht en de mogelijkheid tot verandering.

De mythe van de politiek die het klimaatprobleem 'wel zal oplossen', versterkt het bestaande en gecreëerde beeld van een abstract probleem. Door de bevestiging van de politiek als belangrijke, centrale entiteit wordt een samenleving geconstrueerd waarin de burger in feite afhankelijk is en zelf buiten zijn directe levenssfeer weinig kan veranderen. Hoe belangrijk de rol van de politiek in het nieuws is blijkt uit het feit dat de meeste berichten gaan over de meningen van en interacties tussen politici. Zelfs die berichten die niet in de eerste plaats over politiek gaan, tonen geregeld politici en andere *talking heads*, zoals het tweede item over An Inconvenient Truth, het item over de groene proefrit en het item over waterbeheersing. Terwijl er voortdurend een sceptische houding is ten opzichte van de politiek, is onderliggend schijnbaar een besef, hoop of boodschap dat oplossingen van de politiek moeten komen.

Deze verwachting wordt wel versterkt doordat deze periode de aanloop vormde naar de verkiezingen voor de Tweede Kamer, waardoor de politiek toch al volop in de belangstelling stond. Daardoor zijn de verschillende politieke discourses die strijden om dominantie vermengd met het klimaatdiscours in het NOS Journaal. Desondanks blijft het opvallend dat ook ten opzichte van andere groepen en personen de politiek veel aandacht krijgt.

De technologische mythe

Naast 'de politiek' is er in deze nieuwsperiode in mindere mate sprake van een mythe rond technologie en wetenschap. Waar het over maatregelen en CO²-reductie gaat, staan geregeld technologische oplossingen in de aandacht. Besparen, consuminderen of andere vormen van gedragsverandering komen niet aan bod, behalve als er sprake is van besparing door moderne technologie. Zoals al bleek wordt een groot vertrouwen geschept in de wetenschap als geheel en in

ontwikkeling van nieuwe technologieën in het bijzonder. 'De wetenschap' vervult een rol van sociaal imaginair. Hoewel het onwaarschijnlijk is dat de wetenschap op de korte termijn kan voldoen aan alle verwachtingen, wordt voor oplossingen voortdurend in die richting gekeken en is het een vorm van vooruitgangdenken waar de andere knooppunten omheen gearticuleerd zijn. In de items over de groene proefrit en over de EU-top in Finland wordt bijvoorbeeld hoog opgegeven van energiezuinige *multifuel*-auto's en vierde-generatie kerncentrales. Er is sprake van een mythe, omdat de verwachtingen van de wetenschap niet alleen zeer hoog zijn, maar ook omdat het doet vergeten dat een eventuele aanpak van problematiek niet zonder betrokkenheid van burgers en bedrijfsleven zou kunnen. Zonder ontwikkeling, acceptatie en implementatie van nieuwe technologieën en zonder gedragsverandering verandert er weinig. De wetenschap vormt zo een onbereikbaar ideaalbeeld, in een discours dat de autoriteit van politiek en wetenschap benadrukt.

Net als bij de politiek wordt in het nieuws op de wetenschap gefocust, ten koste van andere groepen en de gewone burger. Klimaatverandering lijkt wederom niet geconstrueerd te worden als een probleem van de burger; het blijft, zoals verslaggever Ron Vrezen zelf zegt in het item over de première, "iets wat heel ver van het bed is van veel mensen". Opvallend is het item over een autovrije dag, waarin minder autorijden gepresenteerd wordt als een oplossing tegen luchtvervuiling, wat bij uitstek een "burgeroplossing" is. Toch wordt een vergelijkbare redenering niet gevolgd voor klimaatverandering en wordt klimaatverandering als thema niet genoemd in dit item.

5.1.6 Discours

Samenvattend komt er een duidelijk dominant, antropogeen klimaatveranderingsdiscours naar voren in het NOS Journaal in deze periode. Volgens dit discours is er sprake van klimaatverandering, die veroorzaakt wordt door mens en grote gevolgen kan hebben. De natuur is beheersbaar en beïnvloedbaar: er moeten snel stevige maatregelen genomen worden om ernstige gevolgen tegen te gaan. Die maatregelen zijn in de eerste plaats een taak voor de politiek, waarbij oplossingen vooral gezocht moeten worden in technologische vindingen. Belangrijke identiteiten in dit discours zijn de milieuorganisaties, linkse en centropartijen in de politiek en de wetenschap. Opvallende afwezige binnen het discours is de burger, die in een afhankelijke rol gepositioneerd wordt. Het discours bevestigt het beeld dat de problematiek ver af staat van de burger. Dat wordt versterkt in de vele beelden van poollandschappen en woestijnen.

Naast het dominante discours zijn er in beperkte mate ook alternatieve discourses te herkennen, die grofweg als gematigd en skeptisch gecategoriseerd kunnen worden. Deze discourses zijn vooral strijdig over de gevolgen van klimaatverandering en maatregelen. Rond die knooppunten botsen deze discourses in het NOS Journaal. Gek genoeg komen deze botsingen waarschijnlijk voort uit verschillen in mening over de oorzaak van klimaatverandering. Desondanks zijn die oorzaken binnen het NOS Journaal duidelijk als moment gefixeerd: als het gaat om de oorzaken, komt de twijfel van met name de VVD over de mate waarin de mens een rol speelt in het geheel niet aan bod. Het gematigde discours lijkt vooral verbonden aan het CDA en burgers. Dit discours zwakt de gevolgen

van klimaatverandering af en daarmee ook de noodzaak tot zwaardere maatregelen dan de huidige. Het skeptische discours manifesteert zich eigenlijk alleen in uitspraken van de VVD.

Dat er wel degelijk een discoursstrijd gaande is, blijkt vooral uit de onderwerpen die actief uitgesloten worden: alle aandacht gaat uit naar de ernst van de problematiek, waardoor onder meer de voorafgaande discussie over de rol van de mens verdrongen wordt. Opvallend genoeg vertonen de verschillende discoursen twee belangrijke overeenkomsten: in alle drie ligt de verantwoordelijkheid bij de politiek en zijn oplossingen vooral technologisch van aard. Zonder uitzondering bevestigen de discoursen dus de politieke en wetenschappelijke mythe.

5.2 Voorjaar 2007

5.2.1 Materiaal

In de geselecteerde periode in het voorjaar van 2007 bevatte het Journaal van 20.00 uur 15 items over klimaatverandering, uiteenlopend van 24 seconden tot ruim 5 minuten. Wat direct opvalt aan deze periode is het grotere aantal nieuwsitems (vijftien berichten in twee maanden ten opzichte van tien berichten in drie maanden) en de grotere diversiteit aan onderwerpen (zie Tabel 2). De helft van de onderwerpen werd al in de leader aangekondigd; naar een aantal berichten werd al gerefereerd in een ander item. Op drie items na waren alle items volwaardige items met een reportage. Puur op basis van de frequentie, lengte en aankondiging is klimaatverandering in deze periode dus prominenter aanwezig in het NOS Journaal.

Nr.	Datum	Titel	Duur	Pos.	In headline
11	01/02/07	Weinig Nederlanders deden licht uit	2:30	2/7	Ja
12	02/02/07	VN-rapport: klimaat warmer door mens Bewoner laagste punt Europa niet bang Boodschap klimaat-chef ook gericht aan China Lid VN-commissie over klimaatrapport Milieudefensie eist maatregelen politiek	5:07	3	Ja
13	07/02/07	Achtergronden bij het regeerakkoord	2:47	8	Ja
14	07/02/07	EU wil maatregelen tegen uitstoot kooldioxide	2:55	9	Nee
15	09/02/07	Milieuprijsvraag goed voor 25 miljoen dollar	0:33	4	Nee
16	16/02/07	Eerste warme truiendag in Nederland	0:24	5	Nee
17	20/02/07	Australië bant gloeilampen	0:35	5	Nee
18	21/02/07	Steeds meer bedrijven gaan klimaatneutraal	3:01	7	Ja
19	28/02/07	Kabinetsplannen op milieugebied zijn een ...	1:43	8	Nee
20	07/03/07	Duurzame energie: achterstand voor Nederland	2:34	6	Nee
21	08/03/07	Klimaatplannen centraal op Eurotop Grootschalig onderzoek naar smeltend poolijs	5:28	5	Ja
22	09/03/07	EU-landen presenteren ambitieus klimaatplan Europa moet aan de spaarlamp	4:55	1	Ja
23	09/03/07	Bush op tour door Latijns Amerika	2:20	3	Nee
24	24/03/07	Gezamenlijke bouw kernfusiecentrale Onderzoek ik Nieuwegein naar kernfusie	2:35	9	Nee
25	27/03/07	Milieu centraal op komeende AutoRAI	2:27	10	Ja

Tabel 2. NOS 20 uur Journaal-items najaar 2006

Belangrijke gebeurtenissen in deze periode zijn het gerealiseerde regeerakkoord, de publicatie van het VN-klimaatrapport en een Eurotop. Veel berichten gaan dan ook over de nationale en internationale

politiek. Vaker dan in de voorgaande periode wordt daarbij over maatregelen gesproken en (door milieugroeperingen) tot maatregelen opgeroepen. Naast het politieke nieuws zijn er in deze periode verschillende items waarin burgers, bedrijven en technologische oplossingen aan bod komen.

Aangezien de periode grote overeenkomsten vertoont met het najaar van 2006, richt ik me in deze analyse alleen op opvallende verschillen en verschuivingen ten opzichte van de eerste onderzoeksperiode.

5.2.2 Groepen, identiteiten en maatschappelijke verhoudingen

De groepen en identiteiten die in deze periode aan bod komen (aangeduid met rode stippellijnen in het model) verschillen niet heel sterk met de eerste periode. Wel zijn er verschuivingen in de mate waarin bepaalde identiteiten aan bod komen en daarmee in hun subjectposities. Meer dan eerst komen in deze periode burgers en het bedrijfsleven naar voren binnen de order of discourse, terwijl Al Gore en in mindere mate milieuorganisaties naar de achtergrond zijn verschoven. De politiek (nationaal en internationaal) en de wetenschap zijn in deze periode opnieuw ruimschoots vertegenwoordigd.

De rol van burgers in het nieuws valt in deze periode op. Met name in item 12 over het VN-klimaatrapport krijgen burgers een persoonlijk gezicht en worden ze nadrukkelijk gepositioneerd ten opzichte van de gevolgen van klimaatverandering en de eventuele maatregelen. Niet alleen komt de mening van burgers naar voren, maar ook de maatregelen die zij al dan niet nemen. Ook in de items 11,16 en 18, respectievelijk over een actie om landelijk het licht uit te doen, een warmetruiendag en uitstootcompensatie, wordt de problematiek gekoppeld aan de belevingswereld van 'gewone' burgers, iets wat in de eerste periode niet voorkwam. In eerste instantie lijken burgers daarmee actoren te worden in het discursieve veld. Niet alleen manifesteert zich in de passage over een bewoner van het laagste punt van Nederland het skeptische tegendiscours ("Toch zijn er Nederlanders die ook na vandaag nog twijfelen over de ernst van klimaatverandering"), maar tegelijkertijd wordt de burger ook gepositioneerd als iemand die zelf iets tegen klimaatproblematiek kan doen ("Koffie houden ze warm in een thermoskan [...], bijna het hele huis is verlicht met spaarlampen") en voor wie klimaatverandering een relevant thema is.

Toch is deze aandacht voor de burger maar relatief. In de meeste items komt de bevolking nog steeds nauwelijks aan bod. Is dat wel het geval, dan ligt de nadruk op politieke besluiten en de gevolgen die mensen daarvan "zullen merken in de huiskamer" (item 22) en de "effecten die we daarvan gaan zien" (item 19). In item 19 over de kabinetsplannen wordt door het Milieu- en Natuurplanbureau kort gerefereerd aan de gedragsverandering die eventuele maatregelen en doelstellingen vragen van de bevolking. Het skeptische discours wordt in item 12 over het VN-rapport min of meer gediskwalificeerd: nadat verkondigd is dat Nederland als laag land in de problemen komt en de voiceover stelt dat de wetenschappers "het wé eens zijn over de klimaatverandering" komt eerst een burger in beeld die dat standpunt bevestigt en laat zien wat hij allemaal doet tegen klimaatverandering. Pas daarna komt een skeptische man in beeld ("Maar niet álle Nederlanders lijken overtuigd [...]") die een weinig samenhangend verhaal vertelt en niet erg snugger lijkt. Niet alleen

wordt hier opnieuw het antropogene klimaatveranderingsdiscours versterkt, maar ook wordt nog eens het belang van de wetenschap als bron van waarheden benadrukt – het standpunt van wetenschappers wordt hooguit door een enkele naïveling niet geaccepteerd. Het verhaal van de skeptische man benadrukt ook weer de gevoelde afstand van de problematiek (“Het zal zo’n vaart wel niet lopen.”). De klimaatproblematiek komt iets dichterbij, maar is nog steeds geconstrueerd als een verzameling abstracte processen die de burger nauwelijks raken. In het item over de warmetruiendag en het item over de lichtendoofactie wordt wel (indirect) over burgers gesproken, maar komen ze nergens zelf aan het woord. Hoewel de burger een grotere rol speelt in deze periode, vormt hij geen machtsfactor en kan hij maar tot op zekere hoogte zelf actie ondernemen. De mogelijkheid daartoe ligt in handen van politiek en bedrijven.

Naast de bevolking zijn bedrijven sterker aanwezig in het NOS Journaal in het voorjaar van 2007. Hun identiteit worden met name gearticuleerd in relatie tot maatregelen en verandering. Waar de politiek vooral lijkt te praten, worden in het Journaal concrete inspanningen van bedrijven gevolgd. Bedrijven zijn actief op het gebied van uitstootcompensatie of ontwikkelen of gebruiken milieuvriendelijke en energiezuinige technologie. Deze ontwikkelingen worden zonder uitzondering zeer positief besproken en bestempeld als “tastbaar resultaat”, “omslag”, “hype” en “hot”. Dat die verandering in sommige gevallen gedwongen zijn (autoindustrie), of economisch onrendabel (ongesubsieerde vergistinginstallaties bij boeren) wordt slechts zijdelings genoemd.

Hoewel het politieke campagneveld in deze periode niet meer speelt, neemt de politiek in het nieuws toch nog een opvallende plek in. Niet alleen in de frequentie (in tien van de vijftien items worden Nederlandse politici genoemd of geciteerd), maar juist ook in de gebruikte bewoordingen in de items en de context waarin de politiek aangehaald wordt. Opvallend zijn bijvoorbeeld de items over de lichtendoofactie en de AutoRAI, waarbij in het eerste geval na de elektriciteitsnetbeheerder “zelfs premier Balkende wees op de gevaren” van de actie en in het andere items Balkenende geïnterviewd wordt over milieuvriendelijkere auto’s. Beide items benadrukken zo hoe belangrijk de mening van de politiek is, terwijl je je kunt afvragen hoe relevant die in beide items is. De tegenstrijdige identiteit van de politiek en de Nederlandse overheid blijkt ook in deze periode: er wordt benadrukt dat er veel veranderingen en maatregelen van de politiek te verwachten zijn en dat de politiek “voldoende doet”, problematiek “de volle aandacht heeft”, maar tegelijkertijd zijn er verschillende passages die onderstrepen dat de maatregelen te kort schieten. Zo zeggen voiceovers in item 14 over EU-maatregel tegen CO₂ uitstoot: “toch blijft ook bij de strengere normen de uitstoot van CO₂ enorm”, in item 19: “de maatregelen van het nieuwe kabinet zijn wel goed, maar niet goed genoeg” en in item 22: “maar hoe geloofwaardig en haalbaar het is, zal blijken”.

Naast een overduidelijke focus op de politiek, met daaraan gekoppeld een afhankelijke houding voor andere groepen en identiteiten, wordt diezelfde politiek zo voortdurend bekrisiteerd en in twijfel getrokken. Desondanks geeft de representatie in het NOS Journaal de politiek een leidende rol in het discours. Was dat in de eerste periode vooral met betrekking tot de duiding van de problematiek (pas na politieke duiding van wetenschappelijk onderzoek kreeg het onderwerp momentum), in deze periode is dat vooral door het nemen danwel aankondigen van maatregelen. De

identiteit van de politiek binnen het discours is bepalend voor het discours zelf: door de preoccupatie met de nationale en wereldpolitiek wordt de problematiek vooral in het licht van (geo)politieke overwegingen besproken. Andere discourses worden daarmee ondergeschikt. Een sociale of milieuwetenschappelijke benadering is in het nieuws bijvoorbeeld minder belangrijk dan politieke onderhandelingen en de internationale energiecrisis.

5.2.3 Knooppunten, elementen en momenten

Voor een groot deel zijn de belangrijkste knooppunten in het klimaatveranderingsdiscours al gefixeerd in het najaar van 2006. Momenten als het klimaat, klimaatverandering en de oorzaken van klimaatverandering verschillen in de twee periode dan ook niet wezenlijk van de eerste. Maar waar de mens als belangrijke oorzaak van klimaatverandering aanvankelijk vooral impliciet verondersteld werd, gebeurt dat in deze periode ook veel explicieter, mede naar aanleiding van het klimaatrapport. In diverse items wordt ook verwezen naar de "gewetenswroeging van de moderne consument"; we weten met andere woorden allemaal dat we fout zitten. Met een duidelijke wetenschappelijke onderbouwing wordt de invulling van de oorzaken van klimaatverandering blijkbaar geobjectiveerd en nog sterker gefixeerd als moment.

De gevolgen van klimaatverandering vormden in de eerste periode een zwevende betekenaar; het begrip werd op verschillende manieren ingevuld. Daarvan lijkt geen sprake meer te zijn in deze tweede periode. Behalve de genoemde twijfel van een bewoner van Nederlands laagste punt, komt er nauwelijks twijfel of scepsis aan bod. Sterker, de gevolgen worden nog steeds als ernstig gezien, maar worden met uiteenlopende argumenten onderbouwd. Gevolgen voor het milieu (ijsberen, poolijs), culturen (de Inuit) en vooral nationale veiligheid (dijken, laag gelegen land) komen aan bod. In plaats van wereldwijde problematiek veraf, is klimaatverandering ook een Nederlands onderwerp geworden en zijn de gevolgen steevast ernstig of zelfs "nog ietsje erger" dan verwacht. Net als de oorzaken hebben de gevolgen als 'wetenschappelijke waarheid' de sceptische geluiden verdrukt en is de betekenis sterk gefixeerd.

Ook de te nemen maatregelen fungeerden in de eerste periode als zwevende betekenaar in het Nos Journaal. In de tweede periode worden maatregelen door het NOS Journaal nog evenzeer als logisch verondersteld. Doordat antropogene klimaatverandering nog sterker gefixeerd is, is ook de noodzaak van maatregelen tegen CO²-uitstoot min of meer vereist. Toch is er nog altijd sprake van een zwevende betekenaar. Ook in de tweede periode komt een gematigd discours naar voren dat de bestaande maatregelen als voldoende bestempelt. Daarnaast worden de kosten ("grote investeringen", "hoeft niet veel te kosten") in diverse items aangehaald als argument tegen of voor meer maatregelen. Het gematigd discours blijkt wederom meer op economische gronden gebaseerd. Zoveel blijkt ook uit de voortdurende koppeling van klimaatmaatregelen aan de energiecrisis. Bovendien is er herhaaldelijk sprake van een "ommekeer" in de maatregelen die worden genomen; iedereen is plots "op de milieutour", iets wat een "jaar geleden nog ondenkbaar" was. Dit benadrukt niet alleen de roep om een noodzaak van maatregelen, maar tegelijkertijd ook dat veel mensen, politici en bedrijven blijkbaar niet van die noodzaak doordrongen zijn (geweest), dat er toch (vrij veel)

weerstand is. Met andere woorden, er is meer strijd over dit onderwerp dan expliciet naar voren komt. Uitsluiting van andere geluiden versterkt het dominante discours.

Voor de bevolking lijkt het nieuws te suggereren dat veel maatregelen eerder gevolgen zijn; er wordt wel sporadisch benadrukt hoe burgers zelf bijdragen aan een oplossing van de problematiek, maar veelal ondervinden zij vooral wat er op hogerhand besloten wordt, dat zullen ze "merken in de huiskamer" en er hangt een "prijskaartje" aan. Voor zover burgers en bedrijven toch zelf iets kunnen ondernemen, komt dat vooral door technische vindingen en compensatie voor energieverbruik: vierde generatie kerncentrales, kernfusie, groene auto's, spaarlampen, zuinigere apparaten en CO²-neutraal vliegen bieden de oplossing. Zijdelings komt aan bod dat er ook een grote gedragsverandering nodig is om de gewenste doelen te bereiken, daar wijst het Milieu Plan Bureau op en zoveel blijkt impliciet ook uit de items over de warmetruidendag en de lichtendoofactie. Dat de plannen van het kabinet niet voldoende zijn, wordt uitgelicht, maar tegelijkertijd wordt de afwachtende houding van bedrijfsleven en burgers genegeerd en worden initiatieven van hun geprezen. Zo is er strijd tussen discourses gaande rond dit knooppunt, maar die uit zich vooral in de afwezigheid van botsende betekenissen.

5.2.4 Lege betekenaars

De lege betekenaars bewustzijn en verantwoordelijkheid hebben zijn het voorjaar van 2007 van betekenis veranderd. Door de sterke(re) fixatie van de momenten oorzaken en gevolgen van klimaatverandering is bewustzijn meer vanzelfsprekend. Mogelijk speelde het thema bewustzijn vooral een rol tijdens de verkiezingen, een periode waarin klimaatverandering actief op de agenda geplaatst werd door politieke partijen, milieuorganisaties en vlak daarvoor, Al Gore. Het thema klimaatverandering staat inmiddels duidelijk op de agenda en iedereen lijkt zich bewust van de uitdagingen die er zijn. Bewustzijn is daarmee enerzijds minder van belang, maar tegelijkertijd ook meer gefixeerd als moment.

Verantwoordelijkheid blijft nog altijd een thema; Nederland zou achterlopen op het gebied van maatregelen, de ijsbeer steft mogelijk uit door ons toedoen en er "moet nog veelgebeuren": op veel momenten komt naar voren dat Nederland, politiek, bedrijfsleven en burgers meer moeten doen, al wordt die visie minder expliciet uitgesproken dan in de verkiezingsperiode. Waarom we actie zouden moeten ondernemen, en wat prioriteit heeft, blijft vaak onuitgesproken. Daarmee is verantwoordelijkheid aan het veranderen van een lege betekenaar naar een element dat nog niet volledig gefixeerd is. Als hegemonistisch blok lijkt het in ieder geval succesvol te zijn geweest in het najaar van 2006. Ook verantwoordelijkheid nemen wordt langzamerhand min of meer als vanzelfsprekend gezien.

5.2.5 De politieke en de technologische mythe

Net als in de eerste periode is er een sterke focus op de politiek. Hoewel die ook geregeld bekritiseerd wordt, zijn wel alle ogen erop gericht. De politiek bepaalt wat er gebeurt en tot op zeker hoogte wat burgers en bedrijven doen, gezien de grote nadruk op de klimaatplannen van kabinet, EU

en VN. Er is in deze periode wel degelijk ruimte voor andere groepen en identiteiten en hun invulling van het klimaatprobleem, maar de politieke mythe blijft in stand.

De wetenschap en de technologische mythe vallen in deze periode nog meer op. De bevestiging van het reeds geconstrueerde discours door het klimaatrapport van de VN valt het eerste op: er is veel vertrouwen in de mening van de wetenschappers. Maar nog sterkere aanwijzingen zijn de vele technologische vindingen voor een lagere CO² uitsoot, duurzame energie en zuinige apparaten die de revue passeren. Die oplossingen worden stevast uitgebreid en erg positief besproken. Tegelijkertijd wordt aan de lichtendoofactie en de warmetriending vrij weinig tijd besteed. De mogelijkheid om CO²-neutraal te vliegen tegen hogere kosten gaat gepaard met sceptische geluiden van reizigers. Consuminderen, inleveren op confort of meer betalen lijken zo niet een heel reële of populaire optie. Ondanks de gedragsverandering die nodig zou zijn, is verandering in het NOS Journaal sterk geconstrueerd rond technologische oplossingen en de wetenschap.

5.2.6 Discours

De strekking van het dominante discours is in deze tweede periode weinig veranderd ten opzichte van het najaar van 2006. Nog explicieter en sterker gefixeerd is er sprake van een dominant, klimaatveranderingsdiscours, waarin de mens als belangrijke oorzaak wordt aangewezen. De gevolgen en maatregelen van die klimaatverandering zijn nog steviger als begrip verankerd in het discours. Zou er al enige twijfel bestaan over de ernst van de gevolgen of de noodzaak van maatregelen, dan is die in deze periode nog minder aanwezig in de nieuwsitems van het NOS Journaal. Wat verandert, is de inschatting van de problematiek. Klimaatverandering is niet langer abstract en ver weg, maar komt dichterbij. Toch is dat niet hoe de burger het ervaart in de maatschappelijke verhoudingen die het Journaal construeert.

Naast het dominante discours zijn er nog steeds alternatieve discourses te herkennen, die grofweg als gematigd/economisch bewust en skeptisch gecategoriseerd kunnen worden. Deze discourses zijn vooral strijdig over de maatregelen. Daarnaast komt ook een milieudiscours naar voren dat voor een groot deel gelijk loopt met het dominante discours. In dit milieudiscours, vooral gearticuleerd in relatie tot linkse partijen en milieuorganisaties en -instituten, spelen een verantwoordelijkheid voor het milieu, de schuld die de mens heeft al veroorzaker van de problematiek en een grote noodzaak tot daadkrachtig handelen een grote rol – de huidige maatregelen zijn ontoereikend. Milieu is als knooppunt in dit discours veel belangrijker dan economische afwegingen of de politiek. De alternatieve discourses worden grotendeels uitgesloten en komen vooral aan bod door impliciete verwijzingen naar ideeën en standpunten die in het Journaal vrijwel niet aan bod komen; de standpunten die het sceptische discours vertegenwoordigen worden nauwelijks serieus genomen. Het milieudiscours komt vooral aan bod waar het overeenkomt met het dominante discours

6 Discussie & conclusie

Televisienieuws volg je doorgaans van dag tot dag en meestal ook in de waan van de dag: wat je vandaag hoort, is je de volgende dag voor een groot deel weer ontschoten, een nieuwsitem beklijft niet echt. Juist daarom is het interessant en nuttig om er van enige afstand met een kritische blik naar te kijken. Het beeld dat naar voren komt blijkt dan toch anders te zijn dan je op basis van een of enkele items zou verwachten. Dat geldt zeker voor de nieuwsberichtgeving rond klimaatverandering.

Klimaatverandering kwam vanaf het najaar van 2006 uitgebreid aan bod in het NOS Journaal en ontwikkelde zich vanaf dat moment als nieuwsthema. Het heeft er alle schijn van dat een abstract onderwerp als dit zich moeilijk in korte items laat vatten. In veel items worden algemene verhalen verteld, maar weinig pure feiten voorgeschoteld. Bovendien verhalen veel items vooral over de interactie tussen en visies van politici en woordvoerders. Het onderliggende onderwerp komt er vaak bekaaid vanaf. Ook valt op dat verschillende opvattingen of groepen en identiteiten geregeld verdeeld zijn over diverse item en niet als verschillende perspectieven in één item gebracht worden. Dat zal overigens deels door het nieuwsaanbod bepaald worden.

Klimaatverandering is ook lastig in beeld te brengen. Behalve 'talking heads' wordt er veel clichématig beeld gebruikt van rokende schoorstenen, ijsberen op ijsschotsen en droge woestijnen. Heel veel picture power (Burton 120) bieden de beelden niet ten opzichte van de tekst, ze zijn duidelijk ondergeschikt. Tegelijkertijd hebben de beelden wel een effect op de impact van het item; keer op keer worden de mogelijk ernstige gevolgen van klimaatverandering benadrukt.

In de behandeling van het nieuwsonderwerp is het NOS Journaal aanvankelijk erg eenzijdig. De problematiek wordt in dit stadium nog geduid, waarbij vooral politici en milieuorganisaties aan bod komen. Pas veel later wordt het onderwerp verder uitgediept en vanuit meerdere perspectieven belicht en komen de belangen van andere groepen en identiteiten er aan te pas. Op dat moment is het onderwerp al opgenomen in de nieuwsagenda en is het dominante discours al stevig verankerd.

Van meet af aan komt in de nieuwsberichtgeving over klimaatverandering een dominant, antropogeen klimaatveranderingsdiscours naar voren, waarbij weinig ruimte is voor betekenissen uit alternatieve of strijdige discoursen. Die tegendiscoursen zijn vooral zichtbaar door uitsluiting en subtiele verwijzingen. Het dominante discours kan omschreven worden als een milieudiscours dat is opgenomen in een politiek discours. Door de onderbouwing vanuit de wetenschap en de actieve rol van Al Gore als linking pin, was het milieudiscours van milieuorganisaties acceptabel en niet te ontwijken. In de tweede periode is er weer meer onderscheid te bestaan tussen het milieudiscours en het politieke discours, maar dan is het laatste dominant.

Het politiek getinte discours geeft heldere verhoudingen in de maatschappij weer. In het NOS Journaal worden de politiek en instituties benadrukt, ten koste van andere identiteiten. Het nieuws construeert zo een maatschappij, waarin politiek een uiterst belangrijke rol speelt en bedrijven en bevolking een afwachtende rol hebben. Tegelijkertijd valt de waarde van de wetenschap op. Het zijn

wetenschappers die waarheden creëren, feiten. De politiek geeft vervolgens betekenis en belang aan die informatie.

Als de twee perioden vergeleken worden, valt op dat er weinig verandert. Het onderwerp klimaatverandering wordt verder uitgewerkt, er komen meer doelgroepen en belanghebbenden naar voren en de aanleiding voor nieuwsitems verandert. Maar het discours is vanaf het begin helder en tot op zekere hoogte gefixeerd. Dit wekt de suggestie dat de wereldwijde discoursstrijd al plaatsvond voor klimaatverandering een nieuwsthema werd, of dat die strijd zich buiten het televisienieuws voltrok.

Deze studie roept interessante vragen op voor vervolgonderzoek. Vooral de vraag of het hier geschetste discours kenmerkend was voor nieuwsberichtgeving van de NOS, of dat dit ook in andere nieuwsbulletins terugkwam, biedt aanknoingspunten. Een vergelijking met het RTL Nieuws zou waardevol zijn, zeker omdat geregeld beweerd wordt dat RTL zich meer richt op wat nieuwsgebeurtenissen betekenen voor de gemiddelde Nederlander. Ook dient de vraag zich aan of andere periodes nog een nieuw perspectief op het geheel geven, aangezien de periodes in dit onderzoek wellicht te veel politiek bepaald waren. Dit onderzoek laat in ieder geval zien dat er een heel specifiek maatschappijbeeld naar voren komt – en versterkt wordt - in het televisienieuws, met een bijbehorend spanningsveld tussen actoren in de samenleving.

Literatuur

- Burton, G.** *Talking Television: An Introduction to the Study of Television*. London: Arnold, 2001.
- Culler, J. D.** *Ferdinand de Saussure*. Revised edition. New York: Cornell University Press, 1986.
- Fairclough, N.** *Critical Discourse Analysis*. Boston: Addison Wesley, 1995.
- Foucault, M.** *The Archaeology of Knowledge and the Discourse on Language*. 1972. Vert. A. M. Sheridan-Smith. Londen: Routledge, 2002.
- Foucault, M.** Truth and Power, in C. Gordon (ed.) *Power/Knowledge: Selected Interviews and other Writings 1972-1977*. Hempel Hempstead: Harvester Wheatsheaf, 1980.
- Gee, J. P.** *An introduction to discourse analysis: Theory and method*. 2nd ed. Londen: Routledge, 2005.
- Hall, S.** 'Encoding/decoding'. *Culture, Media, Language: Working Papers in Cultural Studies, 1972-79*. Ed. S. Hall, D. Hobson, A. Lowe en P. Willis. London: Hutchinson, 1980, p. 128-38.
<http://www.nos.nl/overdenos/achterdeschermen/programmastatuut/>
- IPCC.** 'IPCC Fourth Assessment Report: Climate Change 2007'. *IPCC*. 2007. Geraadpleegd 21-06-2009, http://www.ipcc.ch/publications_and_data/ar4/syr/en/spm.html.
- Jørgensen, M.W. en L.J. Phillips. *Discourse Analysis as Theory and Method*. Londen: Sage Publications, 2002.
- Klimaatpanel.** 'Veel gestelde vragen over gevolgen'. *Platform Communication on Climate Change*. 24 april 2008. Geraadpleegd 06-06-2008,
<http://www.klimaatportaal.nl/pro1/general/start.asp?i=o&j=o&k=o&p=o&itemid=348>.
- Knip, K.** 'Zomerbijlage 2007'. *NRC Handelsblad*. 2007, p. 18-23.
- Liempt van, A.** *50 jaar NOS Journaal. Achter de schermen van vijftig jaar televisiegeschiedenis*. Amsterdam: Uitgeverij Balans, 2005.
- NOS.** 'Kijk-, Luister- en Internetcijfers'. *Jaarverslag 2009*. 2010. Geraadpleegd 21-07-2010,
<http://nos.nl/over-de-nos/jaarverslag-2009-cijfers/#kop2>.
- NOS.** 'Programmastatuut'. *Over de NOS*. Geraadpleegd 21-06-2009,
- NPO.** *De publieke omroep in feiten en cijfers 2007*. Hilversum: NPO, 2009. Geraadpleegd 21-06-2009,
http://npo.omroep.nl/data/media/db_download/168_6e4996.pdf.
- Nuijten, C.M., Hendriks Vettehen, & Storms, A.** 'Sensationalisme in het Nederlandse televisienieuws 1995 – 2001'. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 2004, 32:2, p. 111-127.
- Rooseboom, S.** 'Moe van milieuvriendelijk zijn; Klimaat Mensen raken ontmoedigd'. *Dagblad De Pers*. 12 april 2008.
- Smit, H.** 'De angst voor klimaatverandering is irrationeel'. *Sync*. 9 mei 2007. Geraadpleegd 08-06-2008, <http://sync.nl/de-angst-voor-klimaatverandering-is-irrationeel>.
- Stichting KijkOnderzoek.** 'Kijkcijfers'. *Stichting KijkOnderzoek*. Geraadpleegd 21-07-2010,
<http://www.kijkonderzoek.nl>.

Bijlage 1 - Klimaatverandering: wat weten we?

Wereldwijd wisselen warmere en koudere periodes zich af, waarbij de koude periodes circa 100.000 jaar duren en de warme "slechts" 10.000 jaar. Momenteel bevinden we ons in een warme periode die ongeveer 18.000 jaar geleden begon. Ook op kleinere schaal zijn er schommelingen. Zo waren de Middeleeuwen vrij warm en kenden de 16e, 17e en 18e eeuw lange koude winters. Sinds ongeveer 1850 worden temperatuur en later ook neerslag op land en zee gemeten, maar ook over de temperaturen daarvoor valt veel te zeggen aan de hand van ijsboringen, boomringen en oude geschriften. Uit de metingen blijkt dat de gemiddelde temperatuur in de 20^e eeuw wereldwijd met 0,74 graden Celsius gestegen is. De aarde warmde op in de eerste helft van de afgelopen eeuw en vervolgens weer vanaf 1979. Ook in Nederland is de temperatuur vooral sinds de jaren '80 gestegen en in de laatste jaren zijn diverse records gebroken: achtereenvolgens 2006, 1990, 1999 en 2000 waren de warmste jaren van de afgelopen honderd jaar. Ook de neerslag is onder invloed van het warmere weer toegenomen; in honderd jaar met 18%. Het jaar 1998 was zelfs het natste jaar sinds het begin van de metingen in 1906. De schommelingen die te zien zijn voor de laatste honderd jaar zijn vrij fors voor klimaatbegrippen en de veranderingen lijken in de laatste decennia nog sneller te verlopen.

Dat er sprake is van klimaatverandering staat vast: in feite zijn klimaten voortdurend in verandering en de metingen van de afgelopen eeuw laten dat ook duidelijk zien. Waardoor die veranderingen ontstaan en hoe sterk die veranderingen zijn is de laatste jaren onderwerp van discussie. Omdat het klimaat een uiterst complex samenspel van factoren is, is het moeilijk betrouwbare uitspraken te doen over veranderingen en effecten van slechts enkele factoren. Onder andere de intensiteit van zonnestraling, de verhouding van gassen en stoffen in de atmosfeer, de warmteverdeling op aarde, waterverdamping, zeestromingen, het zoutgehalte van de oceanen en de mate van weerkaatsing van zon op verschillende oppervlakten spelen een rol. Ook de mens heeft volgens de meeste wetenschappers invloed op het klimaat (zogenoemde antropogene klimaatverandering), onder andere door de uitstoot van broeikasgassen als koolstofdioxide (CO₂), methaangas en lachgas ten gevolge van verbranding van fossiele brandstoffen, landbouw en ontbossing. Deze gassen hebben waarschijnlijk een versterkende invloed op het broeikaseffect. Dit effect houdt in dat de warmte van zonnestraling in de atmosfeer blijft doordat de door de aarde weerkaatste straling vastgehouden wordt door gassen in de atmosfeer. Een grotere uitstoot van broeikasgassen zou dit proces kunnen versterken waardoor de temperatuur en neerslag stijgen.

Over de rol van de mens in klimaatverandering hebben wetenschappers in recente jaren hun mening herhaaldelijk bijgesteld. Zo hanteerde het gezaghebbende derde klimaatrapport van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) uit 2001, een metastudie van een groot team van internationale klimaatwetenschappers, nog een ruime marge omtrent de zekerheid over de invloed van de mens op het klimaat. In het rapport dat in 2007 verscheen wordt echter met 90% zekerheid gesteld dat de mens klimaatverandering veroorzaakt. Door gebruik van fossiele brandstoffen en

veranderend landgebruik is sinds de industriële revolutie de concentratie van broeikasgassen in de atmosfeer enorm toegenomen. Volgens het rapport zijn er onmiskenbare veranderingen opgetreden in temperaturen, zeeniveau, de staat van land- en zee-ijs, windpatronen en extreem weer. Die veranderingen zullen nog lange tijd doorgaan, ook als de hoeveelheid broeikasgassen nu zou stabiliseren.

Ondanks de brede steun voor het klimaatrapport van het IPCC is er ook kritiek op berichten over klimaatverandering. Deels komt die kritiek van burgers die menen dat het niet zo'n vaart zal lopen en dat er overdreven gereageerd wordt. Maar ook vanuit de wetenschap is er op kleine schaal weerwoord. Sommige wetenschappers menen dat onderzoekers te stellig zijn in hun conclusies. Bovendien betwisten sommige onderzoekers de belangrijke rol die in de meeste modellen aan CO² toegeschreven wordt. Volgens hen zou het CO²-gehalte in de atmosfeer niet de oorzaak zijn van temperatuurstijging, maar een gevolg. Ook toegenomen zonnestraling en andere factoren zouden een oorzaak van klimaatverandering zijn. Andere wetenschappers stellen juist dat de meeste onderzoeken niet ver genoeg gaan in hun conclusies, omdat vooral de laatste jaren een enorme versnelling in de veranderingen te zien zou zijn.

Samenvattend valt op te merken dat klimaatverandering *an sich* wel degelijk een bestaand en actueel fenomeen is.

Bijlage 2 – Transcripties items NOS Journaal

Periode 1 – Najaar 2006

Toelichting: namen van personen zijn afgekort tot de initialen, de voiceover wordt afgekort als v/o. Bij beeldanalyse worden de volgende termen gebruikt: LS: longshot, MLS: medium long shot, MS: medium shot, CU: close-up, ECU: extreme close-up, pan: horizontale camerabeweging, tilt: verticale camerabeweging, high angle: beeld van bovenaf, low angle: beeld van onderaf.

01. Al Gore succesvol in Amerika met film over broeikaseffect	
Datum	04/09/2006
Lengte	03:06 (38:36 - 41:42)
Presentator	Sascha de Boer
Verslaggever(s)	Saskia Dekkers
Aankondiging	Nee
Analyse tekst	<p>SD: Bijna 100 minuten kijken naar een lezing over het broeikaseffect lijkt niet erg spannend te zijn. Desondanks is het een groot succes in de VS, waar milieu doorgaans niet erg hoog op de agenda staat.</p> <p>De film wordt de komende maanden in Europa gepresenteerd, nu in het Franse Deauville.</p> <p>Film: "Scientific concensus is that we are causing global warming".</p> <p>Al Gore: "I am Al Gore, I used to be america's next president"</p> <p>SD: Een hoofdpersoon, een boodschap. Al Gore waarschuwt op indringende wijze voor de opwarming van de aarde. Voor Nederlanders bent u bekend als oud vice-president van de Verenigde Staten. Waarom heeft u niet toen iets gedaan, zo dicht bij de macht?</p> <p>AG: Een terechte vraag. We hebben vele veranderingen doorgevoerd. En ik ben persoonlijk naar Kyoto gegaan om te helpen bij de doorbraak die we daar bereikten. Maar slechts één senator wilde het verdrag ratificeren.</p> <p>Film: "Alle tien heetste gemeten jaren waren in de laatste 14 jaar. De heetste was 2005." SD: U zelf, met zo'n belangrijke uitdaging, heeft u niet de plicht opnieuw voor het presidentschap te gaan?</p> <p>AG: Misschien is dit wel de beste manier om gebruik te maken van mijn talent en ervaring. Ik verwacht niet dat ik me nog kandidaat ga stellen voor het presidentschap. Maar ik zal het ook niet volledig uitsluiten. Ik voer graag campagne. Dit is een campagne niet voor een kandidaat, maar voor een doel.</p> <p>Film: "Dit is Patagonie 75 jaar geleden en dezelfde gletsjer nu. Dit is de Kilimanjaro 30 jaar geleden en vorig jaar. Binnen 1 jaar is er geen sneeuw meer op de Kilimanjaro."</p> <p>SD: Ziet u zichzelf als politicus of als activist?</p> <p>AG: Ik ben een herstellend politicus. Ik zit in Fase 9, van het genezingsproces.</p> <p>SD: De poolkap smelt sneller. Als dat zo doorgaat stijgt wereldwijd het zeeniveau zes meter. U noemt Nederland in uw film. Voor welk probleem staat Nederland?</p> <p>AG: Alle laaggelegen landen ter wereld krijgen met name te maken met de mogelijk rampzalige gevolgen van het stijgende zeeniveau.</p> <p>SD: Na Amerika is ook in Frankrijk de film met veel enthousiasme ontvangen, ookal moest het publiek er voor in de regen staan.</p>
Analyse beeld	<p>MS, Opening SdB van voren / Fragmenten film: LS, Beelden van een stad, auto's en mensenmassa's. "Scientific concensus is that we are causing global warming" / MLS, Gore op een podium spreekt publiek toe / LS, Beeld van filmfestival Deauville - vies weer/Amerikaanse vlaggen, camera's / "een hoofdpersoon, een boodschap" beelden van al gore tijdens presentatie in de film, beelden van extreme droogte / MS, Gore voor een NASA foto van de aarde, interviewer offscreen / Beeld van oplopende temperatuurgrafiek uit film / MS, Gore voor een NASA foto van de aarde, interviewer offscreen / Fragmenten: foto's van gletsjers en bergen / MS, Gore voor een NASA foto van de aarde, interviewer offscreen / Fragm: vallend ijs, smeltwater / MS Gore voor kaart van poolgebied / Nog meer vallend ijs / MS, Gore voor een NASA foto van de aarde, interviewer offscreen / Weer beelden van Festival Deauville, fotografen MS, regen, fans en enthousiaste mensen, MLS</p>

02. 18 gemeenten deden mee aan autovrije dag	
Datum	17/09/2006

Lengte	00:00 (00:19:39 - 00:20:47)
Presentator	Astrid Kersseboom
Verslaggever(s)	
Aankondiging	Nee
Analyse tekst	<p>AK: 18 gemeenten hebben vandaag straten afgesloten voor auto's. Ze deden mee aan de landelijke autovrije dag. Met deze actie vroegen onder meermilieudefensie en het astmafonds aandacht voor de luchtkwaliteit. Kinderen, fietsers en voetgangers kregen voor een dag de straat terug.</p> <p>V/o: In Leiden werd de aftrap gegeven voor de autovrije zondag. Er kon naar hartelust worden gewandeld, gefietst en gesport. Volgens het milieu en natuurplan bureau is de luchtkwaliteit een van de grotere problemen voor de gezondheid. In de Nederlandse lucht zit veel stikstofdioxide en fijnstof. Dat komt vooral door het autogebruik. Met een autovrije dag hopen organisatoren dat mensen hun gedrag veranderen.</p> <p>Martijn de Koning Gans, Milieudefensie: Een dag is natuurlijk niet genoeg, maar het is wel een moment om er even over na te denken. Het blijkt ook dat als mensen meedoen aan zo'n dag, ze minder snel de auto pakken.</p> <p>V/o: En op een autovrije dag kan eindelijk eens het Leids kampioenschap stoepranden worden gehouden.</p>
Analyse beeld	<p>Ms, presentatrice, achtergrondbeeld: CU, fietswiel</p> <p>MS. Optochtswagen in vorm van een rokend monster met tanden in Leiden, zoomout naar drumband op voorgrond.</p> <p>MS, Nederland in beweging podium. Twee instructeurs van achteren gezien. Voor het podium dansen mensen mee, vooral kinderen. Opzweepende muziek.</p> <p>CU: T-shirt : "Autovrij - Autovrije zondag" van een van de dansers.</p> <p>MS: Mensen aan het dansen op straat op de muziek</p> <p>Ms, pan links, Vrouw fietst met kind achterop over straat. Druk op straat met kinderen en fietsers, veel geluid van kinderen te horen.</p> <p>LS: Kind rijdt op skatestep over straat, straat verder autovrij.</p> <p>LS: Lege straat zonder auto's. Wat wandelende mensen.</p> <p>Low angle, laag bij de grond. LS: Fietsers in winkelstraat</p> <p>CU: Martin voor fietsen en met op achtergrond feestelijke activiteiten</p> <p>MLS, Mensen wandelend langs kraampjes</p> <p>Ls langs gracht met geparkeerde auto, zijkant en achtergrond bomen en parkje.</p> <p>LS, Kinderen spelen met bal richting meisje naast camera ("...kan eindelijk Leids Kampioenschap stoepranden...").</p> <p>LS, straat vol met "stoeprandende" kinderen en ouders. Geluid van stuiterende ballen en spelende, enthousiaste kinderen.</p>

03. Film Al Gore in Nederland in première

Datum	06/10/2006
Lengte	04:00 (20:21 - 20:25)
Presentator	Sacha de Boer
Verslaggever(s)	Ron Fresen
Aankondiging	Nee
Analyse tekst	<p>SdB: De Amerikaanse oud vice-president Al Gore is in Nederland voor de première van zijn film over het klimaat. Politici, wetenschappers en milieuactivisten zijn zeer geïnteresseerd. En bij het Tuschinski theater in Amsterdam staat verslaggever Ron Vrezen Ja, Ron er is veel aandacht voor deze film. Waar komt die aandacht nou precies vandaan?</p> <p>Ron Fresen: Nou je ziet het hier achter mij al. Heel veel belangstelling. Het is absoluut geen normale filmpremière hier. Het is ook een film van de oud vice-president van de Verenigde Staten Al Gore. Hij is er in geslaagd om iets wat heel ver van het bed is van veel mensen, het klimaatprobleem, echt de huiskamer in te laten knallen, met een gelikte productie en hij is ook nog iemand die heel gezaghebbend is op het gebied van klimaat want hij was toen hij vice-president was van Amerika ook al met dat probleem bezig.</p> <p>V/o, RF: Al Gore, de man die ooit de volgende Amerikaanse president zou worden. Met</p>

zijn film over de opwarming van de aarde waarschuwt hij voor de ernstige gevolgen.
 Film: "Als dit verdwijnt, stijgt de zee wereldwijd 6 meter en gebeurt er dit in Florida.
 Dit is Shanghai met 40 miljoen mensen. Het gebied rond Calcutta: 60 miljoen mensen."
 RF: Iedereen die met klimaat bezig is kwam vanmiddag al in Amsterdam luisteren naar Al Gore. ook de politiek. Maar wordt de ernst van het probleem wel genoeg gevoeld? In de verkiezingscampagnes bijvoorbeeld?
 Pieter van Geel, CDA: Het mag van mij nog wat meer zijn, maar ik vind dat de verkiezingsprogramma's in ieder geval bemoedigende worden bevatten.
 Diederik Samson (pvda): En ik hoop ook dat Al Gore vanavond een kleine bijdrage, of een grote bijdrage kan leveren aan het onder de aandacht brengen van de ernst van dit grote probleem.
 V/o: CDA en PVDA voeren onderling het gevecht wie er het meeste aan zegt te doen. Ze hebben allebei de ambitie om snel over te gaan op schone energie. CDA Van staatssecretaris Van Gennip kruipt er deze week voor op de fiets voor windenergie, samen met D66 trouwens. En de PVDA plant boompjes als goedmakertje voor alle CO2 uitstoot van Wouter Bos en de zijnen in de veriezingscampagne.
 Iedereen heeft de mond vol van andere, schone energie, maar hoe houden we het droog. Moeten de politiek niet daar juist mee bezig zijn?
 PvG, CDA: Allebei belangrijk, we zijn bezig met Nederland voor te bereiden op een steiging van de zeespiegel, met de inrichting van ons land. Maar we moeten ook bezig zijn met het te voorkomen. Want wij kunnen onze dijken verhogen, maar in India en Bangladesh is daar geen geld voor.
 DS, pvda: Wij hebben een ambitieus programma neergeled, WIJ leveren boter bij de vis, 1 miljard per jaar investeren in schone energie, voor de toekomst. Zolang de andere partijen het echter bij mooie woorden laten, of er zelfs niets over zeggen, in ieder geval geen extra geld uittrekken en het in de campagn houden bij een rondje fietsen op de hometrainer, nee dan wordt het niks.
 V/o, AG: We have to at together
 RF: De premiere van de film is dus vanavond, een politiek moment, waar GroenLinks vorige week al op inspeelde
 Femke Halsema, GL: Ik ga er naartoe en ik zou de premier willen vragen mij te vergezellen.
 RF: Maar een dag later liep ze een blauwtje:
 Jan-Peter Balkenende, CDA: Ik had een dag eerder al een andere uitnodiging gekregen en daar zal ik aan gehoor geven dus ik moet u helaas teleurstellen, mevrouw Halsema. U was te laat. Dat gebeurt vaker in de politiek.
 SdB: En die andere afspraak had Balkenende met Al Gore zelf, want die gaan vanavond gezellig naar de film.
 SdB: Ja Rpn, dat is is verkiezingstijd misschien wel een handige zet van hem?
 RF: Ja ze zijn hier trouwens net naar binnen gegaan, want er zijn hier ook veel milieuactivisten die het helemaal niet met balkenende en zn politiek en met name z'n milieupolitiek eens zijn. En daarom is het voor hem een goed moment, want hem is vaak verweten dat hij te weinig aandacht heeft oor het klimaatprobleem. Nou dat kan hij hier oppoetsen. Wouter Bos had ook graag met Al Gore meegelopen, maar die heeft gezegd dat hij zich niet bezig houdt met 'local politics', maar voor de premier maakt hij natuurlijk een uitzondering. Vandaar dat ze net naar binnen zijn gegaan en ik denk dat de film zo zal beginnen.
 SdB: Bedankt Ron

Volgend item:
 SdB: We kunnen het hier over het klimaat hebben
 Weervrouw: Ja iets dichtter bij huis, niet over enkele jaren of over honderden jaren. Laten wij nou maar over 5 dagen praten, dat is meer dan genoeg!

Analyse beeld

SdB MS
 MLS, Ron Fresen er achter op scher.
 Ron Fresen closeup bij rode loper tuschinski. Drukte, beveiliging, joelende mensen, fotografen, mensen in duikpak
 MLS, Terwijl voiceovr start beelden van AL Gore waarin hij opkomt in zaal VU
 LS, IJs valt in het water
 Al Gore vor kaartje poolgebied
 Smeltwater, vallendijs

Kaartje Florida dat onderstroomt, Shanghai en Calcutta volgen
 MS, handheld, beelden van congres/lezing in Vrije Universiteit. Handenschudende politici, mensen in pak.
 CU, PvG(CDA) in volle congreszaal, mensen in afwachting
 CU, DS (PVDA) similar
 Zoomout van Al Gore MLS op podium naar LS zaal
 MLS, Politici op hometrainers gekoppeld aan windmolens
 MLS handheld zoomout, Politici planten een boom op een akker
 CU, PvG(CDA) in volle congreszaal, mensen in afwachting
 CU, DS (PVDA) similar
 Snelle comipaltie van beeldeb van wolken, droge grond, opzettend onweer, storm, overstromingen en rokende schoorstenen en rampen uit de film
 MS Femke Halsema in 2^e kamer
 MLS JPB in 2^e kamer
 Beeld RF bij Tuschinski

04. Topconferentie EU in Finland

Datum	20/10/2006
Lengte	06:07 (00:25:30 - 00:31:38)
Presentator	Sacha de Boer
Verslaggever(s)	
Aankondiging	Europees topperleg met Poetin over energie
Analyse tekst	<p>De Europese energiemarkt is een van de belangrijkste thema's op een informele top in Finland van de Europese regeringsleiders. Die leiders maken zich zorgen om de toenemende afhankelijkheid van Europa van Russische energie. Ze willen graag garanties van de Russen, bijvoorbeeld dat de energiekraan bij een politieke crisis niet wordt dichtgedraaid. Daarom is de Russische premier Poetin ook bij het overleg.</p> <p>V/o: Hij is net pas aangekomen, president Vladimir Poetin, maar zijn schaduw hangt al de hele dag over deze Eurotop in het Finse Lahti. Want de regeringsleiders weten dat de tijd voorbij is dat het Westen als grote geldschieter Rusland de les kon lezen. Een kwart van alle olie en gas verbruikt in de Europese Unie komt uit Rusland. En dat aandeel zal alleen nog maar stijgen. Maar, er is een keerzijde. De Europese Unie is Ruslands belangrijkste handelspartner. Nu al goed voor 100 miljard euro, het merendeel vanwege de export van olie en gas. Door die wederzijdse afhankelijkheid hoopt de Europese Unie Rusland tot een betrouwbare leverancier van energie te maken. Dat is ook in het belang van Rusland.</p> <p>Voorzitter Barroso (Europese Commissie): Rusland is een Europees land. We hebben dus beide belang bij vrede en stabiliteit op dit continent en in de hele wereld.</p> <p>V/o: Premier Balkenende heeft de top aangegrepen om te pleiten voor meer actie tegen de opwarming van de aarde. Samen met Tony Blair waarschuwt hij dat die opwarming in 10 tot 15 jaar catastrofale gevolgen kan hebben. Meer schone energie is een noodzaak. Kernenergie is daarbij niet uitgesloten.</p> <p>JP Balkenende (CDA), minister-president: De discussie moet absoluut worden gevoerd, maar er zijn twee kanten. De ene kant is de milieukant, da's Co2, en dan is er natuurlijk veel te zeggen voor kernenergie, maar de andere kant is het probleem van het afval. Daar kunnen we de ogen niet voor sluiten en dat debat gaat natuurlijk dan ook gewoon door.</p> <p>V/o: Verder moet efficiënter omgaan met energie over 15 jaar een besparing van 20 procent opleveren.</p> <p>SdB: En EU correspondent Paul Sneijder is ook aanwezig bij de top in Lahti. Ja Paul, je staat op een plek dat er niet naar uitziet dat je bij de EU-top bent, waar ben je?</p> <p>PS: Nou, dit is niet Garmisch Partenkirchen en dit is niet nieuwjaar, maar we zijn als pers ondergebracht in een groot sportcomplex vlakbij de plek waar de top wordt gehouden. Nou daar horen die drie skischansen bij en de Finse regering vindt ze zo mooi dat we daar allemaal voor moeten staan.</p> <p>SdB: Nou, het ziet er prachtig uit. Ze praten op de top over de energiemarkt. In hoeverre speelt kernenergie daarbij een rol?</p>

PS: Officieel niet op de agenda, maar het speelt natuurlijk wel in het achterhoofd van de regeringsleider. Er zijn natuurlijk twee zaken heel belangrijk. En de eerste is: ja hoe kunnen we minder afhankelijk worden van de import van olie en gas. Dat kun je doen door zuiniger te worden of andere bronnen te zoeken. Kernenergie is daar natuurlijk een optie bij. De tweede is natuurlijk de opwarming van de aarde. Kernenergie heeft misschien nadelen, maar draagt er niet toe bij. Dus dan zie je toch geleidelijk aan dat kernenergie weer bespreekbaar wordt. Dat gebeurt in Duitsland waar het een taboe was in de tijd met de Groenen in de regering: In Groot-Brittanie doet men onderzoek naar meer centrales en ook in Nederland komt die discussie weer geleidelijk aan op gang. Nou kernenergie is niet meer taboe, dat was het in veel landen al niet. In Frankrijk weten we allemaal, maar ook in dit wat we kennen als zeer milieuvriendelijke land Finland is kernenergie de gewoonste zaak van de wereld.

V/o: Gert Jan Dennekamp: Ja het is koelwater waarin deze vissen worden gekweekt. Met hetzelfde water werden deze zomer ook de druivenranken naast de kerncentrale besproeid. Voor kernenergie hoeft je niet bang te zijn is de boodschap. En dat verhaal lijkt aan te slaan.

Adviseur kerncentrale: De steun voor kernenergie wordt geleidelijk groter. De energieproblematiek staat in Finland en in andere landen op de agenda. Steeds meer mensen weten dat er niet veel goede alternatieven zijn.

V/o: Daarom verrijst er naast de bestaande centrales een nieuwe, de vijfde al. Het land wil minder afhankelijk zijn van gas uit Rusland, en meent dat kernenergie een betrouwbaar, maar ook veilig alternatief is.

Vice-president kerncentrale: Deze centrale is gebouwd om de impact van een vliegtuig te weerstaan. Dat is besloten na de aanslagen in Amerika. Zelfs als de kern smelt, het ergste dat kan gebeuren, komt er geen straling vrij. De milieubeweging wilde dat de miljarden in andere alternatieven werd geïnvesteerd, maar ze verloren de strijd van een machtige lobby.

Woordvoerder milieubeweging: De mensen zijn Tsjernobyl en andere rampen vergeten. En de nucleaire industrie heeft deze centrale echt nodig. Zonder de centrale zou kernenergie niet overleven.

V/o: Het kernafval wordt onder de grond opgeslagen. De centrale stoot verder geen vuile stoffen uit en daarom zeggen de voorstanders, is kernenergie goed voor het milieu.

Vice-president kerncentrale: Dit is de Finse manier. Ook andere landen zullen de discussie gaan voeren.

V/o: De vijfde kerncentrale is nog niet klaar, toch werken de Finnen alweer aan plannen voor een zesde.

SdB: Even terug naar Paul Sneijder bij de EU top in Lahti. De Russische president is ook net aangekomen bij de EU top en aangeschoven voor het diner. Wordt dat een beetje een gezellig etentje?

PS: Dat valt te bezien of het wel zo gezellig wordt. Ze zullen straks allemaal wel met glimlachend naar buiten komen, maar in wezen is de relatie tussen de EU en Rusland op dit moment troebel en dan gaat het om energie, maar ook om meer dan dat. Op het energiepunt stoort de EU zich enorm aan dat Poetin steeds meer politieke munt wil slaan uit zijn energie voorraden. Buitenlandse, lees Westerse, investeerders de pas afsnijden afhouden en tegelijkertijd bereid te zijn de gaskraan dicht te draaien als je niet een Moskou gezinde politiek wenst te voeren. En in die zin is het natuurlijk een heel moeilijk verhaal. Maar dan zijn er ook nog andere problemen waar de EU mee zit. Dan gaat het bijvoorbeeld om de situatie in Georgie, waar die blokkade door Rusland is ingesteld. Die moord op een journalist, een kritisch journaliste in Moskou waarvan de EU betwijfelt of dat tot op de bodem wordt uitgezocht. De EU heeft gezegd: We gaan dat allemaal aan de orde stellen, en Poetin heeft van zijn kant gezegd: ik kom hier niet om me de les te laten lezen en ik ben wel die man met die enorme olie en gasvoorraden. En ik heb zo mijn twijfels of dat zo'n leuk keuvelend gesprek zal zijn.

SdB: Dankjewel Paul Sneijder is Lahti.

Analyse beeld

Ms. SdB, achtergrond Europese vlag.

MLS. Poetin loopt met escorte over rode loper, omringd door fotografen

MLS. Poetin op een trap middenin beeld, achter hem veel druk pratende politici, zoom-in op Poetin tot MS.

Handheld MS, Balkenende, Merkel en andere politici in grote hal.

MS Leiders informeel pratend aan een gedekte tafel, zoom-out.

Informatiebeeld: kaart Europa en Rusland: lijn van energiebron in Rusland naar centrale

(“25%”) in Europa, pijl met geldstroom (“100 miljard euro”) naar Rusland
 MS. Onderhoud in greppel bij grote gasleiding
 LS, kruispunt van energieleidingen in grote afgraving. Pan recht.
 CU. Barroso in een rumoerige omgeving bij de top
 MS, Balkenende praat met Blair
 MLS. vergader/dinertafel met journalisten rondom de politici
 CU, gemeenschappelijke brief Balkenende en Tony Blair
 LS, Poollandschap, Slapende zeeleeuwen op een ijsschots in de voorgrond (“...
 catastrofale gevolgen...”)
 LS. Bergen in de achtergrond, driftend ijs op zee in de voorgrond
 CU. Jan Peter Balkenende (CDA), minister-president in een hotellounge
 CU. Electriciteitsmeter
 ECU: Electriciteitsaanduiding
 CU. Gasmeter
 CU: SdB in studio.
 MS SdB draait zich om, naar scherm met CU Paul Sneijder
 CU PS voor skischansen in de avond
 MS SdB draait zich om, naar scherm met CU Paul Sneijder
 CU PS voor skischansen
 CU kweekbassin van rondzwemmende vissen
 MS. groene visbassins naast elkaar
 Ms. Wijnranken op een rijtje met sneeuw op de grond, wiegend in de windenergie
 High angle, koelwaterbassins in kerncentrale
 CU reactorvat onder koelwater
 MS onderdeel koelbassin
 CU adviseur kernenergie met helm: op achtergrond machines in de centrale
 LS, Kerncentrale met daarachter/naast grote hijskranen
 CU kabine van draaiende hijskraan, bouwgeluiden
 LS, man gebaart naar kraanmachinist
 MS, Bouwlui lopen over een steiger langs een gigantische bouwput
 CU. Vice-president centrale over bouwterrein met bouwhelm op
 CU, windmolen (“... de milieubeweging...”), zoom-out en pan links naar LS Kerncentrale
 CU, woordvoerder in druk stadscentrum: veel mensen en auto's op achtergrond,
 stadsgeluiden
 LS: In rots uitgehakte tunnel met betonnen weg erdoor
 CU van waarschijnlijk (?) kernafval in iets wat op een lift lijkt
 Cu, vice-president centrale voor bouwterrein met bouwhelm op
 MS, hijskranen, bouwgeluiden
 LS, bouwput met fundamente, eerste bouwsels en stuk of tien hijskranen op het terrein
 MS SdB van achteren, naar scherm met CU Paul Sneijder
 CU PS voor skischansen in de avond
 MS SdB draait zich weer terug naar kijker van scherm met CU Paul Sneijder

05. Nederland niet voorbereid op overstromingen

Datum	21/10/2006
Lengte	02:38 (20:01:20 - 20:03:58)
Presentator	Sacha de Boer
Verslaggever(s)	Kees van Dam
Aankondiging	Nederland slecht voorbereid op waterramp zegt kroonprins (luchtbeelden dijkdoorbraak)
Analyse tekst	<p> Veel achterstallig onderhoud aan waterkeringen, duinen en rivierdijken en te weinig geld voor reparatie en rampenbestrijding is ook nog eens slecht georganiseerd. Kortom, Nederland is onvoldoende voorbereid op hoog water. Dat concludeert de onafhankelijke adviescommissie water, waarvan Prins WA voorzitter is. In een reactie op het rapport zegt minister Peijs dat het risico op overstromingen de volle aandacht heeft van het kabinet. </p> <p> KvD V/o: Blijkbaar is er een kroonprins or nodig om nog eens te benadrukken wat eigenlijk iedereen al weet, namelijk da we op het gebied van waterbeheersing in ons land een serieus probleem hebben. Noordwijk, het gat van Palace, genoemd naar het </p>

	<p>strandhotel. Over een lengte van 850 meter zijn de duinen hier zeker twee meter te laag.</p> <p>PG (Hoogheemraadschap) Als de superstorm waar we het altijd over hebben want we hebben het hier over een veiligheidsnormering van 1 op 10000, dus een kans van 1 op 10000, dan zeggen we ja 1 op 10000, jaaa dat is zo ver weg, maar nee dat kan morgen ook zijn, dan kunt u zich voorstellen, in zo'n gat loopt het hier naar binnen, dan loopt het hele achterland hier onder.</p> <p>V/o: Maar er zijn niet alleen onveilige dijken in de kustprovincies. Er wordt al langer gewaarschuwd voor zwakke plekken in het noorden en langs het ijsmeer en ook langs de grote rivieren. Cruciaal in de kritiek van de adviescommissie is dat de risicoanalyses niet meer deugen. Nederland is in de afgelopen 50 jaar veranderd. De bodem is gedaald en door klimaatverandering valt er meer regen die door de verregaande verstedelijking niet meer goed kan worden afgevoerd.</p> <p>ET (Adviescommissie Water) Zoets wat in Amerika is gebeurd bij de ramp Katrina, het onmogelijke kan hier ook en keer gebeuren, dus Nederland moet er in elk geval oorzorgen dat ze aan de voorkant goed veilig blijft. Voor die verbetering van waterkeringen en dijken is volgens de commissie 1,6 miljard euro nodig. Veel meer dan de 420 miljoen die de regering er tot 2011 voor heeft uitgetrokken.</p> <p>Peijs: Wat ik heb gedaan is er voor gezorgd dat er 420 miljoen is waar we de komende jaren mee vooruit kunnen. De plannen die er liggen kunnen we daarmee gaan aanpakken en ik denk dat het eerste dat het volgende kabinet moet doen is zorgen dat ook de rest van het geld er komt.</p> <p>Met name ook is het nodig de rampenbestrijding beter te kunnen oordineren. De rampenbestrijding Noord Rijnmond bijvoorbeeld waar Noordwijk onder valt moet nu nog overleggen met vijf veiligheidsregio's en twee provincies en da vinden de 1,3 miljoen mensen hier achter de duinen geen goed idee.</p>
Analyse beeld	<p>Ms SdB Shot in lucht, pandown naar branding Long Shot strand noordwijk MLS, Mensen op het strand MS, man Hoogheemraadschap Kaart zwakke plekken Nederland Papieren uit het rapport Hor. Pan van meer naar een dijk MS lid adviesgroep Vert. pan waterkering MLS politici en Prins WA bij waterkering LS Shot waterking Ms Peijs Branding LS Mensen op het strand MS, Mensen zitten op het strand bij Noordwijk</p>

06. "Klimaatprobleem moet meer aandacht ..."	
Datum	31/10/2006
Lengte	02:48 (20:05:11 - 20:07:49)
Presentator	Sacha de Boer
Verslaggever(s)	Ron Fresen
Aankondiging	Ja/nee, wat:
Analyse tekst	<p>De Nederlandse politiek heeft nog steeds onvoldoende oog voor de ernst van het klimaatprobleem. Dat vinden de natuur- en milieuorganisaties. Ze gingen vandaag in gesprek met de lijsttrekkers. De meesten van hen vinden trouwens OOK dat de opwarming van de aarde veel meer aandacht verdient. Ook in de verkiezingscampagne.</p> <p>RF, v/o: De lijsttrekkers mochten een voor een opdraven bij de voorvechters van het milieu. Ze kregen een rapport over het wassende water dat onvermijdelijk komt en ze kregen vooral de vraag wat ze er aan willen doen. De timing was goed. Na Al Gore met zijn film over het klimaat en de opwarming van de aarde en na Tony Blair die er gister</p>

alarmerende woorden over sprak. Iets wat in Nederland vaker moet gebeuren, erkennen de lijsttrekkers.

JM (SP). Tony Blair heeft dit probleem nu ook ineens geagendeerd deze week. Kortom, er is wel degelijk wat aan de hand. Er is wel degelijk ook een besef, meer algemeen, dat we hier te maken hebben met een van de grote problemen van de 21ste eeuw.

RF, v/o: Alle lijsttrekkers, links en rechts beweerden dat dat probleem juist bij hen in goede handen is.

FH (GL): Wij zijn de partij, en dat blijkt ook uit de groene doorrekening die wij hebben gemaakt, die echt zorgt voor vermindering van de CO2 uitstoot, die zorgt dat de vervuiler gaat betalen en dat het in duurzame energie wordt geïnvesteerd.

WB (PVDA): Als we ermee wachten en echt pas wat gaan doen als het water ons echt, bijna letterlijk, tot aan de lippen staat, dat het dan nog vele malen duurder is. Dus ook op het gebied van duurzaamheid geldt: voorkomen is beter dan genezen. We kunnen de problemen beter NU aanpassen dan daar nog tien jaar mee te wachten.

MR (VVD): En ik ben hier om u te vertellen dat ik ervan overtuigd ben dat alleen als we economische groei hebben, als de welvaart toeneemt, wij echt in staat zijn om de midlifeproblemen aan te pakken, want alleen dan is het geld er.

v/o: Wie er gelijk heeft, is moeilijk te zeggen, omdat er geen milieuvergelijking gemaakt is van de verkiezingsprogramma's. Het onderwerp speelt trouwens nauwelijks een rol in de verkiezingsstrijd.

FH (GL): Kijk, wij kunnen tot aan het einde van de campagne met elkaar steggelen over voors en tegens van het ontslagrecht en over de vergrijzing, maar het probleem van klimaatverandering vormt voor Nederland, voor Europa, en wereldwijd een veel grotere bedreiging.

v/o: Toch zien we u ruzie maken over het ontslagrecht en niet over het klimaatprobleem.

WB (PVDA): Nee, maar dat was omdat dat geagendeerd was en ik popel om net als Andre Rouwvoet en Femke Halsema om het ook over dit vraagstuk te gaan hebben.

v/o: Voor de CDA lijsttrekker moesten de organisaties naar het Torentje. Heeft u Tony Blair gister gezien?

JPB: Hij heeft de ernst van de situatie onderlijnd en dan zeg ik: alle landen moeten uiteindelijk doen datgene wat van hen wordt verwacht en Nederland doet dat.

v/o: Want zegt Balkenende, Nederland haalt de klimaatdoelstellingen en dat zal hij zijn tegenstanders waar dan ook duidelijk maken.

Analyse beeld	<p>SdB, MS in studio, animatie stemknop met politieke partijen logo's achterin beeld</p> <p>MS beelden van lijsttrekkers in zaal met logo</p> <p>CU van rapport in de handen van politici, zoom-out naar Mark Rutte.</p> <p>Korte beelden van:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Al Gore (AIT) voor plaatje poolgebied - Beelden van vallend ijs en smeltwater - Tony Blair achter een spreekgestoelte <p>MLS, vergaderzaal met politici</p> <p>MS, Marijnissen</p> <p>MLS, politici aan tafel</p> <p>MS, Halsema</p> <p>MS, Bos</p> <p>MS, Rutte</p> <p>CU, rapport</p> <p>MLS, vergaderzaal</p> <p>MS, Halsema</p> <p>MS, Bos</p> <p>MLS, mensen onderweg naar Torentje</p> <p>CU, Balkenende</p> <p>Balkenende met mensen van milieuorganisaties in een hal op het Binnenhof.</p>
---------------	--

07. VN-klimaatop in Nairobi van start

Datum	06/11/2006
Lengte	00:28 (20:14:05 - 20:14:33)
Presentator	Arninkhof (niet in beeld)

Verslaggever(s)	
Aankondiging	Nee, onderdeel Kort nieuws
Analyse tekst	v/o: In de Kenyaanse hoofdstad Nairobi is een grote klimaatconferentie van de Verenigde Naties begonnen. 6000 deelnemers praten erover maatregelen tegen het broeikas-effect. Kenya vreest dat vooral Afrika van klimaatsverandering last gaat krijgen. In de derde wereld zijn mensen extra kwetsbaar omdat ze veel afhankelijker zijn van de landbouw. Oogsten dreigen vaker te mislukken door overstromingen of de oprukkende woestijn. Kenya eist meer aandacht van het Westen.
Analyse beeld	MLS, grote congreszaal met mensen van achteren gefilmd. Tekst: "Klimaatconferentie begonnen" in beeld CU, naambordjes op een tafel MLS, spreker zittend pratend achter een tafel MLS, droge, woestijnachtige vlakte met een sjokkende ezels, vele dode (?) of slapende koeien en op de achtergrond Afrikaanse boeren MS, vrouw tussen nomaden/hutten/sloppenwijk, met de hutten die schudden in de wind MLS, mensen dragen spullen onder armen en op het hoofd door een moerassig gebied MS, man met kalf op schouders loopt door het water.

08. Bijzonder zacht herfstweer dit jaar

Datum	10/11/2006
Lengte	01:40 (20:21:00 - 20:22:40)
Presentator	Rik van de Westelaken
Verslaggever(s)	?
Aankondiging	Nee
Analyse tekst	De herfst is al voor de helft voorbij, maar nog steeds is daar buiten weinig van te merken. Het weer is zacht, de temperaturen hoog en de bomen lijken groener dan anders in november. Een vergelijking met voorgaande jaren. Vrouw: Het is wel groen nog, maar dat komt natuurlijk omdat het in oktober nog zo lang warm is geweest denk ik. Ja. Interviewer: U ziet dat ook echt dat het nog zo groen is? Ja Ja IV: Anders dan anders? V: Ja anders dan anders Vrouw2: Het is niet echt herfst vind ik, nee. Je ziet toch nog heel veel groen, erg veel groen. Meer groen als bruin eigenlijk. Man: normaal is rond 22 november alle blad van de bomen. Daar ziet het dit jaar niet naar uit. V/o: doet u dat nu elke keer? Man2: Ik doe dat de hele periode dat het blad helemaal nog aan de bomen zit tot het er helemaal af is. Dat duurt ongeveer 1,5 maand. In die periode zit ik vaak hetzelfde te fotograferen. V/o: en wat valt u dit jaar op? Man2: dat het blad er heel lang aan zit en het daarnaast ook heel lang groen blijft. V/o: Ook vorig jaar hadden we een warme herfst, er is nog veel groen te zien. 2004, een stuk kouder. En 2003 had een natte en koude herfst, en dat is duidelijk te zien op de foto van het balkon in De Bilt. Terug naar 2006. Bladkleur wordt bepaald door de hoeveelheid zon en temperatuur. Hoe meer zon en warmte, des te langer een groen blad. Vrouw2: tegen half november. Dus het is te gek he. Maar ik vind het wel fijn. Ja (lacht). V/o: Benieuwd hoe groen of bruin de bladeren dit weekend kleuren Arninkhof: Is overall zo weinig te merken van de herfst? Gerrit Hiemstra: Nou valt wel mee hoor
Analyse beeld	MS RvdW in studio, achtergrond beeld van groene bladeren Weiland in het bos, wandelt vrouw met hond CU, vrouw MS, vrouw2 met man op achtergrond bij hek en pad door weiland LS, mensen met honden in weiland

MS, man bij hekje op pad
 LS, flatgebouw
 MS, man met camera in deuropening,
 LS, uitzicht vanaf balkon
 MS, man met camera
 MS, man van achter met uitzicht vanaf balkon
 CU, groene bomen
 MS, vrouw2 bij hekje
 Pan naar man bij hekje
 MS RvdW in studio, draait zich om
 Shot van achter op rug met Gerrit op achtergrond voor scherm.

09. Grootste groene proefrit van Nederland

Datum	12/11/2006
Lengte	02:46 (20:10:44 - 20:13:30)
Presentator	Jaenet Schuurman
Verslaggever(s)	Pauline Broekema
Aankondiging	Grootste groene proefrit van Nederland
Analyse tekst	<p>Wie een milieuvriendelijke auto koopt, moet dat extra voelen in de portomonee. GroenLinks wil vervuilende auto's, zoals de populaire SUV, de terreinwagens 1/3 duurder maken. Schone auto's daarentegen, moeten van de partij juist een stuk goedkoper worden. Ook de ANWB en het Wereld Natuur Fonds hadden vandaag het milieuvriendelijk rijden op de agenda staan. Samen organiseerden ze de grootste groene proefrit van Nederland.</p> <p>V/o: Vooral gelokt door het vooruitzicht eens voor niks een stukje te morgen slippen, komen de mensen deze gure zondagochtend naar Lelystad, naar het ANWB test en trainingcentrum.</p> <p>Vrouw: Kijk, slippen doe je normaal liever niet, en nu is het leuk om te doen.</p> <p>V/o: 30 auto's zijn door de ANWB en het WNF geselecteerd als het milieuvriendelijkst.</p> <p>Man ANWB: Kijk goed door de bocht heen.</p> <p>V/o: De meesten halen met gemak een verbruik van 1 op 20. Bij zo'n voorbeeld van zuinigheid, staatssecretaris van Geel. De auto kan verschillende brandstoffen aan.</p> <p>Van Geel: Flexifuel, vandaar!</p> <p>V/o: Met moeite komt hij boven de herrie uit van het crosscircuit verderop. Daar kijken ze niet op een litertje. Bij de ANWB rijden ze vandaag schoon, maar weten OOK van vervuilend rijden, want diezelfde ANWB geeft hier geregeld voor 295 euro per persoon een dagcursus terreinrijden - in volgens de folders "de stoere terreinwagens met de uitstraling van avontuur en vrijheid". Moet u als ANWB niet zeggen: wij hebben een voorbeeldfunctie, nee, dat doen wij niet meer?</p> <p>Guido van Woerkom, ANWB: U heeft misschien het geluid hiernaast gehoord. Dat is van een terrein waar echt gecrosst gaat worden. Daar zie je op wat voor manier je op en onverantwoorde manier ermee om kunt gaan. Wij willen dat graag in een kader plaatsen waar mensen hun eigen keuzes maken. Ook een goede voertuigbeheersing krijgen, ook met auto's die niet zo zuinig zijn.</p> <p>I/v: 1 op 6</p> <p>ANWB: Er zijn zelfs die 1 op 3 rijden</p> <p>I/v: Maar moet u dan niet zeggen: we stoppen daarmee?</p> <p>ANWB: Nou wij geloven daar op dit moment niet in. Het kan best zo zijn dat je op een gegeven moment zegt: dat doen we niet meer. Maar op dit moment geldt dat deze voertuigen zijn toegelaten op de Nederlandse markt. En daarvan vinden wij dat je daar ook op een verantwoorde manier in moet kunnen rijden en die steun geven wij ook.</p> <p>V/o: De dagjesmensen draaien hun rondjes, maar het evenement was bedoeld om mensen aan de zuinige auto's te krijgen.</p> <p>Man: Ja dat hangt natuurlijk een beetje van de prijs af. Een zuinige auto is natuurlijk wel goedkoper in gebruik, maar duurder in aankoop.</p> <p>V/o: En ondertussen, iets verderop: uit het hele land zijn ze gekomen. Dat het bij de burens om zuinigheid gaat vinden ze best, maar hier jagen ze de liters er graag doorheen.</p> <p>Coureur: 1 op 4, 1 op 3.</p>

	I/v: Wie er meer van wil weten: de ANWB komt voortaan met een top 10 van auto's, van de allertuigsten welteverstaan.
Analyse beeld	<p>MS, Jeanet Schuurman, auto's in beeld achtergrond. LS, mensen op circuit bij ANWB LS, slippende auto's CU, vrouw op circuit LS, slippende auto's in waterplassen MS, instructeur ANWB met walkietalkie LS, slippende auto's MLS, slippende auto met gras op voorgrond MS, staatssecretaris Geel bij een auto, pers eromheen, iemand zwaaiend met circuitvlag LS, scheurende crossauto's op naastliggend circuit MS, beelden slipcursus MS, folder ANWB in handen CU, folder CU, directeur ANWB voor ANWB vlag MS, beelden slipcursus MS, bezoeker MS, horizontale pan, crossauto's CU, bezoekers crosscircuit LS, racende crossauto's CU, coureur MS, garage met crossauto's MS, beelden van zuinige auto's op het circuit</p>

10. Herfst 2006 breekt warmterecord

Datum	19/11/2006
Lengte	01:55 (20:11:45 - 20:13:40)
Presentator	Astrid Kersseboom
Verslaggever(s)	Marieke de Vries
Aankondiging	Nee, geen aankondigingen in dit bulletin
Analyse tekst	<p>AK: We beleven op dit moment de allerwarmste herfst van de afgelopen driehonderd jaar. Vorig jaar was al een record met een gemiddelde temperatuur van 12 graden. Dit jaar komt daar nog eens een anderhalve graad bovenop. In Nederland en West-Europa gaat de opwarming van de aarde sneller dan in de rest van de wereld. Waarom? Dat gaat het KNMI nu onderzoeken.</p> <p>V/o: Het is toch uitzonderlijk, dat we eind november nog een kop koffie in de zon kunnen drinken. De bladeren aan de bomen waren dan ook nog lang groen, en eigenlijk kunnen we dan ook pas vanaf deze week genieten van de mooie herfstkleuren. Herfst 2006 vestigt een record.</p> <p>Geert Jan van Oldenborch (Klimaatonderzoek KNMI), KNMI: Het is iets meer dan drie graden warmer dan normaal en iets meer dan een graad warmer dan VORIG jaar.</p> <p>V/o: De cijfers. De normale gemiddelde herfsttemperatuur is zo'n 10 graden. Vorig jaar was dat zo'n 12 graden. En dit jaar is dat alweer zo'n anderhalve graad warmer geworden. Een gedeelte daarvan is gewoon de wereldwijde opwarming. Nederland wordt ook warmer en dat heft ook een graad bijgedragen. En een gedeelte is ook het weer: we hebben bijna de hele herfst een zuiderwind gehad en dat heeft ook ongeveer een graad er bovenop gegoooid en verder was er een restant warm water van de hete juni maand voor de kust en dat heeft ongeveer een halve graad bijgedragen.</p> <p>Er is wel degelijk iets met ons klimaat aan de hand en dat is niet iets van de laatste tijd. Erwin Kroll: Ik ben zo verschikkelijk verbaasd over dat iedereen maar zegt: "Ja maar we weten het nog maar zo kort en we kunnen niks doen". Ik kan me herinneren in 1974 he, toen werkte ik bij de KNMI, dat wij tijdens de lunchpauze bij elkaar zaten en dan waren we aan het praten over het gat in de ozonlaag en over het opwarmen van de aarde.</p> <p>V/o: Wereldwijd wordt aangenomen dat de aarde door het broeikaseffect 1 graad is opgewarmd. En daar lijkt het nu nog iets bovenop te komen. De temperaturen stijgen in bepaalde delen van de wereld sneller dan verwacht. Ook in Nederland. Dit hele gebied warmt de laatste jaren iets sneller op dan de wereld gemiddeld. Waardoor dat komt</p>

	weten we nog niet precies, dat zijn we nog aan het uitzoeken. De gevolgen voor Nederland zijn niet makkelijk in te schatten. Maar een oplossing voor het klimaatprobleem lijkt na de mislukte klimaatop van Nairobi verder weg dan ooit.
Analyse beeld	<p>MS Jeanet, beeld achtergrond bruine bladeren</p> <p>MLS, pan rechts, mensen in jas op veranda in zonnetje met kop koffie</p> <p>CU, groene bladeren waaiend in de wind</p> <p>MLS, bomen in herfstkleuren rond een pad naar een houten bruggetje. Donker bos met bladeren op de grond.</p> <p>MS, (“Klimaatonderzoek KNMI”) Onderzoeker in kantoorruimte, computerschermen en weerkaarten op de achtergrond</p> <p>Overzicht “gemiddelde herfsttemperaturen” met boom in herfstkleuren ernaast.</p> <p>MS, onderzoeker in kantoorruimte</p> <p>CU, Zoom-out naar LS van geelbruine boom in park</p> <p>Erwin Kroll (“weerman”) zonder jas in herfstzon met herfst op achtergrond bij een vijver</p> <p>MS, onderzoeker achter bureau met ingewikkelde weerkaarten op schermen.</p> <p>Onderzoeker schuift stoel aan en tuurt naar scherm.</p> <p>CU, twee gedetailleerde weerkaarten op een computerscherm</p> <p>CU, computerscherm met allerlei grafieken</p> <p>MS, pan links, veel computerschermen op een rij met weersimulaties, grafieken en kaarten. Shot eindigt met onderzoeker van achter gezien, starend naar scherm.</p> <p>MS, onderzoeker in kantoorruimte</p> <p>MS, onderzoeker achter bureau met ingewikkelde weersimulaties en grafieken op schermen, zoom-in naar herfstkleuren buiten het kantoor.</p>

Periode 2 – voorjaar 2007

11. Weinig Nederlanders deden lichten uit	
Datum	01/02/2007
Lengte	00:00 (20:00:55 - 20:01:38) (20:22:45 - 20:24:35)
Presentator	Rik van de Westelaken
Verslaggever(s)	
Aankondiging	Ja: "Vijf minuten het licht uit, tegen klimaatverandering"
Analyse tekst	<p>RvdW: Met alle lichten uit, zo goed als in het donker. Zo heeft een nog onbekend aantal huishoudens in Europa de afgelopen 5 minuten doorgebracht om de aarde even rust te geven. Enkele seconden geleden is de actie geëindigd. De oproep om 5 minuten lang geen lichten te laten branden was afkomstig van Franse milieuorganisaties. Die willen zo de aandacht vestigen op de klimaatverandering. Op dit moment is nog niet te zeggen hoeveel mensen hebben meegedaan en of er stroomstoringen zijn geweest, iets waarvoor de beheerder van het landelijk elektriciteitsnet Tennet ernstig heeft gewaarschuwd. Aan het einde van deze uitzending meer over deze actie.</p> <p>RvdW: En dan terug naar die actie om vijf minuten het licht uit te doen als waarschuwing voor de opwarming van de aarde. De actie begon dus om vijf voor acht vanavond en eindigde om acht uur. In de lichtstad Parijs gingen de lampen van de Eiffeltoren uit. De gemeente van Parijs gaf daarmee gehoor aan de oproep van 70 milieuorganisaties. En dan naar Nederland. Dit is het Ministerie van VROM dat ook heeft meegedaan. Andere Ministeries deden niet mee aan de actie. En dan Rotterdam bij de Euromast. Daar is Bart Leferink.</p> <p>Bart, is het licht daar ook uitgegaan?</p> <p>BL: Nee, het licht van de Euromast is hier gewoon aangebleven en je zag in de omgeving dat er eigenlijk nauwelijks gehoor gegeven aan die actie. Rotterdam heeft niet massaal gehoor gegeven aan die oproep om even vijf minuten het licht uit te doen om de aandacht te vestigen op het klimaatprobleem waarover de Verenigde Naties morgen met een rapport komen.</p> <p>RvdW: Ja, Tennet was bang voor storingen als 1 op de 6 huishoudens aan die actie mee zou doen en zelfs premier Balkenende wees op de gevaren voor de stroomvoorziening in Nederland. Welnu, Tennet laat zojuist weten dat het elektriciteitsverbruik in Nederland in die vijf minuten nauwelijks is gedaald. Daarmee is deze actie, het is een beetje een cliché, als een nachtkars uitgegaan, omdat bijna overal in Nederland de lichten bleven branden.</p> <p>RvdW: Dankjewel. En met deze nachtkars zijn we het aan het einde gekomen van dit acht uur journaal.</p>
Analyse beeld	<p>Deel1: MS. RvdW met op achtergrond een afbeelding van een gloeilamp</p> <p>Deel2: MS. RvdW met op achtergrond een afbeelding van een gloeilamp</p> <p>LS, Eiffeltoren bij nacht, lichten gaan uit, tilt omhoog</p> <p>LS, Ministerie VROM gebouw in het donker.</p> <p>MS, RvdW in studio</p> <p>MS, BL voor Euromast</p> <p>MLS, Euromast, tilt omhoog</p> <p>LS, gebouwen waar licht brandt aan het water</p> <p>MS, BL voor Euromast</p> <p>MS, RvdW in studio</p>

12. VN-rapport: klimaat warmer door mens Bewoner laagste punt Europa niet bang Boodschap klimaat-chef ook gericht aan China Lid VN-commissie over klimaatrapport Milieudefensie eist maatregelen politiek

Datum	02/02/2007
Lengte	00:00 (20:05:48 - 20:10:55)

Presentator	Rik van de Westelaken
Verslaggever(s)	Lidwien Gevers
Aankondiging	Zeespiegel stijgt fors door klimaatverandering
Analyse tekst	<p>En dan het klimaat. Het is nu zo goed als zeker. De mens is verantwoordelijk voor de klimaatveranderingen. Dat is volgens het klimaatpanel van de Verenigde Naties onmiskenbaar. Het wordt steeds warmer op aarde door het broeikaseffect en dat betekent dat we de komende eeuw te maken krijgen met smeltende gletsjers, extremer weer en stijgende zeespiegels.</p> <p>V/o: LG We kunnen er niet meer omheen. Het is onze eigen schuld. Zes jaar geleden was het nog maar voor 60% zeker dat de opwarming van de aarde wordt veroorzaakt door de mens, nu stelt het klimaatpanel van de VN vast dat dat voor 90% zeker is.</p> <p>Susan Solomon, Klimaatpanel VN): De voornaamste conclusie is dat de opwarming van de aarde onmiskenbaar is. Onmiskenbaar. Dat is te zien in metingen van lucht en zeetemperatuur, smelten van sneeuw en ijs en stijging van de zeespiegel.</p> <p>V/o LG: Die temperatuurstijging wordt veroorzaakt doordat we te veel fossiele brandstoffen gebruiken. Auto's, vliegtuigen, fabrieken stoten broeikasgassen uit zoals CO2 en methaan. En hierdoor zal de temperatuur in de komende eeuwen alleen nog maar toenemen en dat heeft grote gevolgen. Een paar concrete getallen: Deze eeuw zal het 1,1 tot 6,4 graden warmer worden. En de zeespiegel zal met 18 tot 59 stijgen. Maar de zeespiegel voor de Nederlandse kust zal nog hoger uitkomen stelt het KNMI.</p> <p>Rob van Dorland, KNMI: Voor de Nederlandse situatie is het nog ietsje erger, omdat het in Noord-Atlantische gebied we denken dat de zeespiegel nog ietsje hoger komt te staan.</p> <p>V/o LG: En waar moeten we dan in Nederland aan denken?</p> <p>RvD: Aan ongeveer 35 tot 85 centimeter, in de komende eeuw.</p> <p>V/o: We krijgen hier ook te maken met extremere weersomstandigheden. Hittegolven in de zomer en warme, natte winters. De waterstanden in de rivieren zullen stijgen en daar moeten we ons dus tegen beschermen.</p> <p>Sybe Schaap, Unie van waterschappen. Er wordt genoeg gedaan hoor. We beide Deltaplannen gehad. Dijkversterking, daar is veel aan gedaan. Daar wordt nog aan gewerkt, dat ziet u hier ook. Maar dat is dus eigenlijk allemaal nog gebaseerd op de oude normen, de oude verwachtingen van de risico's. En we krijgen nu nieuwe. Er moet dus eigenlijk nog een hele discussie boven overheen gelegd en dat doen we te weinig in Nederland.</p> <p>V/o: In april en mei komt de klimaatcommissie met nog twee belangrijke rapporten, over de effecten van klimaatverandering en over de oplossingen. Ze vormen de basis voor verdere internationale klimaatonderhandelingen die aan het eind van het jaar weer van start gaan.</p> <p>RvdW: De wetenschappers zijn het dus wel eens over de klimaatverandering, voer de gevolgen ervan en de rol die de mens daarbij speelt. Toch zijn er Nederlanders die ook na vandaag nog twijfelen over de ernst van de conclusies, terwijl consumenten die al langer zuinig zijn met energie bevestigd worden in hun overtuiging.</p> <p>V/o: Koffie houden ze warm in een thermoskan, niet op een warmhoudplaatje. Het huis wordt bijna helemaal verlicht door spaarlampen en tanden poetsen doen ze gewoon met de hand in plaats van elektrisch. Chris Bruijnes maakt zich zorgen over het klimaat.</p> <p>CB: Ik vind dat we iets moeten doen aan de uitstoot van CO2, dat neemt in een hoog tempo toe. En dat komt ook allemaal door ons eigen handelen dus ik vind ook dat we zelf iets moeten doen om dat terug te dringen. Of we het klimaat helemaal kunnen beïnvloeden als mensen, dat weet ik niet, maar ik vind dat we wel een verantwoordelijkheid hebben naar volgende generaties.</p> <p>V/o: Maar niet alle Nederlanders lijken overtuigd. In Moordrecht, vlakbij het allerlaagste punt van Nederland, 6,76 meter onder NAP, woont Wim Hardijzer. Als geen ander zou hij zich zorgen kunnen maken over de zeespiegelstijging, maar hij wordt niet onrustig van het rapport.</p> <p>WH: In 1953, toen met de watersnood, toen brak ook de dijk door in Oudekerk. En in een half uur tijd zagen we de IJssel een halve meter zakken. Ik stond erbij dus ik heb het zelf gezien.</p> <p>V/o: Dus u denkt niet dat het hier onder loopt?</p> <p>WH: Nou onder, het komt wel dras te staan en natuurlijk is er schade, maar dat we nou allemaal gelijk direct verdrinken, zo is het niet.</p>

	<p>CB: Ik rijd auto ja. Ik rijd zo'n 15000 kilometer per jaar. Het is gewoon een benzineauto, maar dat doe ik klimaatneutraal. Dat wil zeggen, voor alle CO2 die ik uitstoot laat ik bomen planten die de CO2 weer opnemen.</p> <p>V/o: Bruijnes doet zoveel hij kan ook al blijven zijn voeten wel droog in Utrecht als het waterpeil stijgt. Wim Hardijzer vindt alle zorgen overbodig. Hij woont hier wel veilig, zegt hij, op het laagste punt van Nederland.</p> <p>RvdW: Ja, wereldwijd is instemmend gereageerd op het rapport. Het is tijd voor een doeltreffende bestrijding van broeikasgassen. Op een milieutop in Parijs hebben de VD en de Europese Unie gepleit voor een meer internationale aanpak van broeikasgassen. Ook staatssecretaris Van Geel van milieu wil de uitstoot van broeikasgassen harder aanpakken dan tot dusver was gepland, maar over concrete maatregelen in Nederland kan Van Geel weinig zeggen, omdat het kabinet demissionair is. Wilt u ook reageren op het klimaatrapport, dan kan dat op onze website: www.nosjournaal.nl</p>
Analyse beeld	<p>MS, RvdW in studio, draaiende wereldbol/satellietfoto op achtergrond</p> <p>LS, instortende ijsbergen</p> <p>CU, pan rechts naar MS, dampende uitlaat van een oude bus</p> <p>LS, Veel mensen met fietsen en riksja's fietsend door water in India oid</p> <p>CU. VN Salomon, serieus, bril, pak achter microfoon</p> <p>LS, auto's op Nederlandse snelweg in de file, veel vrachtwagens</p> <p>LS, KLM vliegtuig in de lucht ("te veel fossiele brandstoffen gebruiken...") Grafische weergave van temperatuurverandering: wereldbol met veranderen temperatuurkaart 2037-2100</p> <p>Opsomming "Klimaatverandering" met plaatje wereldbol</p> <p>Nederlandse kust vanuit de lucht, high angle</p> <p>Rob van Dorland MS/CU voor KNMI gebouw ("KNMI")</p> <p>LS, zeestranden en zee, high angle</p> <p>Rob van Dorland voor KNMI gebouw</p> <p>Nederlandse rivierenlandschap vanuit de lucht, pan links, zoom-out</p> <p>Pan links, op een dijk met onderhoud</p> <p>MS naar CU Sybe Schaap op dijk ("Unie van Waterschappen")</p> <p>Pan rechts, ijsschots</p> <p>Pan rechts, smeltende ijsschots</p> <p>Onderwatershot ijsblokken aan oppervlakte</p> <p>MS, ijsbeer springt uit wak</p> <p>LS, ijsbeer op ijsvlakte</p> <p>MS, RvdW in studio, draaiende wereldbol/satellietfoto op achtergrond</p> <p>Shot beweegt in huiskamer naar tafel toe. Thermosflessen op tafel.</p> <p>MS, bewoner laat spaarlamp in lamp zien.</p> <p>MS/CU, bewoner poetst tanden boven wasbak</p> <p>MS, bewoner zit aan tafel met spaarlampen voor zich op tafel</p> <p>Google Earth animatie zoomt in op satellietfoto van Nederland, naar huis in Moordrecht</p> <p>MLS, camera volgt WH als hij van zijn huis naar een tuin loopt</p> <p>MS/CU WH dik gekleed in weide met kippen en konijnen</p> <p>MS, camera volgt bewoner van voordeur naar auto</p> <p>CU, achterraut met: Ik rij Klimaatneutraalsticker</p> <p>MS naar LS, CB loopt weg van camera terug naar voordeur</p> <p>LS, WH is met voer in de weer in een schuurtje in weiland waar konijnen en kippen rondspringen</p> <p>MS RvdW in studio, draaiende wereldbol/satellietfoto op achtergrond</p>

13. Samenvatting regeerakkoord

Datum	07/02/2007
Lengte	02:47 / (20:02:20 - 20:13:13) en (20:17:57 - 20:20:44)
Presentator	Sacha de Boer
Verlaggever(s)	Dominique van der Heyde
Aankondiging	Ja
Analyse tekst	(20:06:45 - 20:06:56) V/o DvdH: De derde peiler, streven naar en duurzame leefomgeving. Veel aandacht voor

het milieu dus.
MS Wouter Bos. Nederland wil naar de top in Europa op het gebied van duurzame en schone energievoorziening

SdB: En dan de energie. Op het gebied van schone energie moet Nederland tot e top van Europa gaan behoren. En degenen die het milieu vervuilen moeten rekening gaan houden met extra heffingen en belastingen. Het nieuwe kabinet gaat veel geld uitgeven aan zuinig producten en energiesubsidies. Boeren die tijdens de afgelopen 4 jaar investeerden in duurzame energie hopen daar nu eindelijk geld voor te krijgen.

V/o: Tanja Braun. Waar tot voor kort alleen landbouwmachines over het vlakke land van Oost-Groningen trokken en het geluid van varkens klonk, ronkt sinds vorig jaar ook de biogasinstallatie op het boerenbedrijf van de familie Ten Have. Een investering van 1,3 miljoen euro voor milieuvriendelijke, duurzame energie. Dat durfden ze aan, omdat de overheid na de bouw subsidie zou verstrekken. Maar halverwege het proces besloot het kabinet daarmee te stoppen. En in plaats van 30.000 winst per jaar kan Ten Have de schuld niet eens aflossen.

Annegien ten Have: Het is volstrekt onbegrijpelijk voor ons waarom het op deze manier kon gebeuren en waarom iedereen praat over duurzame energie wanneer per saldo die ondernemers op het platteland die willen investeren in duurzame energie op deze manier te straffen.

O/V: Maar nu zijn ze weer optimistisch door de aandacht voor het milieu in het regeerakkoord. Daarin staat dat de uitstoot van broeikasgassen in 2020 moet zijn teruggedrongen met 30 procent. In datzelfde jaar moet 20% van de energie duurzaam, milieuvriendelijk worden geproduceerd en het kabinet streeft naar een energiebesparing van 2%. Dat kan alleen maar als er veel geld wordt uitgetrokken voor onderzoek naar nieuwe technologie, zegt Tim van der Hagen die zich elke dag bezig houdt met die materie.

TvdH: De ambities zijn enorm. Maar er kan ook veel gebeuren. Als we het over het klimaatprobleem hebben, is Nederland een van de eerste landen die daar last van zou kunnen krijgen. Maar Nederland heeft ook een hele goede uitgangspositie om op energiegebied iets te kunnen betekenen. We hebben technische universiteiten, we hebben de ecn, we hebben de energiebedrijven aan boord, de Shell, Gasunie. We hebben Rotterdam als haven.

V/o: Geen uitlaatgassen, dus hij kan binnen rijden, maar uiteindelijk moet hij de straat op. De waterstofscooter, een van de uitvindingen in Delft. Wellicht een interessant vervoermiddel in de toekomst, want zegt het komende kabinet: de vervuiler gaat betalen.

De stichting Natuur en Milieu is positief over de aandacht van het nieuwe kabinet, maar het budget van 800 miljoen is te krap.

Mirjam de Rijk, Natuur en Milieu: eerlijk gezegd, als je ziet wat er moet gebeuren op milieugebied en dat is dus vooral die duurzame energievoorziening, maar ook om het landschap te behouden, dan is er echt veel meer nodig.

V/o: In Beerta hebben ze weer een beetje vertrouwen in de toekomst, maar om de schoorsteen van het bedrijf te laten roken, hebben ze wel de ooit beloofde subsidie van de overheid nodig.

Analyse beeld

CU/MS, SdB in studio, neutraal achtergrondbeeld
Collagefoto assertieve lijsttrekkers ("Regeerakkoord")
("Milieu") Beeld loopt over in windmolens met silhouet lijsttrekkers
MS pan rechts, ploeg op Groningse akker, vlak landschap
MS/MLS, varkens scharrelen in hooi in Groningse stal
LS, pan rechts, volgt boerin op boerenbedrijf
MS, high angle, bak met mest en compost
MS, low angle, boerin kijkt vanaf ladder in bak
LS, pan links, grote mestopslag tanks met felle zon
MS/CU Annegien Ten Have: op de achtergrond het bedrijf en de rokende schoorsteen van de biogasinstallatie
LS, weiland met in achtergrond klein huisje en de grote gebouwen van het boerenbedrijf
Overzicht punten regeerakkoord met links elektriciteitsmast in beeld
LS, reactor instituut Delft
CU, machine met stralingswaarschuwing in lab, zoom-out, veel kabels, etc.
MS, TvdG in pak voor een ingewikkelde constructie (waterstofmotor?)

LS, pan rechts, student rijdt op futuristische scooter door universiteitsgebouw, zoom-out terwijl brommer dichtbij camera komt (MS), Rijdt weer weg, LS
 LS, shovel rijdt uit beeld op boerenbedrijf
 CU, Natuur en milieu voor groene bosschages
 Tilt omhoog bij biogasininstallatie naar rokende schoorsteen

14. EU wil maatregelen uitstoot kooldioxide

Datum	07/02/2007
Lengte	02:55 (20:23:30 - 20:26:25)
Presentator	Sacha de Boer
Verslaggever(s)	Paul Sneijder
Aankondiging	Nee
Analyse tekst	<p>SdB: En dan opnieuw: het milieu. Niet alleen het kabinet zet in op het milieu, maar ook Europa. Auto's in Europa moeten schoner. Over vijf jaar, in 2012, moeten ze een kwart minder kooldioxide uitstoten dan nu. Dat heeft de Europese Commissie, het dagelijkse bestuur van EU aangekondigd. En omdat te bereiken, komen er nieuwe, strengere wetgeving voor de auto-industrie. Goed voor het milieu, maar daar hangt voor de industrie dus voor de consumenten wel een prijskaartje aan.</p> <p>PS V/o: van alle CO2 die de lucht ingaat komt 1/5 van het verkeer. Auto's worden wel schoner, maar doordat we in grotere en zwaardere auto's meer zijn gaan rijden, gaat die uitstoot toch fors, omhoog. Daarom ontkomt ook de heilige koe, niet aan de Europese regels. Een gemiddelde auto loost nu per gereden kilometer ongeveer 160 gram CO2 in de lucht. De Europese Commissie wil dat nu in 2012 teug brengen tot 130 gram per kilometer.</p> <p>Europees commissaris voor het milieu, Stavros Dimas had verder willen gaan, maar hij zegt dat het een goed compromis is, omdat minder uitstoot niet kan zonder zuinigere auto's.</p> <p>Stavros Dimas: Auto's die minder verbruiken zijn goed voor de consument. Mensen dragen niet alleen minder bij aan de klimaatverandering, ook geven ze minder uit aan benzine.</p> <p>V/o: Toch blijft ook bij de strengere normen de uitstoot van CO2 enorm. Wie volgens die norm 25000 kilometer per jaar rijdt, laat in dat jaar 1 auto een berg van meer dan 2 kubieke meter aan CO2 in het milieu achter. Vooral van uit de Duitse auto-industrie is er verzet tegen scherpere regels. Toch heeft de commissie na lang debat bindend voor te schrijven. Tot nu toe golden er vrijwillige afspraken. De auto-industrie zegt rampzalige gevolgen te voorzien.</p> <p>Ivan Hodac (Europese auto-industrie): Als dit echt doorgaat en 130 gram het toegestane maximum wordt, dan worden auto's veel duurder. Dan zullen we op zoek moeten gaan naar andere locaties voor autoproduktie. Ook buiten Europa.</p> <p>V/o: Het kan betekenen dat een auto gemiddeld drieduizend euro duurder wordt. Daar staat tegenover dat door lager brandstofgebruik het rijden goedkoper wordt.</p> <p>Voor de milieulobby gaat de wetgeving niet ver genoeg.</p> <p>Jos Dings, Transport en Milieu: Nou we zijn blij dat er eindelijk een besluit is, dat er wetgeving gaat komen die automakers verplicht om zuinigere auto's te bouwen. Daar komt het in feite op neer. Waar we minder blij mee zijn, is dat die wetgeving lang niet streng zal zijn als dat wij zouden willen zien.</p> <p>V/o: Maar het laatste woord hierover is dus nog lang niet gezegd. Maar het is niet aan de auto-industrie of aan de Europese Commissie, maar aan het Europees parlement en de regeringen van de lidstaten zelf moeten de plannen goedkeuren.</p>
Analyse beeld	<p>MS SdB in studio, afbeelding van auto met rokende uitlaat.</p> <p>LS, snelweg van bovenaf gezien, druk verkeer naar camera toe, beeld kleurt donker (bij woorden "van alle CO2 die de lucht in gaat komt 1/5 van het verkeer")</p> <p>MS, low angle, zijkant van de weg met allemaal vrachtwagens.</p> <p>LS, snelweg, langzaamrijdend verkeer op drukke snelweg van camera af.</p> <p>Overzicht uitstoot auto's nu en in 2012, achtergrond druk verkeer</p> <p>MLS. Stavros Dimas in EU gebouw, loopt langs camera en van camera af met enkele medewerkers/politici.</p> <p>MS Dimas achter spreekgestoelte met EU vlag</p> <p>CU rokende uitlaat, auto rijdt weg pangrechts</p>

	<p>Grafiek/beeld: 2 kubieke meter naast auto, achtergrond rokende uitlaatgassen MLS Hi-tech autofabriek met robotarmen CU/MS automan, achtergrond stadsverkeer en geparkeerde auto's CU benzineslang tankstation MLS Tankende man bij een auto-industrie CU teller benzine pomp CU, Jos Dings (Transport en Milieu) met op achtergrond druk verkeer bij stoplicht CU/MS druk verkeer (3 verschillende shots)</p>
--	---

15. Milieu-prijsvraag goed voor 25 miljoen dollar	
Datum	09/02/2007
Lengte	00:33 (20:11:20 - 20:11:53)
Presentator	Sacha de Boer
Verslaggever(s)	nvt
Aankondiging	Nee
Analyse tekst	<p>SdB: En dan een prijsvraag om het milieu te reden, uitgeschreven door de vroegere Amerikaanse vice-president en filmmaker Al Gore en Virgin baas Richard Branson. Al Gore: Het is een uitdaging voor de morele verbeelding van de mensen om de realiteit te accepteren. We zijn niet gewend om te denken dat de planeet in een noodsituatie verkeert. SdB: De bedenker van het beste idee om de hoeveelheid kooldioxide in de atmosfeer met een miljard ton te verminderen, wint 25 miljoen dollar.</p>
Analyse beeld	<p>LS, Zoom-in persconferentie met o.s. Al Gore en Richard Branson achter een tafel. CU Richard Branson (gesproken tekst: "Al Gore") CU Al Gore ("Al Gore") High angle LS Bosbranden High angle pan rechts LS overstromingen LS Ijsbeer op kleine ijshots CU Al Gore LS overzicht persconferentie, zoom-in</p>

16. Eerste warme truiendag in Nederland Klimaatproject Al Gore en Cameron Diaz	
Datum	16/02/2007
Lengte	00:00 (20:13:10 - 20:13:34)
Presentator	Sacha de Boer
Verslaggever(s)	nvt
Aankondiging	Nee
Analyse tekst	<p>Op een school in Schiedam heeft Ali B de aftrap gegeven voor de warme truiendag. Organisaties die zich met het klimaat bezig houden hoopten dat iedereen een warme trui zou aantrekken en de verwarming lager zou zetten zodat er minder broeikasgassen in de lucht komen. De warme truiendag was vandaag, omdat 2 jaar geleden op 16 februari 2005 het Kyotoprotocol tegen broeikasgassen in werking trad.</p>
Analyse beeld	<p>MS. Ali B op een balkon van een schoolgebouw, zoom-out naar een schoolplein vol kinderen met gele petjes op en handen in de lucht. In beeld: "Vandaag warme truiendag" CU, Thermometer staand tegen een schooltas, op de achtergrond kinderen lopend in een klaslokaal. ECU thermometer Tilt omhoog, MLS, dansende/springende kinderen met gele petjes LS, overzicht van schoolplein vol roepende kinderen met gele petjes, zoom-in MLS, Ali B, Miss Nederland en een springend kindje bij schoolgebouw.</p>

17. Australië bant gloeilampen	
Datum	20/02/2007
Lengte	00:35 (20:10:36 - 20:11:11)
Presentator	Sacha de Boer
Verslaggever(s)	nvt
Aankondiging	Nee
Analyse tekst	Australische kinderen hoorden het vandaag van de milieuminister zelf. Australië gaat als eerste land ter wereld de gloeilamp uitbannen. Over drie zijn er alleen nog maar spaarlampen te koop. Opmerkelijk, omdat de conservatieve regering Howard niet bepaald bekend staat als milieuvriendelijk. Het Kyotoverdrag, om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, heeft Australië nooit ondertekend. Milieuorganisaties noemen het gloeilampenverbod een erg mager gebaar, maar de regering zegt te hopen dat de rest van de wereld volgt. Ook de Amerikaanse staat Californië heeft plannen voor een gloeilampenverbod.
Analyse beeld	MLS: Kinderen lopen lokaal in waar op minister staat, omringd door pers. MS: Minister zit aan schooltafeltje met basisschoolkinderen te praten en legt dingen uit met gloeilamp in de hand. Achtergrond: muur met tekeningen en een klok. CU, kinderen verlicht door gloeilamp aan tafel CU, gloeilamp met grijpende kinderhanden rondom, lamp gaat uit. MS, Howard in een radiostudio tegenover een DJ CU, Howard op een persconferentie Tilt omhoog bij schap met spaarlampen in winkel Cu, spaarlampenverpakkingen MLS, kast met allerlei lampen ECU: label met bezuinigingsclaims van een spaarlamp

18. Steeds meer bedrijven gaan klimaatneutraal	
Datum	21/02/2007
Lengte	03:01
Presentator	Sacha de Boer
Verslaggever(s)	Eva Wiessing
Aankondiging	Vrijwillige milieutoeslag om klimaat-neutraal te vliegen
Analyse tekst	Wie vanaf Eindhoven Airport vliegt, kan binnenkort zijn milieuvervuiling afkopen. Vanaf mei krijgen alle passagiers de mogelijkheid om bij het inchecken vrijwillig een extra bijdrage te betalen en met dat geld worden bomen geplant en andere duurzame investeringen gedaan om de vervuilende CO2 uitstoot te compenseren. De luchthaven in Eindhoven is de eerste in Europa die deze mogelijkheid biedt. Verwacht wordt dat zeker 20% van de passagiers die paar tientjes extra wel wil betalen. Want klimaat neutraal vliegen, autorijden en zelfs klimaat-neutraal leven is helemaal hot. V/o Eva Wiessing: Als zelfs de rockgroep Normaal, toch echt niet bekend om z'n zuinig rijgedrag besluit om zijn nieuwe CD klimaat-neutraal te produceren, is er wat aan de hand in Nederland. Klimaat-neutraal reizen en ondernemen, het lijkt wel een hype. Er is een credit card die al je milieuvriendelijke aankopen compenseert met de aankoop van bomen. Sinds deze week compenseert een Japanse autobfabrikant van alle verkochte auto's een jaar lang alle CO2 uitstoot. En binnenkort kan je nog vóór je energie slurpende vliegreis op de luchthaven zelf jouw deel aan de opwarming van de aarde afkopen. Met z'n tweeën op vakantie naar Spanje? 20 euro 82. Bart de Boer, directeur Eindhoven Airport: We mikken nu op 20 tot 25% van de passagiers. Dan is onze groei klimaat-neutraal. Onze eigen bedrijfsvoering wordt klimaat-neutraal, maar de bedoeling is natuurlijk om helemaal klimaat-neutraal te worden. V/o: Deze bomen bij Arnhem zijn het tastbare resultaat van de gewetenswroeging van de moderne consument. Het gaat hier om een van de 25 bossen die de Klimaatneutraalgroep hiervoor heeft laten aanplanten. Klimaatneutraalgroep en ook Trees For Travel zijn al een paar jaar bezig met deze business, maar pas de laatste jaren begint het echt storm te lopen.

	<p>Dennis Slieker, KlimaatNeutraalgroep: Wij werken voor een aantal grote klanten, zoals autoleasemaatschappijen, ministeries, adviesorganisaties...</p> <p>I/v: En die compenseren allemaal hun CO2 uitstoot?</p> <p>DS: Ja, die compenseren hun CO2 uitstoot die ze veroorzaken door hun vliegwezen, energieverbruik en autogebruik.</p> <p>I/v: Miljoenen bomen</p> <p>DS: Miljoenen bomen! Zeker, zeker</p> <p>V/o: Want een volle tank benzine staat voor 135 kg uitstoot aan CO2. Dat is 7 bomen. Een nieuw bankstel staat voor 440 kilo, dat is 22 bomen. En een enkeltje naar Nice met het vliegtuig is 800 kilo vervuiling, 40 bomen. Het planten gebeurt ondertussen in Derde Wereldlanden en volgens milieudeskundigen is de controle op al die aanplant goed geregeld. Nu de passagiers van Eindhoven nog.</p> <p>I/v: Bent u bereid om extra te betalen voor zo'n vlucht?</p> <p>Vrouw: Eh, ik weet het niet. Ik vind het toch wel. Nee, ik denk het niet.</p> <p>Vrouw2: Het is al duur genoeg als je gaat vliegen, dus nee.</p> <p>Vrouw3: Zou ik op zich helemaal geen gek idee vinden. Nee</p> <p>I/v: Ook als dat twee tientjes kost?</p> <p>Vrouw3: Nou die twee tientjes dat is het me inderdaad wel waard, Ja hoor.</p> <p>V/o: Helaas nog even geduld. Betalen voor je vervuiling kan hier pas vanaf 1 mei.</p>
Analyse beeld	<p>MS. SdB, achtergrondafbeelding passagiersvliegtuig met condensatiestrepen.</p> <p>CU. Handen aan gitaar: Benny Jolink speelt gitaar op festival, tilt up naar CU gezicht Benny Jolink.</p> <p>(M)LS, mensen op festival dansend en kijkend naar Normaal in stromende regen. Festivaltenten in achtergrond. Paraplu's en regenjassen.</p> <p>MS. Benny Jolink met gitaar zingend achter microfoon.</p> <p>CU, rokende uitlaat van auto.</p> <p>CU, ik rij klimaatneutraal-sticker op autoruit</p> <p>CU, hand haalt creditcard door betaalautomaat bij een kassa</p> <p>ECU, display van betaalautomaat</p> <p>CU, credit card wordt weggepakt voor camera</p> <p>CU, klimaatneutraal sticker achter op auto</p> <p>MS, milieuvriendelijke auto in showroom, pan rechts</p> <p>LS, Ryanair vliegtuig op vliegveld in de mist, mensen op entreetrap, bagage en loodsauto's op voorgrond. Grote Shell tankauto rijdt voor duidelijk door het beeld heen (op het moment dat gezegd wordt: "Energieslurpende vliegweis")</p> <p>CU, computerscherm "Compenseer hier de uitstoot van uw vlucht en vlieg klimaatneutraal"</p> <p>MS, man staat bij "natuurlijk vliegen start hier"- kast en drukt op het beeldscherm</p> <p>ECU, deel van computerscherm: "hartelijk dank voor het klimaatneutraal maken van uw vlucht"</p> <p>CU, Bart de Boer, achtergrond incheckbalies op vliegveld met wachtende mensen.</p> <p>MS, kleine boompjes aangepland op een weiland, pan rechts</p> <p>LS, brandgang/weggetje door nieuw aangeplant bos. In achtergrond ouder, groter bos.</p> <p>ECU, knoppen aan een boomtakje, pangrechts naar ander takje</p> <p>MS, jonge boom</p> <p>MS/CU, "Dennis Slieker, KlimaatNeutraal Groep" staat voor een aanplantbos.</p> <p>Infoscherm "CO2 compensatie"</p> <p>Volle tank benzine 135kg CO2 (gewichtje) 7 bomen (boompjes)</p> <p>Nieuw bankstel 440kg CO2 (gewichtje) 22 bomen (meer bomen)</p> <p>Enkeltje Nice met het vliegtuig 800kg (groot gewicht) 40 bomen (heel bos)</p> <p>Slechte foto MLS, 2 afrikanen planten een boom</p> <p>Onduidelijke foto, mensen op een open plek in het bos in de weer met stokken ("is de controle op al die aanplant goed geregeld")</p> <p>MS, 2 jonge vrouwen checken in bij een balie op Eindhoven Airport</p> <p>CU tas, tilt up naar vrouw bij tas (CU/MS) terminal hal en wachtruimte. Mensen zitten op bankjes, tassen en koffers</p> <p>CU, vrouw in halverwege</p> <p>CU, vrouw met op achtergrond incheckbalies</p> <p>LS, pan links, zeer lange rij bij incheckbalie</p>

Datum	28/02/2007
Lengte	01:43 (20:14:42 - 20:16:25)
Presentator	Philip Freriks
Verslaggever(s)	
Aankondiging	Nee
Analyse tekst	<p>Het voorgestelde milieubeleid van het nieuwe kabinet eist een grote omschakeling van de bevolking en het bedrijfsleven. Dat schrijft het Milieu en Natuur Planbureau in een eerste analyse van het nieuwe beleid, uitgevoerd in opdracht van de Tweede Kamer. Het Planbureau noemt de kabinetsplannen een goed begin, maar benadrukt dat er nog veel meer geld nodig is en daaraan zal iedereen moeten meebetalen.</p> <p>V/o, Jeroen van Dommelen: Het is nog een lange weg te gaan naar een schoon milieu. De maatregelen van het nieuwe kabinet zijn wel goed, maar niet goed genoeg. Het Milieu en Natuur Planbureau bekeek de plannen van het kabinet en waarschuwt dat ons nog veel veranderingen te wachten staan.</p> <p>Klaas van Egmond, MNP: Niet alleen met technologie, maar we zullen ook zien in het gedrag; wat kan, hoe groot zijn die auto's, hoeveel kunnen we reizen, kilometerheffing, daar zullen we effecten gaan zien.</p> <p>V/o: Al die maatregelen zijn nodig, omdat het kabinet zich grote doelen stelt. Per jaar moeten we 2 procent minder energie gaan gebruiken. In 2020 moet 20% van alle energie duurzaam zijn. En er moeten 30% minder broeikasgas uitgestoten worden.</p> <p>Femke Halsema: Het kabinet heeft mooie doelstellingen voor milieubeleid en het rapport bevestigt voor ons dat je alleen met mooie woorden er niet komt. Je zal daadkrachtig moeten optreden en dat betekent dat je veel meer investeert en dat je de vervuiler, het bedrijfsleven en burgers die zwaar vervuilen, echt laat betalen.</p> <p>V/o: regeringspartij PvdA is optimistisch. Er zijn genoeg maatregelen te bedenken om het milieu schoner te maken en dat hoeft helemaal niet veel te kosten.</p> <p>DS (PvdA), lid Tweede Kamer: Als je je huizen de normering voor huizen aanpast zodat ze zuiniger worden, de normering voor auto's aanpast zodat ze zuiniger worden, apparaten zuiniger maak. Dat kost geen belastinggeld, maar helpt wel enorm voor het milieu en energiebesparing.</p> <p>V/o: Morgen praat het nieuwe kabinet voor het eerst met de Tweede Kamer en daar komen ook de milieuplannen aan de orde.</p>
Analyse beeld	<p>MS, PF, afbeelding van vuil rokende schoorsteen</p> <p>CU, uitlaat van een auto, pan rechts, zoom-out, auto rijdt weg</p> <p>LS, druk verkeer in een bocht op de snelweg</p> <p>MS, druk verkeer rijdt voor camera langs</p> <p>CU, "Klaas van Egmond, directeur Milieu- en Natuurplanbureau" in kantoortje (op achtergrond gaat zonwering dicht)</p> <p>Infobeeld: "Milieumaatregelen nieuwe kabinet" links plaatje uitlaat</p> <p>"Energiebesparing: 2% per jaar"</p> <p>"2020: 20% energie duurzaam"</p> <p>"30% minder broeikasgassen"</p> <p>CU/MS, Femke Halsema in werkkamer. Stoel en boekenkast op achtergrond</p> <p>(E)CU, Diederik Samson aan het werk achter computer, zoom-out naar MS</p> <p>CU, DS voor boekenkast</p> <p>LS, drukke snelweg bij Schiphol met laag passerend vliegtuig ("Morgen praat...")</p>

20. Duurzame energie: achterstand voor Nederland

Datum	07/03/2007
Lengte	02:34 (20:16:18 - 20:18:52)
Presentator	Sacha de Boer
Verslaggever(s)	Eva Wiessing
Aankondiging	Nee
Analyse tekst	Nederland loopt achter in Europa als het gaat om duurzame energie. Dat stelt het Milieu- en Natuurplantbureau aan de vooravond van de Europese energietop in Brussel. Als het

gaat om broeikasgassen, windenergie en biobrandstoffen, moet er in ons land nog veel gebeuren, willen we de ambities van de Europese Commissie voor 2020 halen. Morgen komen de Europese regeringsleiders bij elkaar in Brussel om concrete afspraken te maken over het energieplan van de Commissie.

V/o: Eva Wiessing: Het moet net zo iets worden als de industriële revolutie begin vorige eeuw; de energierevolutie die commissievoorzitter Barroso voor deze 21ste eeuw heeft voorzien. Binnen 15 jaar moeten we naar een economie die 20% minder energie gebruikt, terwijl we allemaal wel willen blijven consumeren.

Jose Barroso (Commissievoorzitter EU): Europa moet een nieuwe, post-industriële revolutie ontketenen.

Klaas van Egmond, directeur MNP: Tot nu toe is het afgelopen jaar de economie alleen maar toegenomen, en daarmee de CO2 uitstoot ook. En we moeten dus nu gaan meemaken dat het omlaag gaat. Dus voortgaande economie en minder CO2 uitstoot. Dat is een enorme opgave.

V/o: Die ommezwaai in energieverbruik wordt vooral voor Nederland een hele opgave. De Europese Commissie heeft voor 2020 duidelijk doelstellingen vastgesteld. De uitstoot van broeikasgassen moet ten opzichte van peildatum 1990, minimaal met 20% omlaag. Nederland zit nu nog op een reductie van 3%, terwijl Europa gemiddeld op 5% zit. Het aandeel duurzame energie moet dan 20% van ons totale energieverbruik zijn. In Nederland zitten we nu op 2,5%, Europa op bijna 7%. En ook de derde doelstelling: 10% van de brandstof voor transport moet bestaan uit biobrandstoffen, halen we bij lange na niet. We zitten nu op 0,02%. De rest van Europa op 1%.

KvE, MNP: Nou dat komt, omdat andere landen zoals onder andere Denemarken en Duitsland hebben daar de afgelopen jaren meer geïnvesteerd dan wij als Nederland. Maar een tweede punt is eigenlijk ook wel dat Denemarken en Duitsland relatief veel meer ruimte hebben voor die duurzame energie, want wind en biomassa kost nou eenmaal veel ruimte. Hebben wij niet, hebben zij wel.

V/o: De energiedoelstellingen gelden gemiddeld voor heel Europa. Hoe die last over alle Europese landen verdeeld moet worden, daar gaan alle Europese regeringsleiders nu over strijden. Want pas als ze daar uit zijn, kan de post-industriële energierevolutie van Barroso echt beginnen.

Analyse beeld

MS, SdB, achtergrond windmolen in het water met EU sterren rondom
 CU, industriële apparaat, vonkende stroomverbinding (onduidelijk wat het is of waar gefilmd)

MS, groot draaiend tandwiel van een machine (onduidelijk wat het is of waar gefilmd)

MS, transistors en machines in een fabrieksruimte

CU, wat op een reusachtige gloeilamp gebruikt, tesla coil achtig

MS, low angle wat op een reusachtige gloeilamp gebruikt tesla coil achtig

CU, pomp oid

CU, Barroso (10 januari j.l.) achter spreekgestoelte

CU, Klaas van Egmond, voor deur van MNP kantoor (met logo)

MS, Draaiende stoommachine

CU, tandwielen

CU, raders en wielen

Infobeeld: "Energiedoelstellingen 2020"

Afbeelding rokende schoorsteen: 3D animatie staafdiagram NL, EU, doelstelling

CU, brandende gloeilamp

Infobeeld: "Energiedoelstellingen 2020"

Afbeelding windmolen: 3D animatie staafdiagram NL, EU, doelstelling

CU, oliereservoir stoommachine

Afbeelding CU hand die auto voltankt: staafdiagram NL, EU, doelstelling

CU, Klaas van Egmond: voor deur van MNP kantoor (met logo) (wind waait haar weg (windenergie))

MS, spanningsveld tussen twee stroomdraden

CU, spanningsveld tussen twee stroomdraden

MLS, spanningsveld tussen twee stroomdraden. Andere apparaten in beeld.

Datum	08/03/2007
Lengte	05:28 (20:12:17 - 20:17:55)
Presentator	Sacha de Boer
Verlaggever(s)	Gert Jan Dennekamp
Aankondiging	Ja
Analyse tekst	<p>SdB: Vanmiddag is ook in Nederland het Pooljaar ingeluid. Een jaar waarin extra onderzoek zal worden gedaan naar de veranderingen op de erg kwetsbare Noord- en Zuidpool, met een belangrijke rol voor Nederlandse wetenschappers. Door de opwarming van de aarde trekt het ijs zich steeds verder terug van beide polen met alle gevolgen van dien, ook voor Nederland.</p> <p>V/o: Warme belangstelling voor het poolijs dit jaar, ook koningin Beatrix. Ze verricht de officiële opening van het Internationale Pooljaar. Het laatste pooljaar was 50 jaar geleden. Daar spreekt weinig urgentie uit en dat is onterecht. Want volgens recent onderzoek verdwijnt bijvoorbeeld al het zeeijs in de zomer op de Noordpool. In 2040 zou het zover zijn. Dat is wel handig voor de scheepvaart van Europa naar Azië en andersom. Het scheelt bijna de helft van de vaartijd. En met een terugtrekkende ijsgrens wordt het ook makkelijker om de fossiele brandstoffen op de polen te winnen. Daar ligt een kwart van de wereldvoorraad.</p> <p>Louwrens Hacquebord, pooldeskundige: De keerzijde is de inheemse bevolking die het gelag gaat betalen, want die zullen toch steeds minder hun traditionele manier van leven kunnen uitvoeren; de afstanden van hun woonplek tot jachtgebieden wordt steeds groter en de reis van hun woonplaats naar hun jachtgebied steeds risicovoller, omdat het ijs steeds onbetrouwbarder wordt.</p> <p>V/o: Op Groenland kunnen ze daarover meepraten. Volkeren die van de jacht leven krijgen het steeds moeilijker.</p> <p>Vicepremier Motzfeldt (Groenland): Het betekent dat bepaalde zeezoogdieren zullen verdwijnen en de jagers geen reden van bestaan meer hebben. En dat betekent dat een van de meest bijzondere culturen in de wereld uit zal sterven.</p> <p>V/o: Maar de problemen blijven niet beperkt tot de poolgebieden. Het smeltende ijs heeft ook gevolgen voor Nederland.</p> <p>LH: Ik wil niet zeggen dat we direct te maken krijgen met overstromingen, maar de situatie van onze waterhuishouding zal steeds problematischer worden. We zullen heel veel geld moeten investeren om die waterhuishouding echt in de hand te houden.</p> <p>V/o: Nederland moet zich dus aanpassen. Een keus die de ijsbeer niet heeft. Hij driegt op de Noordpool uit te sterven.</p> <p>SdB: Op energiegebied moet Europa een voorbeeld voor de wereld worden. Veel zuiniger en veel schoner zijn daarbij de trefwoorden. Op een Eurotop in Brussel willen de Europese regeringsleiders zichzelf deze ambitieuze opdracht opleggen. Of alle EU-landen deze groene revolutie willen volgen valt nog te bezien. Maar volgens Balkenende rest er geen andere keuze.</p> <p>Balkenende: Europa moet zich ook wel een beetje een voortrekkersrol nemen. En dat zeg ik ook, omdat ik geweldige kansen zie voor de economie. Dat je de traditionele tegenstelling tussen markt, economie aan de ene kant en milieu aan de andere kant, dat je die overbrugt en sterker, dat je werkt aan schone groei, schonere groei.</p> <p>SdB: Op tafel ligt onder meer een voorstel van Duitsland en Groot-Britannië om de uitstoot van CO₂ met 20% te verminderen. Ook moet Europa minder afhankelijk worden van fossiele brandstoffen. (Studioshot) En ook al besluit Europa tot deze maatregelen, dan nog zal Europa ieder jaar steeds afhankelijker worden van gas uit het buitenland. De Europese Commissie wil daarom dat Europa meer gaat samenwerken. Er moet 1 Europese markt komen waar vrij op geconcurrereerd kan worden. Maar dat is een omstreven voorstel.</p> <p>V/o: De straten zullen opnieuw worden opgebroken. De Gasunie wil de komende jaren honderden kilometers nieuwe leidingen aanleggen. De nieuwe infrastructuur moet beter aansluiten op de rest van Europa. De Europese gasproductie is nog steeds aan het dalen, maar de vraag neemt nog steeds toe. En dat betekent dus dat er nieuwe gasstromen moeten komen, nieuwe leidingen, een nieuw netwerk.</p> <p>Met een druk op de knop worden miljarden kubieke meters gas door het Nederlandse netwerk gestuurd. Voor verschillende leveranciers, want in Nederland hebben de klanten de keuze. Dat is niet overal in Europa het geval. De Europese Commissie wil de gas- en</p>

elektriciteitsmarkt nu openbreken. En dat betekent minder overheidsbemoedening.
 Marcel Kramer: Mijn eigen ervaring is dat waar de overheid gaat proberen de markt te vervangen, dat meestal toch fout gaat. Dus ik denk dat we wat dat betreft in Nederland een goed evenwicht gevonden hebben.
 V/o: Maar andere landen willen de energieproblematiek niet aan de markt en ook niet aan Europa overlaten. Europa wordt steeds meer afhankelijk van gas uit Rusland. Maar in Rusland pleiten de Europese landen bij Poetin toch vooral voor het eigen belang. De Europese Commissie in Brussel wil nu een beleid en een gezicht.
 Barosso: “We staan sterker als we met één stem spreken. Daarom zijn we overtuigd van de noodzaak om één energiemarkt te scheppen voor alle lidstaten.
 V/o: Maar dan moeten de grote energiebedrijven worden opgesplitst. En wat in Nederland gebeurt stuit op verzet in andere landen. Grote energiemarkten als Duitsland en Frankrijk voelen er niets voor om de eigen energiemonopolies af te breken.
 André Jurras: Op dit ogenblik kan je in Europa spreken van een malaise in die energieliberalisering. Het is op dit moment eigenlijk onmogelijk om over de grenzen heen nieuwe activiteiten te beginnen.
 V/o: En zo lang niet alle landen bereid zijn die muur om hun eigen energiemarkt af te breken, komt van een Europese markt niets terecht.

Analyse beeld

MS, SdB, achtergrondbeeld zeeijs
 LS, Ijsplaten op zee
 Splitscreen: MS, in onderste helft, Beatrix met bos bloemen tussen hoogwaardigheidsbekleders en bodyguards
 Fade naar 3D animatie wereldbol tegen zwarte achtergrond, noordpool midden in beeld (“1990”) In een paar seconden verandert het beeld naar de situatie van 2040, zonder poolijs. Daarbij het geluid van een tikkende klok.
 Het beeld blijft staan op “2040” en er verschijnen pijlen met scheepvaartroutes
 CU, smeltwater loopt in stroompjes van ijs/sneeuwblok af
 LS, smeltwater tussen de morenen onder aan een gletsjer
 Pan links, LS, Ijsberg in het water, gezien vanaf een vaartuig
 CU, “Louwrens Hacquebord, pooldeskundige” Staat voor een blauwe achtergrond met afbeelding poolgebied en groene planten (“De keerzijde is...”)
 LS, man in een klein roeibootje op het water
 MLS, warm geklede mensen met kinderen op de schouders in een besneeuwd landschap lopen richting camera
 Pan rechts, MLS, sneeuwscooter rijdt voorbij richting houten huizen op de sneeuw. Wat mensen lopen rond.
 LS, shot over winters dorpje in het poolgebied. Besneeuwde daken, in de verte besneeuwde bergen
 CU, “Vice-premier Motzfeldt (Groenland)”, achtergrond bestaat uit informatiepanelen over het poolgebied
 LS, pan rechts, water met ijsschotten
 High angle, vogelvlucht over enorme ijsplaat met ruitstructuur
 CU, “Louwrens Hacquebord pooldeskundige”, staat voor een blauwe achtergrond met andere afbeelding poolgebied en groene planten
 MLS/LS, groenig onderwatershot van zwemmende ijsbeer met een stuk ijs (“Nederland moet zich dus aanpassen...”)
 MS, ijsbeer komt uit water en klimt een klein ijsschotje op
 CU/MS, low angle, shot van onder het ijs van een ijsbeer die over het ijs loopt
 CU, ijsbeer ligt uitgeteld in een groen grasland
 MS, SdB, op achtergrond windmolen in zee met Europese sterren eromheen
 CU, Jan Peter Balkenende (CDA), minister-president, voor overheidsgebouwen waar mensen in pak lopen bij auto's die voorrijden
 LS, windmolens aan de horizon in akkerland, zoom-out
 CU/MS, rokende uitlaat van een auto, rijdt weg, (“...20% te verminderen”)
 CU, SdB in studio
 LS, Opgebroken straat met oude panden, man aan het werk bij leidingen
 MS, monteur bij snijapparaat
 CU, draaiend snijblad van apparaat
 CU, Marcel Kramer, algemeen directeur Gasunie, voor een kaart van Nederland (“De Europese gasproductie...”)
 ECU, hand op knop op toetsenbord (“Met een vinger op de knop...”)

MS, high angle, man van achter gefilmd achter bureau met 4 beeldschermen met grafieken en schema's
 CU, zwart scherm met grafieken
 ECU, schematische weergave van gastransport in Nederland op beeldscherm
 MS, elektriciteitsmast in aanbouw. Zoom-out naar mast op voorgrond
 CU, Marcel Kramer, in controlecenter, op achtergrond bureaus met beeldschermen.
 MS, gaspompinstallaties in een fabriekshal
 MLS, low angle, gasfabriek
 Beeld wordt diffuus en er verschijnen 4 bewegende beelden van Poetin (1 met Balkenende, 1 met Blair, 1 met Merkel, 1 met Barroso). Een voor een verdwijnen de beeldjes weer en alleen 1 beeld rechtsonder blijft ("...wil nu 1 beleid en 1 gezicht")
 CU/MS, voorzitter Europese Commissie Barroso, achter spreekgestoelte, maakt druk handgebaren
 MS, low angle, elektriciteitsmast met hek en "Levensgevaar"-bord
 CU, low angle, isolatoren op elektriciteitsmast
 CU, low angle, top van een mast tegen blauwe lucht
 MS, low angle, een mast tegen blauwe lucht
 CU, André Jurrens, oprichter Essent België, in een lichte hal/trappenhuis
 MS, low angle, elektriciteitsmast
 CU, "Levensgevaar, 150.000 VOLT"-bord

22. EU-landen presenteren ambitieus klimaatplan

Datum	09/03/2007
Lengte	04:55 (20:00:40 - 20:05:35)
Presentator	Sacha de Boer
Verlaggever(s)	Gert Jan Dennekamp
Aankondiging	Europa moet aan de spaarlamp (beeld: Verlichting boven EU persconferentie)
Analyse tekst	<p>Het was een jaar geleden nog ondenkbaar, maar Europa heeft sinds vanmiddag een ambitieus klimaat- en energieplan en iedereen zal daar de komende jaren iets van gaan merken. We moeten zuiniger met energie omgaan en bovendien moet die schoner worden geproduceerd. Op die manier wil Europa minder afhankelijk worden van de import uit landen als Rusland. Maar het is vooral bedoeld als middel in de strijd tegen de opwarming van de aarde.</p> <p>V/o, Gert Jan Dennekamp: De gevolgen van de afspraak zullen we merken in de huiskamer. De regeringsleiders willen dat we zuiniger worden met energie. Bovendien moet de Europese energie in toenemende mate worden opgewekt door bijvoorbeeld windmolens en waterkrachtcentrales.</p> <p>Bondskanselier Merkel: Als ik me alleen al bedenk dat als we in Duitsland door alle normale lampen te vervangen door spaarlampen jaarlijks 6,5 miljoen ton CO2 kunnen besparen dan kunnen we de burger daarop aanspreken. Hier kun je persoonlijk bijdragen.</p> <p>V/o: Europa wil de komende jaren de uitstoot van het broeikasgas CO2 met 20% terugdringen. En om dat te bereiken moet 20% van onze energie schone, duurzame energie zijn. Voor sommige landen zal dat heel moeilijk worden om aan die eisen te voldoen. Bijvoorbeeld Malta en Luxemburg. Zij produceren nauwelijks schone energie. En ook Nederland komt niet in de buurt van de nieuwe doelstelling van 20%. Andere landen zoals Zweden voldoen nu alweer aan de nieuwere eisen. In de discussie vandaag benadrukten de achterblijvers dat zij de lasten willen delen. Dat gevecht wordt de komende maanden gevoerd. Premier Balkenende kondigde alvast aan dat hij in vindingen als schone kolencentrale wil investeren.</p> <p>JPB: Ja het is nieuwe technologie. Een schone kolencentrale, dat betekent dat de productie van CO2 die normaal op een andere manier naar buiten komt, die wordt nu ondergronds opgeslagen. En dat kan, wij hebben in Nederland de mogelijkheden daarvoor, met de oude gasvelden bijvoorbeeld. En als je dat doet, ben je op een hele andere manier bezig met zo'n centrale, dat is nieuw.</p> <p>V/o: Volgens de Franse premier Chirac kan Europa de doelstellingen niet halen zonder kernenergie. Bij de productie daarvan komt namelijk geen broeikasgas vrij.</p> <p>Chirac: Wij blijven erop aandringen dat we duurzame energie veel breder moeten zien.</p>

Het gaan om schone energie zonder CO2 uitstoot.
 V/o: De regeringsleiders willen met deze nieuwe doelen onderstrepen dat ze een geloofwaardig energiebeleid willen voeren. Maar hoe geloofwaardig en haalbaar het is zal blijken bij de uitwerking.
 SdB: En de gevolgen van de uitwerking zal merkbaar zijn in onze huiskamer, zo zeggen de regeringsleiders, maar kan Europa dat wel voor elkaar krijgen? En dat weet Europa correspondent Paul Snejder in Brussel, waar eerder vandaag die Eurotop was. Ja Paul, zijn die afspraken nou echt zo serieus dat iedereen er thuis iets van gaat merken? En nou ja, wat dan?
 PS: Ik denk dat dat wel het geval gaat zijn. Laten we bij die spaarlamp blijven. Ik denk dat die heel erg gepromoot gaat worden. En in die zin ga je dat in je portomonee voelen. Kijk, apparaten of processen die heel veel CO2 produceren, omdat ze veel energie verslinden zullen duurder worden en apparaten die dat niet doen zullen goedkoper worden. Er komt een trend dat er een verband wordt gelegd tussen de belasting die je betaalt en de hoeveelheid CO2 die je uitstoot. Dus je gaat dat doodgewoon voelen. Dat geldt voor je werk, voor thuis, voor in het verkeer zeker, maar dat geldt ook op je werk.
 SdB: En hoe moet dat met de Nederlandse regering, moet die nou
 PS. Kijken of je die duurzame energievormen die we nu hebben beter kunnen maken en aan de andere kant sprak Commissievoorzitter Barroso over een nieuwe Europese industriële revolutie die ertoe moet leiden dat Europa op energiegebied anders in de wereld komt te staan. Zuiniger, schoner en minder afhankelijk van zeg maar Rusland en het Middenoosten.
 SdB: Het is een ambitieus plan. Zijn landen verplicht om mee te werken?
 PS. Nou ja, er was discussie of het streefcijfers waren of dat het bindend moest zijn. Men heeft gezegd: dit zijn bindende cijfers, we gaan gewoon voor het blok. Die moeten we doen. De situatie is te ernstig met de opwarming van de aarde en die afhankelijkheid van Rusland en het Middenoosten dat we er wat aan moeten gaan doen. Komen er dan sancties als je dat niet doet? Zoals bij de euro als je daar de boel laat verslonsen dat je boetes krijgt opgelegd. Nee, dat is niet de bedoeling. Men wil gewoon ieder jaar elkaar afrekenen. Wat doe jij aan zuinigheid? Wat doe jij aan schone energie? En op die manier zeg maar het vermanende vingertje opsteken als je niet je best doet. En dat op zich moet genoeg zijn om iedereen in de pas te krijgen.
 SdB: Dank je wel, Paul Snejder, in Brussel.

Analyse beeld

MS, SdB, achtergrond: windmolen in water omringd met EU sterren
 MS, toast wordt in broodrooster op aanrecht gedaan
 CU, elektriciteitsmeter
 CU, broodrooster
 LS, draaiende windmolen, pan links naar centrale
 MS, Merkel in vergadering
 MLS, stadsstraat met auto's
 LS, groep windmolens op platteland
 Infobeeld: "Vervuilende energie 2005" 3D staafdiagram: Malta, Luxemburg, Nederland, Zweden
 CU/MS, Merkel rinkelt met bel in commissiezaal
 MLS, commissieleden achter tafel in vergaderzaal, pan links naar Balkenende
 CU, Balkenende in overleg met medewerker in de vergaderzaal
 CU, Balkenende, minister-president, in persconferentieruimte
 MS, Chirac bereidt zich voor in vergaderzaal, flesjes drinken op tafel
 LS, overzicht vergaderzaal
 MS, Chirac achter spreektafel, speech
 Pan links bij staatsieportret
 CU, van enkele politici inclusief Balkenende, pan rechts
 CU, SdB in studio, draait om naar scherm met PS
 CU, PS, in Europees gebouw in Brussel
 CU, SdB, in studio
 CU, PS, in Europees gebouw in Brussel
 CU, SdB, in studio
 CU, PS, in Europees gebouw in Brussel

Datum	09/03/2007
Lengte	02:20 (20:05:35 - 20:07:55)
Presentator	
Verslaggever(s)	Marjon van Royen
Aankondiging	Ja/nee, wat:
Analyse tekst	<p>En ook de Amerikaanse president Bush is op de milieutour. Vrij letterlijk zelfs, want in een charme offensief voor Latijns Amerika heeft hij als eerste Brazilië aangedaan. Brazilië is de grootste producent van ethanol, een milieuvriendelijke brandstof die Amerika minder afhankelijk moet maken van olie. Bush heeft afspraken gemaakt met president Lula van Brazilië over de productie van ethanol. Hij wil daarmee in een moeite door die andere president op een zijspoor zetten, president Chavez van olieland Venezuela.</p> <p>V/o: Als Bush naar Latijns Amerika komt, gaat Chavez natuurlijk niet stil zitten. De linkse president van Venezuela die in Bush de duivel in eigen persoon ziet, volgt hem op de voet. Bush naar Brazilië dan gaat hij naar Argentinië.</p> <p>I/v: Wat wilt u tegen Bush zeggen?</p> <p>Chavez, president Venezuela: Boe! Ik zeg boe! Ik zeg wegwezen. Amerikaan, rot op. Je hebt hier niets te zoeken.</p> <p>V/o: Bush is naar Brazilië gekomen om Chavez een hak te zetten, want Bush wil af van de Amerikaanse afhankelijkheid van de olie uit het land van zijn gezworen vijand. Brazilië rijdt al decennialang op ethanol, een biobrandstof gemaakt van rietsuiker. 8 op de 10 auto's rijdt erop. Bush wil met Brazilië een soort OPEC van de ethanol oprichten. Hij wil vooral delen in de Braziliaanse technologie.</p> <p>Bush, president VS. Als leider in ethanol komt u steeds met nieuwe technologieën. Die moeten ook beschikbaar zijn voor anderen.</p> <p>V/o: De Braziliaanse televisie bracht de ontmoeting als een feest, maar een echte deal is er niet gesloten. Want de oude Braziliaanse eis om de hoge Amerikaanse importheffingen op ethanol af te schaffen is voor Bush onbespreekbaar. Hij wil de Amerikaanse boeren beschermen die hun ethanol van mais maken. Ethanol is overigens niet de enige reden voor het bezoek aan Lula. Hij hoopt in de Braziliaanse president een bondgenoot te vinden in de strijd tegen Chavez. Dat had president Chavez allang door.</p> <p>Chavez: Deze imperialistische president is de verbroedering die in Zuid-Amerika groeit aan het dwarsbomen. Maar dat lukt hem niet.</p> <p>V/o: Lula voelt er inderdaad niets voor om zich te laten uitspelen tegenover zijn buurman en hij herinnert Bush eraan dat alle presidenten in Zuid-Amerika democratisch zijn gekozen.</p>
Analyse beeld	<p>MS, SdB, journaallogo in achtergrond</p> <p>Split screen, MLS, links en rechts een taxiend vliegtuig bij nacht, van beide presidenten</p> <p>Split screen, LS, links Chavez, rechts Bush die de trap af, het vliegtuig uitlopen</p> <p>Split screen, LS, links Chavez tussen bodyguards, recht Bush bij een limosine</p> <p>Split screen, Links, CU, President Chavez (Venezuela), Recht, LS, weggrijdende limo Bush</p> <p>Linkerscherm vult beeld. Chavez omringd door beveiliging en journalisten</p> <p>Pan links, MLS, limosine van Bush rijdt voorbij, langs de weg veel mensen.</p> <p>LS. brede straat in een stad vol politie</p> <p>Dissolve naar LS, druk Braziliaans verkeer bij daglicht</p> <p>MS, auto komt aanrijden bij een ethanolpomp bij een tankstation</p> <p>LS, landwerker hakt suikerriet om</p> <p>LS, Combine maait suikerriet en stort het in een ernaast rijdende vrachtwagen</p> <p>180 graden shot, lowangle, Ethanolfabriek? (“delen in Braziliaanse technologie”)</p> <p>MS, President Bush (VS), achter microfoon op een industriecomplex</p> <p>MS President Lula luisterend achter microfoon</p> <p>MS President Bush (VS) achter microfoon op een industriecomplex</p> <p>Korte Braziliaanse televisiebeelden met feestelijke, grootse muziek. MLS Bush, Lula en een derde persoon lopen rond in een ethanolfabriek</p> <p>MLS, MLS Bush, Lula en een derde persoon met helmen op staan bij een model van de fabriek.</p> <p>CU tilt up, pan rechts, bij een proefopstelling</p> <p>MS, Bush en Lula met een reageerbuis in handen.</p> <p>CU Bush met helm</p>

MLS, de drie bij een verbrandingsmotor, zoom-out
 LS, de drie naast een personenauto.
 LS, Bush, Lula en enkele anderen ontspannen lopend op een grasveld bij de fabriek
 MLS, Chavez weer op vliegveld lopend met escorte
 CU, Chavez tussen mensen ingepakt met microfoons voor zich geduwd
 MLS, pan links tot MS, Lula, Bush en anderen lopend bij de fabriek voor een fotograaf.

24. Gezamenlijke bouw kernfusie-centrale

Datum	24/03/2007
Lengte	02:35 (20:12:45 - 20:15:20)
Presentator	Sacha de Boer
Verslaggever(s)	Rik van de Westelaken
Aankondiging	Nee
Analyse tekst	<p>Energie uit kernfusie. Het zou de oplossing kunnen zijn voor twee grote problemen waar de aarde mee kampt. De stinkende olie- en gasvoorraden en het opwarmen van de aarde. Daarom bouwen Europa, de VS, Rusland, China en India samen een kernfusiecentrale. Die komt in het Zuid-Franse Cadarache. Ook Nederlandse wetenschappers doen mee. Van de Nederlandse regering krijgen ze daarvoor 15 miljoen euro subsidie.</p> <p>RvdW: Kernfusie, we kennen het eigenlijk allemaal, want kernfusie is de energiebron voor het heelal, voor de zon en voor de sterren. Het gaat eeuwig mee, is veilig en schoon, in tegenstelling tot kernenergie, waarvan radioactief afval lang blijft bestaan. Bij kernfusie versmelten hele lichte kernen waterstof tot zwaardere en daarbij komt heel veel energie vrij. Daarom proberen wetenschappers al jaren dat proces op aarde na te bootsen. En dat is lastig, want kernfusie vindt plaats bij 150 miljoen graden celsius of warmer. Maar, het lukt steeds beter.</p> <p>Niek Lopez Cardozo, hoofd kernfusieonderzoek FOM: Er is een researchprogramma wat in feite al 50 jaar loopt en wat heel erg veel bereikt heeft. Dus die 150 miljoen of paar honderd miljoen graden die kunnen allang maken en fusiereacties kunnen we al maken. Het gaat nu echt erom om een reactor te maken waar daadwerkelijk meer energie uitkomt dan nodig is om de reactor te bedienen.</p> <p>RvdW: Om dat te bereiken, komt in Zuid-Frankrijk ITER, de grootste kernfusiecentrale van de wereld. Daar worden in de reactor gassen bij elkaar gevoegd. Onder extreme hitte en magnetische straling ontstaat dan de kernfusie. Verschillende Nederlandse instellingen en bedrijven zijn al druk met ITER. Bij FOM in Nieuwegein testen ze van welk materiaal de binnenwand van de reactor moet worden gemaakt.</p> <p>Niek: Het is een hele hete bundel, zeer veel energie. Dat zullen we ook wel zien zometeen. Dus elk materiaal wordt heel heet, gaat eroderen, gaat smelten en dat moeten we zien te voorkomen. Dus we moeten materialen ontwikkelen die daar tegen kunnen.</p> <p>V/o: Op de universiteit Twente wordt getest welke kabels geschikt zijn voor de centrale.</p> <p>Arend Nijhuis, UT: Ik vind het echt fantastisch om aan zo'n groot project waar het grootste deel van de wereld aan mee doet, voor zo'n belangrijk onderwerp, energie voor onze kleinkinderen zeg maar, om daar aan deel te nemen. Maar niet alleen deelnemen, ik denk dat we ook de ambitie moeten hebben om aan de top mee te draaien. De komende jaren moeten ook Nederlandse bedrijven in ITER gaan deelnemen. In 2015 moet de centrale gaan lopen en als alles meezit hebben we in 2040 echte kernfusiestroom.</p>
Analyse beeld	<p>MS, SdB, achtergrond tekening schematische tekening kernfusie 3D animatie heelal, sterren, zon 3D animatie deeltjes die fuseren MS, reactorruimte CU, onderzoeker in beschermend pak in reactor, zoom-out CU, Niek Lopez in klaslokaal 3D animatie: ITER centrale in vogelvlucht 3D animatie gassen in reactorruimte, fadeout MLS, onderzoekers in laboratorium ruimte aan het testen, ingewikkelde apparaten MS, onderzoekers kijken in apparaat</p>

CU Niek bij apparaat met hete energiebundels
 ECU parse hete energiebundel gericht op een testmateriaal, pan rechts
 MS, onderzoekers takelen apparaat op in laboratorium
 CU, Arend in labruimte
 MS, Onderzoekers in witte jassen bij een vat
 CU, onderzoekers bij stomend vat, zoom-out naar MS
 LS, onderzoekers in witte jassen bij stomend vat
 CU, stoom, zoom-out

25. Milieu centraal op komende AutoRAI

Datum	27/03/2007
Lengte	02:27 (20:19:56 - 20:22:23)
Presentator	Philip Freriks
Verslaggever(s)	Wouter Meijer
Aankondiging	Auto-RAI in het teken van schoner en zuiniger
Analyse tekst	<p>De AutoRAI heeft het milieu ontdekt. De auto-industrie laat dit jaar niet alleen de snelste, stoerste en glimmendste modellen zien, maar schikt zich eveneens naar de tijdsgeest. Dus gaat het ook over het milieu en vermindering van de broeikasgassen. Minister-president Balkenende opende de beurs zojuist en ging onder andere kijken naar een brandstofbesparende motor, waarmee een gemiddelde auto met de helft minder toe kan.</p> <p>V/o: In deze motor zit een baanbrekende Nederlandse vinding. Dankzij een extra wiel aan de zuigerslang past de motor zich flexibel aan aan de rijstijl. Het bestaat alleen nog als prototype, maar volgens de ontwerpers kan het de autowereld veranderen.</p> <p>Bert de Gooijer, ontwerper GoEngine: Omdat het lichter is, hij heeft een kleiner volume, het is goedkoper te bouwen. En 50% zuiniger, dus je wint aan alle kanten. Nou zijn we natuurlijk al wel 10 jaar in stilte aan het ontwikkelen, maar de tijd komt nu goed uit dat we eigenlijk klaar zijn met ontwikkeling en dat ook de tijd nu zo is dat CO2 uitstoot zo belangrijk wordt.</p> <p>V/o: De ontwerpers hebben de tijdgeest mee. Zelfs de milieubeweging heeft een auto op de RAI staan. Natuur & Milieu heeft samen met drie universiteiten deze auto van de toekomst ontworpen. Superzuinig en schoon. Er komt alleen water uit de uitlaat en iedereen mag meedoen.</p> <p>Jacco Lammers, ontwerper auto van de toekomst: Regel 1 is dat je het gewoon mag gebruiken. Alles staat gewoon op internet, de bouwtekeningen. Maar regel 2 is, als je daar iets mee doorontwikkelt, dus iets er van gebruikt en daar nieuwe dingen aan toevoegt, dan moet dat volgens dezelfde regels als die wij gesteld hebben.</p> <p>V/o: Prachtig (lichte ironie?), maar de RAI biedt natuurlijk ook de modellen die minder zuinig zijn. Zo rijdt de Bugatti Veron 1 op 4, de Lamborghini Murcielago 1 op 4,7. Net zo dorstig als de Hummer 2.</p> <p>Mirjam de Rijk, directeur Natuur en Milieu: Tussen als die grote, zware, nog snellere auto's zie je af en toe het woord zuinig, het woord milieu. Dus ook de auto-industrie heeft wel het idee dat ze langzamerhand iets moeten. Anders bijten ze zichzelf natuurlijk in de eigen staart. Dus ja, het begint te komen.</p> <p>V/o: En premier Balkenende kwam vanavond aan voor het openingsdiner. Hij arriveerde in een auto op waterstof.</p> <p>I/v: Is het wat voor u als nieuwe dienstauto?</p> <p>Jan Peter Balkenende (CDA), minister-president: Hehe, ik heb er zo een he. Allen dit zelfde type auto, alleen dan met een andere motor. Een waterstofmotor. En het is natuurlijk een signaal dat de automobielenindustrie bezig is op het ogenblik met na te denken over het milieu, een ander soort motoren en dat vind ik heel erg goed.</p> <p>V/o: Het publiek kan zich vanaf donderdag op de auto's en de andere modellen storten. Tegen die tijd zijn ze allemaal brandschoon. In ieder geval, aan de buitenkant.</p>
Analyse beeld	<p>MS, PF, Logo AutoRAI in achtergrondbeeld CU, glimmend motorblok CU, opengewerkte verbrandingskamer met zuiger die met de hand getoond wordt ECU, op en neer gaande zuiger in het blok CU, Bert de Gooijer voor een chassis van een auto op een stand in de RAI</p>

Pan links, (M)LS van ontwerpers in witte pakken naar een auto onder een laken die onthuld wordt bij een stand omringd door journalisten.
MS, Pan rechts, chassis met motorblok van schone auto
MLS, zoom-out, pan links 4 ontwerpers in witte pakken in een prototype van een schone auto zonder carrosserie
CU, onderzoek in wit pak voor de stand en de auto
CU, motorblok
LS, Chassis schone auto
MS, fotograferend stel bij een auto. Zoom-out, pan links naar Bugatti
LS, Lamborghini met toeschouwers
CU, grille hummer, zoom-out naar MLS van de Hummer
CU, Mirjam de Rijk, Natuur en Milieu in gangpad op de beurs, kijkt blij
MLS, aanrijdende BMW
CU, Balkenende stapt uit, tilt omhoog, kijkt enthousiast, lacherig, gooit de deur dicht.
CU, rondborstig model poseert in het wit bij een witte auto (“...en andere modellen...”), zoom-out
MLS, Man staat ijverig een witte auto te poetsen op een draaiend plateau